

קונטרס

מלחמה אתחלתא דגאולה

ושואלים: ומה ראו לומר ברכת "גאולה" ככרכה שביעית במספר? אמר רבא: מתוך שמסורת בידינו שעתידין ישראל ליגאל בשנה השביעית (השמיטה) לפיכך קבעוה בשביעית. ושואלים: והא [והרי] אמר מר [החכם]: בשנה הששית לשנות השמיטה של ימות המשיח ישמעו קולות, בשנה השביעית יהיו מלחמות, ובמוצאי שביעית משיח בן דוד בא, הרי שלא תהיה הגאולה בשביעית אלא לאחריה! ומשיבים: בכל זאת מלחמה זו נמי [גם כן] אתחלתא [התחלת] הגאולה היא ולכן שייך לומר שהגאולה בשביעית.

(מגילה יז. ע"ב)

מאורעות הזמן

המבט הפנימי
מבעל בלבי משכן אבנה

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור
בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקיישים: כוכבית [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן לצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

א	שורש מְלַחֶמֶת - מְשַׁיַח
ב	מְלַחֶמֶת ה'
ג	קול מְלַחֶמֶה
ה	סֵפֶר מְלַחֶמֶת ה'
ז	מְלַחֶמֶת עֵמֶלֶק
יא	עֲפוּד הָעֵץ נֶלְחָם לְיִשְׂרָאֵל
יד	חֲצֻצּוֹת בְּמִלְחָמָה
יח	לְחָמֶת סִיחֹן וּמוֹאָב
כ	מְלַחֶמֶת עוֹשׂ - גּוֹשׂ
כד	בְּלֶשֶׁם - מְלַחֶמֶה בְּפֵה
כז	שׁוֹתֵפוֹת בְּמִלְחָמָה
לא	נִיצְחוֹן בְּמִלְחָמָה בְּדֶרֶךְ טֹבַע וּבְדֶרֶךְ נֶס
לד	רוּךְ לִבָּב וּגְבוּרָה בְּמִלְחָמָה - שְׁלוֹה נִפְשִׁית
לז	שְׁלוֹם בְּשַׁעַת מְלַחֶמֶה
מ	מְלַחֶמֶה - הַשְּׁחָתָה
מב	אִשֶׁת יִפְתָּח־תַּאֲרֵךְ - מְלַחֶמֶה בְּזוּהָמָא
מה	שׁוֹרֵשׁ מְלַחֶמֶה - בְּלַחֵם הַנֶּאֱכָל וּבְאוֹת בְּרִית קוֹדֵשׁ
מז	מְלַחֶמֶה עַל יְדֵי שְׂלֵךְ
מט	אִישׁ מְלַחֶמֶה
נא	בֵּית־הַלְּחָמִי: תִּיקוֹן לַחֵם - מִלְחָמָה
נג	אוֹפֵן חִלּוּקַת שְׁלַל הַמְּלַחֶמֶה
נא	שְׁאֵלוֹת וְתוֹשׁבוֹת

שורש מְלַחֶמֶת – מְשִׁיחַ

פעם ראשונה שמצינו בתורה מלחמה, הוא במלחמת המלכים, ארבעה עם חמשה כמ"ש (בראשית, יד) "ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו', עשו מלחמה את ברע מלך סדום".

ובמלחמה זו נשבה לוט, וניצול ע"י אברהם, שממנו יצא משיח, והרי שהושרש במלחמה זו גילוי ניצוץ של המשיח. ובעומק שורש כל המלחמה היה על אורו של משיח שהיה גנוז שם בסדום.

וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל, ארבעה מלכים עשו מלחמה עם החמשה, ונצחו הארבע, ואברהם אבינו ניצח את הארבעה והתגבר עליהם עכ"ל.

ועומק הדבר שהיו "ארבעה" מלכים דייקא, אמרו חז"ל (ב"ד מב, ד) ארבעה מלכים אלו כנגד ארבע מלכויות, שעתידין להשתעבד בישראל. וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל והכוונה במדרש הזה, כי כשם שהתגבר אברהם על ארבעה מלכים אלו וניצח אותם ונפלו בידו, כן לעת"ל עתידים ארבע מלכויות שיפלו ביד זרעו, וזרעו ינצחום, עכ"ל.

ושורש ארבעת המלכים, כנגד ד' מלכויות כנ"ל, נודע שהוא כנגד ד' אותיות הוי"ה; בבל – כנגד יוד' של הוי"ה, מדי – כנגד הי' של הוי"ה, יון – כנגד וו' של הוי"ה, אדום כנגד הה' אחרונה של הוי"ה. וכנגדם ה' מלכים, שנוסף בהם מלך כנגד קוצו של יוד', שהוא בחינת משיח. וזהו שתחלה נשבה לוט, והיינו שגברו ארבעת המלכים על החמשה, שגברו על קוצו של יוד', ובא אברהם והוציא ניצוץ משיח שהוא כנגד קוצו של יוד', כנודע.

והבן מאוד שכל המלחמות שישנם בעולם, הם על אור משיח, והבן שעצם המלחמה על אור משיח, ע"ז מתגלה התנוצצות אורו של משיח בכל מלחמה.

ולכן אמרו (מגילה יז): מלחמה – אתחלתא דגאולה. וזה נאמר בכל מלחמה, אולם בעיקר במלחמה אחרונה, שנלחמים על ה' ועל משיחו. כמ"ש (תהלים ב, ב) "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו".

ועיקר המלחמה הוא ע"י משיח בן יוסף (ע' סוכה נב. ווה"ק ח"ג קצב): בבחינת משיח מלחמה – משוח מלחמה, והבן. אולם המלחמה על משיח בן דוד, והבן.

וכתב באמרי נעם (חקת) וז"ל, מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז (ברכות ז): ר"ת; מלב, והשם הזה יוצא מן השם יכ"ש, שהוא "יְחֻדְךָ כְּבִבְתַּי שְׁמַרְם" (ר"ת; יכ"ש) [שאלה: מה למעשה אומרים לנו שמות אלו? תשובה: מלב – לעשות הכל מעומק הלב. יכ"ש, יחודך

כבבת שמרם - כאשר עושים הכל מן הלב דבקים ביחודו, וזהו כח השמירה להינצל מכל רע. [והשם יכ"ש בא"ת ב"ש הוא מלב וכו'. וזה השם במילואו מ"ם למ"ד בי"ת, עולה תקס"ו, מספר משיח בן יוסף, כי הוא יהיה משוח מלחמה, להכות הרשעים ולהתגרות במ בכח זה השם מל"ב. אמנם צריך הוא לשמירה שלא יהרג, כמו שהתפלל עליו דוד ע"ה, "חיים שאל ממך", כמ"ש חז"ל בסוכה, וזהו "יְחַוְּדֶךָ כְּבַבַּת שְׁמֶרֶם", רומז על משיח בן דוד, העולה 'כבבת', שהוא השומר של משיח בן יוסף עכ"ל.

והבן שמשח בן יוסף נלחם על משיח בן דוד, ומשיח בן דוד שומר על משיח בן יוסף, וזה ע"י קוצו של יו"ד, בחינת שער הנו"ן דקדושה.

מִלְחָמַת ה'

כתיב (שמות א, י - יא)

"הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, וישימו עליו שרי מיסים למען ענתו בסבלתם וג"ו."

והרי שטעם המלחמה, גרם תוספת שיעבוד במצרים. וכן המלחמה גרמה תוספת עיכוב ביציאת מצרים בשלמות, כמ"ש (שם, יג, יז) "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלוקים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה". ועי"ז נתארך דרכם ביציאת מצרים (ועיין מכילתא שם). ובאמת נעשה מלחמה בין מצרים לישראל, ושם (יד, יד) כתוב "ה' ילחם לכם ואתם תחרשו", וכן היה בפועל, וכמ"ש (שם, טו, ג) "ה' איש מלחמה".

והרי שמי שנלחם במצרים אינם בנ"י אלא הקב"ה, והבן שכיון ששורש המלחמה כמו שנתבאר לעיל^א, הוא מלחמה על 'משיחו', לכן זהו מלחמה על ה' ועל משיחו, שמשח כל הויתו גילוי אלוקות בעולם.

וכן כתיב (דברים א, ל) "ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם". ואמרו (ע"ז ב:) מלחמות - אני עשיתי, שנאמר "ה' איש מלחמה". וכן כתיב (דברים ג, כב, כ, ד).

ועיקר כח זה נגלה בעמלק, כמ"ש (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר". ואף שיש מצוה למחות זרעו של עמלק ע"י ישראל, מ"מ בעמלק נגלה ביותר שעיקר המלחמה הוא ע"י ית"ש, מלחמה לה' בעמלק.

והנ"ל אינו רק במלחמת עמלק אלא כן הוא בכל המלחמות, אלא שבמלחמת

עמלק נגלה ביותר. ואי אפשר לנו להשלים המלחמה עמו להכרית כל זרעו וזכרו, אלא רק הוא ית"ש ישלים זאת. ובדקות עמלק ראש לכל האומות, "ראשית גוים עמלק" ולכן כל מלחמה בכל אומה, היא ענף ממלחמת עמלק.

ולכך כיון שבמלחמת עמלק נאמר, "מלחמה לה' בעמלק", כן הוא בפנימיות בכל מלחמה כי היא ענף של מלחמת עמלק כמו שנתבאר. (ועיין שפת אמת כי תשא תרמ"ב).

ובעומק כל מלחמה היא כנגד ה' וכמ"ש (שמואל א; כה, כח) "כי מלחמות ה' אדני נלחם". וה' הוא שנלחם, וכמ"ש (ישעיה מב, יג) "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות" וג"ו.

ובעומק, כל הבריאה כולה נלחמת נגד השי"ת, כמ"ש (תהלים קמ, ג) "כל יום יגורו מלחמות". והיינו כי כל הבריאה סותרת לתפיסת 'אין עוד מלבדו' כי הם מלבדו, ולכן עצם הויתם סותרת ונלחמת בו ית"ש, באין עוד מלבדו. ולכן "מלחמות אני עשיתי", והיינו שהוא ית"ש נלחם לגלות שאין עוד מלבדו.

וזהו נקרא ספר מלחמות ה', כמ"ש (במדבר חקת כא, יד) "על כן יאמר בספר מלחמות ה'", וזהו ספר תורה, מלחמתה של תורה, כמ"ש (ספרי, האוינו שכא) עושי מלחמה, שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, שנאמר "על כן יאמר בספר מלחמות ה'". ובפנימיות התורה נגלה שאין עוד מלבדו.

קול מִלְחָמָה

כתיב (שמות לב, יז - יח)

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל הָעָם בְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחְנֵה:

וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמָע: וַאֲמָרוּ (שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא).

אמר לו יהושע קול מלחמה במחנה א"ל משה אין קול ענות גבורה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, אין קול ענות חלושה, ויחלוש יהושע, מהו קול ענות אנכי שומע, קול חירופין וגידופין אני שומע.

ונתבאר לעיל², ששורש כל המלחמות הם נגד השי"י, וכאן מתגלה בברור, כמ"ש (זוה"ק, בלק ר:): על עדות שקר בגין דסהידו ישראל שקר ואמרו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל בקל תקיף דכתיב (שם) קול מלחמה במחנה. וכמ"ש (שמות רבה דלעיל) קול חירופין וגידופין.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

ואמרו (תלמוד ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. א"ר יסא קול קילוס עכו"ם אנכי שומע.

אולם פשוטם של דברים, קול מלחמה, כי דרך המלחמה שיש בה קולות, וכמו שביאר ברוקה (סידור רוקה [כז] אשרי) וז"ל קול מלחמה, שהרי כתוב (במדבר י, ט) כי תבוא במלחמה והרעותם בחצוצרות עכו"ל. (ועין משך חכמה (שמות לב, יז) שביאר שיהושע סבר ששוב בא עמלק להילחם בישראל, ולכך השמיעו קולות של מלחמה.)

והנה כתיב (ירמיהו ג, כב) קול מלחמה בארץ ושבר גדול: וכן נגלה כאן, "קול מלחמה אנכי שומע", ותולדתה, שבירת הלוחות - "שבר גדול". וכן על גאולה אחרונה אמרו (סנהדרין צז).

בשית - קולות, בשביעית - מלחמות. במוצאי שביעית - בן דוד בא.

ופירש רש"י וז"ל, בששית קולות - יצאו קולות שכן דוד בא. לישנא אחרינא, קולות מתקיעת שופר, שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה כז, יג) עכו"ל.

וביאור הדברים, שבקולות הללו גנוז מחד קול של קילוס עכו"ם. ויש מלחמה בין הקולות, בין קול של קילוס עכו"ם לקול ה', וז"ש בשישית "קולות" - בלשון רבים, קול לעומת קול. כמו שהיה בהר סיני שתחלה נשמע קול ה', ואח"כ קול קילוס עכו"ם. וחוזר ומתעורר קולות אלו ונלחמים זה בזה, וזהו ראשית המלחמה, מלחמה בקולות, כדרך הלוחמים שמשמעין קולות, קול מהומה ובהלה (ושורשו במה שאדה"ר שמע לקול אשתו, כמ"ש (בראשית ג, יז) "כִּי־שָׁמַעַתְּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ, ואזי (שם פסוק י) וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלְךָ שָׁמַעְתִּי בְּגֹן וַאֲיֹרָא כִּי־עִירַם אֲנֹכִי וַאֲחַבְּא:, קול לעומת קול, והבן.)

ומתוך קולות אלו הנלחמים זה בזה, יוצא קול חדש, והוא הקול שכן דוד בא. וקול זה אינו קול של ידיעה בעלמא אלא קול לשוב בתשובה. והיינו לשמוע בקולו של הקב"ה. וע"ש כן נקרא משיח, מלשון שיחה, כנודע. שמסיה ומשמיע קולו.

וקול זה נקרא אליהו, שכתוב ביה (מלאכי ג, כד) וְהָשִׁיב לְבַב־אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם.

והיינו שהוא משמיע קולו של משיח, ומהו קולו, "והשיב", לב אבות על בנים על אבות, תשובה שלמה. וכמ"ש בסנהדרין, "עושים תשובה ונגאלים", וזה אליהו, שמבשר על הגאולה, והיינו מבשר לעשות תשובה ואזי נגאל.

סֵפֶר מִלְחַמַת ה'

כתיב (במדבר כא, יד)

”עַל־כֵּן יֵאָמֵר בְּסֵפֶר מִלְחַמַת ה' אֶת־זֶה־בְּסוּפָה וְאֶת־הַנְּחָלִים אֲרֹנוֹן“.

ופרש״י על אתר וז״ל, כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו, יספרו את זה וג״ו עכ״ל. ולפי פירושו מדוקדק היטב ״יאמר״, ולא כתוב ״יכתב״.¹

אולם באבן עזרא (שם) כתב, וז״ל ספר היה בפני עצמו, ושם כתוב מלחמות ה' בעבור יראיו, ויתכן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו, ואינם נמצאים אצלנו, כדברי נתן ועדו ודברי הימים למלכי ישראל, ושירות שלמה ומשלו עכ״ל. ועין עוד בדבריו על הכתוב (שמות יז, יד) ״כתב זאת זכרון בספר״.²

והרמב״ן (שם) כתב, וז״ל ודרך הפשט בספר מלחמות ה', שהיו בדורות ההם אנשים חכמים כותבים ספר המלחמות הגדולות, כי כן בכל הדורות, ובעלי הספרים היו נקראים מושלים, שנושאים בהם משלים ומילות. והנצחונות הנפלאים בעיניהם, מיחסים המלחמות ההם לה', כי לו המה באמת עכ״ל.³

ובמושב זקנים (שם) כתב, וז״ל פירש הרי״ח, זהו ספר ואלה הדברים, שיש בו מלחמות ונצחונות של ישראל, כגון (דברים, ב, יב) ״וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנֶיךָ וּבְנֵי עַשׂוֹן יִירְשׁוּם וּגְ״ו״, וכן (שם, שם, כג) ״כִּפְתָרֵיךָ הֵי־צֵאִים מִכְּפֶתֶר הַשְּׂמִידָם וּגְ״ו״.

עוד כתב (שם), ד״א ״בספר מלחמות ה״, דורשת הגמרא (קידושין ל: על סיפא דקרא ״אֶת־זֶה־בְּסוּפָה״) אלו שני ת״ח שנושאים ונותנים בדברי תורה ומתלחמים זה בזה על ״ספר״ עכ״ל. וזהו תורת בבל, שהיא מקל חובלים, דלא כתורת א״י, שהיא מקל נועם. ועין מו״ק (כה: וברש״י שם, ד״ה ספר מלחמות). ובבן יהודיע שם.

¹ עין בהכתב והקבלה (דברים כד, א) וז״ל וכן יאמר בספר מלחמות ה' פי' כאשר יספרו אנשים ספורי מלחמת ה' והנסים שנראו בהם (ע״ש רש״י), כי אם הי' מלת בספר שם לאותו דבר שכותבין עליו לא יצדק מלת יאמר כ״א מליצת כתיבה וכ״ו ע״ש.

² וז״ל ואיננו אתנו כאשר אין לנו ספר הישר, ומדרש עדו, ודברי הימים למלכי ישראל, וספרי שלמה. ע״ש

³ וכן ספר תורה נקרא ״משל״, כמ״ש (שמואל א פרק כד פסוק יג) ״כַּאֲשֶׁר יֵאָמֵר מִשַׁל הַקְּדֻמָּי וּגְ״ו״ ופרש״י (שם), וז״ל משל הקדמוני של עולם, התורה שהיא משלו של הקב״ה. עכ״ל.

¹ ועין באברבנאל (במדבר כא, י), ועין שו״ע או״ח שי״ז ס״ז. ובנושאי כלים שם.

² גמרא (סנהדרין כד.) אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם – אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים – אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה.

³ וז״ל רש״י (שם) ספר מלחמות – ספר תורה, לישנא אחרינא: שנלחם רבה ורב המנונא, ונתור ככי דהוא טייעא.

ובספר בית יצחק על אתר כתב (בשם מו"ה ר' אריה לייב מבילירטוק) וז"ל הספר הזה (שמות) נקרא ספר מלחמות ה', משום דכתיב בו (שמות יד, יד) "ה' יִלְחַם לְכֶם וְאַתֶּם תַּחַרְשׁוּן", ובסוף בשלח (יז, טז) כתיב ג"כ "מִלְחָמָה לָהּ בְּעַמְלֶק וּגְוֹ", ובמעשה העגל היה ג"כ ענין מלחמה בעבור כבוד השם, דכתיב (במדבר לב, כו) "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בַּשַּׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לָהּ אֵלָי וּגְוֹ" (שם, כח) "וַיַּפֵּל מִן־הָעַם בַּיּוֹם הַהוּא כֶּשֶׁלֶשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ". לזאת נקרא הספר הזה ספר מלחמות ה', עכ"ל. עיי"ש. ועין ספר שערי תשובה לר"י אבוחצירא, שכתב וז"ל דלפרשת האזינו קרא ספר מלחמות ה', משום שהיא תוכחות ומלחמות ה' עם ישראל, אם לא יקיימו דברי התורה עכ"ל)

ובאמת בכל ה' ספרים כתוב מלחמות ה', בכולם חוץ מספר ויקרא שהוא ספר הקורבנות שמביא שלום. שהיפך המלחמה שלום, והשלום תיקון המלחמה. וכלשון רש"י (קידושין ל: ד"ה את והב בסופה) וז"ל הכי דריש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר, אהבה יש בסופה. עכ"ל. אהבה ושלום.

ועין זוה"ק (ח"ב נו.) שאמרו, וכי ספר מלחמות ה' אן הוא, אלא הכי אתערו חברייא כל מאן דאגח קרבא באורייתא זכי לאסגאה שלמא בסוף מלוי. והרי שנעשה אהבה ושלום.

ובעומק כל המלחמות שורשם בספר, בתורה. ויתר על כן כתב המגלה עמוקות (חקת ד"ה על כן) וז"ל, שהארון הוא תורה שבע"פ, היה מכה אותם וכ"ו, ז"ש על כן יאמר בספר מלחמות ה', ר"ל שאלו המלחמות הכל באו מן 'ספר ה' עכ"ל. ועין אלשיך על אתר^ט. ופרי צדיק, חנוכה אות כה" וחקת אות טו"א^ט.

ומלחמה אחרונה כוללת בקרבה את כל המלחמות שהיו בכל ימות עולם, ויכתבו כולם בספר מלחמות ה', ומלחמה אחרונה תחתום את הספר, והחתימה כוללת את הכליב!

ונצרך להלחם בה ע"י 'ספר', הינו תורה. ויתר על כן ע"י הארון, אור - ו, שער הנו"ן דקדושה, למעלה ממ"ט הנלחמים זה בזה.

^ט וז"ל, על כן יאמר כי בספר הוא ספר התורה, נעשית מלחמות ה'. כי הארון עשה מלחמה זו. ע"ש

^י וז"ל, ועל דרך הדרש נדרש על תורה שבעל פה וזהו מלחמות ה' שעל ידי ספר. ע"ש
^א וז"ל, וכמו כן בתורה שבעל פה יש ימינא ושמאלא ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא ומוזה נעשה המחלוקת ומלחמה שעל ידי ספר. ע"ש
^ב על דרך לשון הגמרא (ברכות דף יב.) "הכל הולך אחר החתום".

^ג כדברי הפרי צדיק (חקת אות טו)

מִלְחַמַת עֲמֶלֶק

כתוב (במדבר כא, א) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלְחַמַת עֲרֹד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דְּרָף הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי:

וכתב רש"י (שם) יֹשֵׁב הַנֶּגֶב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב. ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, וכ"ו:

וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שְׁבִי - אינה אלא שפחה אחת: ופירש השפתי חכמים (שם) וז"ל השבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל^ט.

וכתב רש"י (שם) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג.ט). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות: והיינו מזומן בכל עת למלחמה, ומהותו מלחמה^י.

ונקרא כְּנַעֲנִי כמ"ש רש"י (שם) מחז"ל^י ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען עכ"ל^ט. והיינו שצריך עצמו לכנען, והבן שאינו רק לשון כפשוטו, אלא צרוף לכנען.

וכתב הרמב"ם (מלכים פ"ה, ה"א) וז"ל ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם עכ"ל.

והבן שבמלחמה זו היה (מעין) כל ג' הללו. שבעה עמים - כי נדמו להם לכנען מחמת

^י (ה.ה.). ועין במדבר רבה (חקת) וז"ל, דְּרָף הָאֲתָרִים, התייר הגדול שתר להם את הדרך שנאמר (במדבר י) וארון ברית ה' נוסע לפניהם וילחם בישראל. וע"פ המתבאר לעיל (המבט הפנימי 004) המלחמה כאן הייתה מכוחו של אור - נ. וכן כידוע 'אהרן' קרוב ל'ארוך', וכאשר "שמע שמת אהרן", כדלהלן.

^ט ועין גיטין לח. וז"ל עובד כוכבים (שקונה) ישראל (פרש"י וז"ל כגון עבד זה דשייך במצות עכ"ל) מנלן, דכתיב: וישב ממנו שבי. עכ"ל. וע"ש פני יהושע (שם) וז"ל ואי משום דמשני הש"ס דיליף מוישב ממנו שבי התם נמי כבר פרש"י ז"ל בפירוש החומש דהאי שבי אינו אלא שפחה אחת וא"כ כל הסוגיא דהכא איירי מקנין העובד כוכבים בעבד כנעני ע"ש. וע"ע במהר"ם שיף שם, ודברי יהונתן (חקת).

^{טז} וז"ל הגמ': וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלְחַמַת עֲרֹד, מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל.

^{יז} ועין ר' עובדיה מברטנורא (על רש"י שם) שהרי עמלק מעולם רצועת מרדות לישראל ואין לך אומה ולשון שמתחלת בעצמה לקפוץ ולהלחם בישראל אלא עמלק. ע"ש

^{יח} (מדרש אגדה חקת)

^ט עין אבן עזרא (במדבר כא, א) וז"ל וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלְחַמַת עֲרֹד - אמרו הקדמונים שהוא סיחון, ונקרא הכנעני כי כל אמורי - כנעני. ע"ש. ועין מדרש תנחומא (חקת) "וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל". עמלק היה, למה קראו כנעני, לפני שנאסרו ישראל להלחם עם בני עשו, שנאמר בהם "אֵל-תִּתְגַּרְוּ יָמָם" (דברים ב ה), כשבא עמלק ונתגרה במ פעם ושתיים, אמר להם הקדוש ברוך הוא אין זה אסור כבני עשו, אלא הרי הם ככנעניים.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

הלשון. מלחמת עמלק - כי היו עמלק. עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, והכא עמלק בא אליהם.

והנה עמלק בא להלחם בישראל ג' פעמים וי"א ב' פעמים. וז"ל הזוה"ק (ח"ב דף מד.) אמר ר' יהודה תרי זמני אגח קרבא עמלק בישראל חד הכא, וחד דכתיב (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' (שמות יז, ח) ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם עכ"ל. והכא (במדבר כא, א) לשיטות שהוא עמלק.

ובזה נעשה חזקה של מלחמה של עמלק עם ישראל.

וכל זמן שהיו עננים, עיקר אחיזת עמלק, במי שפלטו הענן, 'ויינבב בך' כ' מכת זנב^{כא}, שאלו שפלטם הענן הם בבחינת 'זנב'^{כב}, אולם כאשר מת אהרן וסרו העננים, סר הכח המגן^{כג} מפני עמלק ובא להלחם עם "כל" ישראל.

ובעומק יותר, כל זמן שהיו עננים מכח אהרן שמדתו שלום כמ"שיי "אוהב שלום ורודף שלום", אזי כל היותו סותר את עמלק, שכל היותו של עמלק מלחמה, כנ"ל. אולם כאשר מת אהרן, וסר כח השלום, נמצא ונגלה מיד כחו של עמלק שמהותו מלחמה^{כד}. ולכך במלחמה זו בא על כולם, על "השלם", היפך שלום.

אולם אף שמלחמה זו עם עמלק היתה מלחמה על כלל ישראל כולו, על 'השלם', כי נסתלק השלום, מ"מ כתיב 'ויישב ממנו שבי', ואולם אינו שבי ממש, אלא שפחה אחת ששבו ישראל מהם, וחזרו ולקחו עמלק.^{כה}

והיינו שעמלק לא הצליח; לא בכלל ישראל, ולא באלו שהם בבחינת 'זנב'. אלא אך ורק

^כ (במדבר כה, יח)

^{כא} לשון פסיקתא דרב כהנא (פיסקא ג) 'ויינבב בך' (דברים כה, יח), היכה אותך מכת זנב.

^{כב} עין ספרי (דברים פרשת כי תצא פיסקא רצו) 'ויינבב בך' כל הנחשלים אחריו, מלמד שלא היה הורג בהם אלא בני אדם שנמשכו מדרכי מקום ונחשלו מתחת כנפי הענן.

^{כג} וז"ל תרגום ירושלמי (במדבר פרשת חקת פרק כא פסוק א) מית אהרן גברא חסידא די בזכותיה הוון ענני דיקרא מגינין על ישראל. עכ"ל

^{כד} (משנה אבות א, יב) הלל ושמיאי קבלו מהם הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכ"ו:

^{כה} ועין שפת אמת (חקת שנה תרנ"ו) וז"ל כשהי' אהרן קיים לא היו צריכין למלחמה כי הוא עמוד השלום. וע"ע (שם תרנ"ד) שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וסבר שניתן רשות להלחם בישראל. והכוונה שדור המדבר הי' פריסת סוכת שלום עלינו ולא הוצרכו למלחמה. וע"ע (שם תרמ"ז) בפסוק וישמע הכנעני דרשו חז"ל שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וניתן רשות להלחם כו'. מה שיחסו מלחמות אלו בכחו של אהרן וכ"ו, "בצל ידי כסיתך" הוא בחי' אהרן הכהן וענני הכבוד והוא ליסוד ארץ היינו לקרב ולחבר בחי' ארץ לשמים, וזה הי' עבודת הכהן בקרבנות. (עין מבט הפנימי 004 ששורש הקרבנות הוא - שלום.)

^{כו} מדרש אגדה (חקת) וז"ל לא לקחו מהם אלא שפחה אחת, ומשלחם היתה, שככה נאמר שבי מן השבי היתה עכ"ל. וע"ע רמב"ן (שם)

בשפחה שבויה, והבן מאוד^כ. ועין רע"ב^כ שם שהיא היתה קטנה בת י' שבי ר"ת שפחה בת י'. ועין פרי צדיק (דברים אות ב)^{כט}

והשורש לכך הוא שפחת אברהם 'הגר', שיצא ממצרים ונכנסה לישראל, אולם אח"כ שבה לגילולי אביה^ל. וי"א שחזרה לאברהם, והיא קטורה^ל. כן עתידה שפחה זו לחזור לישראל. כי השתא מתן תורה לא היה בשלמות כי ע"י עמלק "רפו ידיהם מן התורה", ולכך כאשר עלה משה למרום, ושם נאמר בו (תהלים סח, יט) "שבית שבי"י^ל (ע"י שפת אמת חקת תרס"ה), לא היה שביה שלמה וחזר עמלק ולקחו שביה זו, אולם לעת"ל כשיוכרת עמלק תחזור שפחה זו לקדושה^ה.

ובליסטראות של מצרים, עכ"ל^ל. כלומר ששימש עמוד הענן גם במלחמה^ל.

^כ ועין רבי אליהו מזרחי (חקת כא, א) וז"ל הוצרכו רז"ל לפרש כן, משום דקיימא לן: אין ישראל מנוצחים מהאויב, אלא בעת קלקולם לפני המקום וכ"ו, לפיכך פירשו כאן, שלא מצאו בו קלקול, שהשבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל. וע"ע ברמב"ן (שם).
^{כח} וז"ל (על רש"י חקת כא, א) עוד שמעתי אומרים שרואה דבר זה ממלת שבי שעולה בראשי תיבות שפחה בת י' כלומ' שפחה בת עשר שנים נוטריקון עכ"ל (וע"ע שם בדבריו שהוכיח שרק נשבה שפחה אחת ותו לא).

^{כט} וז"ל וקליפת עמלק בעצם הוא נגד תואר הלך שלא פעל עוד בשום גוון בפועל בהנפש רק התרשלות וקרירות. אמנם אחרי זה כשמת אהרן הכהן שהוא נגד בחינת חכמה שבקדושה אז היה הכח לעמלק להתלבש את עצמו בגוון של סיחון והיינו להכניס הקליפה במוח בחכמות זרים והוא נגד תואר אורח שכבר יש לו איזה שייכות במחשבה שנתפס במוח האדם. ולזה במלחמה הראשונה עמו לא היה לו שום שליטה על נפשות ישראל בפועל. וכאן נאמר וישב ממנו שבי שפחה אחת שיש לה קצת שייכות לקדושת ישראל על ידי חיוב מצוות שלה. וע"ש

^ל (בראשית טז, א) "שִׁפְחָהּ מִצְרַיִת וְשִׁמְהָ הֶגֶר"

^{לא} עין רש"י (בראשית כא, יד) וע"ע (שם) ברבי אליהו מזרחי.

^{לב} פרקי דרבי אליעזר (פרק ל) וז"ל לְאַחַר מִיתַתָּהּ שֶׁל שָׁרָה חָזַר אַבְרָהָם וְלָקַח אֶת גְּרוֹשָׁתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר [בראשית כה, א] וַיִּסֶף אַבְרָהָם [וְ]לָקַח אִשָּׁה וְשִׁמְהָ קַטּוּרָה. עכ"ל

^{לג} (ה.ה) ועין שמות רבה (יתרו) וז"ל אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם שנאמר לקחת מתנות באדם, ואין אדם האמור כאן אלא אברהם, עכ"ל. מבואר שעצם ה'שביה' של משה היה מכוחו של אברהם.

^{לד} וז"ל, וישב ממנו שבי דרשו חז"ל שפחה אחת. דכ' עלית למרום שבית שבי. פי' דבקבלת התורה הוציאו בני' כל הנ"ק שהיו בתוך האומות וז"ש ה' מסיני בא וזרח משעיר למו כו' אותו החלק והצד אחיזה שיש לע' אומות בתורה. וע"ש

^{לה} ועין בזה"ק (ח"ג דף קצג.) וז"ל אוספו וחסו מה כתיב (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד, וכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי (ועכ"ד) וכל זמנא דישראל תבין לאבוהון דבשמיא אינון נבזבזין (וכלא) יתהדר לגבייהו ואתחפיין ביה ולזמנא דאתי כלא יתהדר דכתיב (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך וגו'. עכ"ל

^{לו} ועין בשפתי חכמים (שם, אות ל) שדן בדברי רש"י, האם עמוד הענן או מלאך ה', קיבל את החצים ובליסטראות, ע"ש.

^{לז} ועין במאור ושמש (במדבר פ' בהעלותך) וז"ל נמצא שהנו"ן היא סמיכה לכנסת ישראל בסדר הא"ב הרומז על חסד, וגם הנו"ן היא חרב נוקמת נקם ברית כשהוא בהיפוך אתוון בסדר תשר"ק – שהיא גבורה כנ"ל. ועל דרך זה יבואר הכתוב (שמות יד יט) וַיִּסַּע מִלֶּאֱלֹהִים וְגו' וַיִּסַּע עֲמוּד הָעָנָן

וכן מצינו ברבינו בחיי (שם, שם, כה) וז"ל, וְיִסַּר אֶת אַפְּן מִרְפֻּבְתָּיו: על דרך הפשט כיון שהשקיף בהם בעמוד אש השורף כל עץ שבכלי מלחמתם ועמוד ענן שהיה מלחלח הקרקע, היו המרכבות נשמטות וסר כחם לגמרי, עכ"ל. ולכך כשנסתלק כח הלוחם - העננים, בא הכנעני להלחם. וכמו שמפורש בדברי חז"ל (ילק"ש, במדבר פ"י, רמז תשכ"ח) וז"ל, ר' שמעון בן יוחאי אומר כי בא ישראל דרך האתרים כיון שמת אהרן אמרו מת אהרן הכהן הגדול שבהם והלך התייר הגדול שלהן ועמוד ענן שהיה עושה להן מלחמה הרי שעה שנלך ונלחם בהם, עכ"ל.

הקב"ה נלחם דרך הענן

וכן אמרו על הקב"ה, (ילק"ש שמות, טו, רמז רמו) וז"ל, כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנאמר ה' איש מלחמה [ט"ו, ג] וכן הוא אומר וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל וכ"ו. ובעומק זו מלחמה של ה' על ידי הענן, כמ"ש במשכיל לדוד (שמות יג, כא) וז"ל, דע"כ צריכת למימר שהקב"ה בכבודו היה מוליך עמוד הענן, כדכתיב, (שמות יג, כא) וְהָיָה הַלֵּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ עַכ"ל.¹⁸

פנימיות המלחמה - שלום

וכידוע, ענן שורשו ביסוד המים, וטבע המים שאינם נלחמים, היפך טבע האש שהוא - מלחמה¹⁹. ולכך באו עננים ע"י אהרן שמדתו שלום²⁰. והיינו שהענן

מפניהם ויעמד מאחריהם, רצה לומר הענן רומז להשתי נוגין, דהיינו הנו"ן שהיא סמיכה לכנסת ישראל נוסע מפניהם, ורצה לומר כסדר הא"ב שהוא חסד. והנו"ן השניה שהיא חרב נוקמת הלך לאחוריהם, ורצה לומר בסדר תשר"ק שהוא גבורה לעשות נקמה במצרים, ע"ש.¹⁸ ועין זוה"ק (ח"ב דף נא:) וז"ל ויסע עמוד הענן מפניהם מאן עמוד הענן דא, רבי יוסי אמר דא הוא עננא דאתחזי תדיר עם שכינתא, עכ"ל. ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל, וענני כבוד היו על ידי אהרן, כבר אמרנו לך כי על ידי אהרן היה החבור של הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כמו שתמצא בכל מקום כאשר היה נגלה השכינה בתחתונים - היה על ידי ענני כבוד, ע"ש. ועין במנחם ציון (בשלה) וז"ל כי מה שהיה נקרא הולך הוא משום שהשי"ת בכבודו ובעצמו הוליכו לפניהם, ע"ש. וע"ע באריכות ביושר דברי אמת (בשלה, רש"י בד"ה לנחותם הדרך) לט' כגון (עובדיה א', יח) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וְגֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וְגֵית עֶשָׂו לְקֵשׁ וְדִלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְגֵית עֶשָׂו כִּי ה' דָּבָר. ועוד הרבה בחז"ל.¹⁹ ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא), וז"ל ולזה נאמר עליו ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ') כי הנה העם כלו האנשים והנשים והטף הרגישו כי בחסרונו חסר להם ענין השלום מהיות על זה השיעור מהשמירה ולזה ספרו והלילו עליו כלם, ע"ש.²⁰ ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל מפני כי כבר התבאר מענין אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות ביחד (אבות פ"א מ"ב), לכך היה אהרן מקשר את ישראל ומאחדם יחד. וכן בעבודה במשכן ובמזבח, שהוא אחד, אל השם יתברך שהוא אחד, ובזה היה עושה שלום וקשור בין ישראל ובין אביהם שבשמים. וזהו תכלית הקשור והאחדות שהיה על ידי אהרן וכ"ו, ע"ש.

נלחם שיהא 'שלום'. ולא מלחמה כפשוטו^{מב}. והבן מאוד מאוד, שזהו פנימיות המלחמה^{מג}, שלכך במלחמה פותחים תחלה בשלום. ראשית המלחמה שלום, כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ז הא') וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל. וכן אחרית המלחמה – שלום. וזה נגלה בפרט במלחמה האחרונה, שאחריתה משיח – שלום^{מד}.

מלחמה מכח ארון ברית ה'

כתב בפנים יפות (במדבר כא, ב) וז"ל בתחילה הוליך אותם הענן דכתיב (שמות יג, כא) "וה' הליף לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך", אבל כשנסתלק ענן הכבוד הלכו דרך ארון ברית ה' שהלך לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה עכ"ל^{מה}. ואף בארון ברית ה' יש בו כח מלחמה^{מז}, כמו שנתבאר לעיל^{מז} 'אור – ו', מלחמה של שער הנו"ן שהיא המלחמה בעמלק^{מז} בכל דור ודור. ובפרט בדור האחרון, מלחמה מכח הארון.

עמוד הענן נלחם לישראל

נאמר בקרא (במדבר פרק כא פסוק א) וישמע הפנעני מלך-ערד ישב הנגב פי בא

מב ועין אוצר עדן הגנוז (ח"ד סימן א)
 מג ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, הנה כבר יודיעו בזה שהמלחמה אינה נרצית להם בעבור הדבר אשר הוא לוחם ולא בעבור דבר העושק ונלוז אשר בה כ"א בעבור בקשת הטוב והמנוחה אשר בסוף, ע"ש באריכות.
 מד ועין במסכתות קטנות מסכת דרך ארץ (פרק שלום) וז"ל, ר' יוסי הגלילי אומר אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר (ישעיהו ט, ה) אביעד שר- שלום, עכ"ל.
 מעין בשפתי כהן (במדבר ז, כט) וז"ל שלום בגמטריה זהו משיח עכ"ל.
 מה רבי אליהו מזרחי (במדבר כא, א) וז"ל, כששמע הכנעני שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, ואינו נוסע לישראל עכשו אלא אחרי הארון בלבד, שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון, בא להלחם עמהם, עכ"ל.
 מז כמפורש בפסוק (במדבר י, לה) ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפצו אייך וינסו משנאיך מפניך. וניתן לשמוע את השיעור – 'חנוכה 080 שער הנו"ן תשפ"ב' שמוסבר בארוכה עומק שער הנון שמאיר מכח הארון. (מספר השיעור בקול הלשון #32438857)
 מז המבט הפנימי 004 – ספר מלחמות השם.
 מח ניתן לשמוע את השיעור – 'פורים 032 ברור ארבע מצוות פורים תשע"ג' שמוסבר מלחמה בהמן (עמלק) מגילוי שער הנו"ן. (מספר השיעור בקול הלשון #1132544)

יִשְׂרָאֵל דְּרַךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׂבִי: ופירש רש"י על אתר וז"ל

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי: שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג.) מט. ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות, עכ"ל.

הענן שימש גם למלחמה

וז"ל הירושלמי (יומא פ"א, ה"א) מהו דְּרַךְ הָאֲתָרִים כי מת התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך, עכ"ל.

והיינו שמת אהרן שבזכותו היו העננים, ועתה שמת נסתלקו העננים. והעננים היו 'תייר גדול' - שתר להם הדרך.

וכמו שמפורש בפסוק (שמות יג, כא) "וְהָיָה הַלַּיְלָה לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהַאֲוִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה".

ויתר על כן מצאנו בקריאת ים סוף, ששימש הענן אף למלחמה, כמ"ש (שם יד, יט - כ) וַיִּסַּע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים הַהַלֵּךְ לְפָנָי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וַיָּבֵא בֵּינוֹן מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיֵּאָר אֶת־הַלַּיְלָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלַּיְלָה: בפשטות "וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה", דהיינו לא קרבו וגם לא נלחמו זה עם זה כל הלילה.

אולם מבאר רש"י (שם) וז"ל, "וַיִּלְךְ מֵאַחֲרֵיהֶם": להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים, עכ"ל. כלומר ששימש עמוד הענן גם במלחמה.^{1א}

וכן מציינו ברבינו בחיי (שם, שם, כה) וז"ל, וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרַכְבֹּתָיו: על דרך הפשט כיון שהשקיף בהם בעמוד אש השורף כל עץ שבכלי מלחמתם ועמוד ענן שהיה מלחלח הקרקע, היו המרכבות נשמטות וסר כחם לגמרי, עכ"ל. ולכך כשנסתלק כח הלוחם - העננים, בא הכנעני להלחם. וכמו שמפורש

מט וז"ל הגמרא, תנא: הוא סיחון, הוא ערד, הוא כנען, סיחון - שדומה לסייח במדבר, כנען - על שם מלכותו, ומה שמו - ערד שמו. ועין תוס' (שם) וז"ל במדרש אמרינן דהיינו עמלק ע"ש, אולם עין ברבינו בחיי (חקת כא, א) וז"ל וי"א שהוא סיחון מלך האמורי, ונקרא כנעני כי כל אמורי כנעני, עכ"ל.

¹ ועין בשפתי חכמים (שם, אות ל) שדן בדברי רש"י, האם עמוד הענן או מלאך ה', קיבל את החצים ובליסטראות, ע"ש.

^{2א} ועין במאור ושמש (במדבר פ' בהעלותך) וז"ל נמצא שהנו"ן היא סמיכה לכנסת ישראל בסדר הא"ב הרומוז על חסד, וגם הנו"ן היא חרב נוקמת נקם ברית כשהוא בהיפוך אתונו בסדר תשר"ק - שהיא גבורה כנ"ל. ועל דרך זה יבואר הכתוב (שמות יד יט) וַיִּסַּע מִלֶּאךָ הָאֱלֹהִים וְגו' וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם, רצה לומר הענן רומז להשתי נונין, דהיינו הנו"ן שהיא סמיכה לכנסת ישראל נוסע מפניהם, ורצה לומר כסדר הא"ב שהוא חסד. והנו"ן השניה שהיא חרב נוקמת הלך לאחוריהם, ורצה לומר בסדר תשר"ק שהוא גבורה לעשות נקמה במצרים, ע"ש.

בדברי חז"ל (ילק"ש, במדבר פ"י, רמז תשכ"ח) וז"ל, ר' שמעון בן יוחאי אומר כי בא ישראל דרך האתרים כיון שמת אהרן אמרו מת אהרן הכהן הגדול שבהם והלך התייר הגדול שלהן ועמוד ענן שהיה עושה להן מלחמה הרי שעה שנלך ונלחם בהם, עכ"ל.

הקב"ה נלחם דרך הענן

וכן אמרו על הקב"ה, (ילק"ש שמות, טו, רמז רמו) וז"ל, כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחידי שנאמר ה' איש מלחמה [ט"ו, ג] וכן הוא אומר וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל וכ"ו.

ובעומק זו מלחמה של ה' על ידי הענן, כמ"ש במשכיל לדוד (שמות יג, כא) וז"ל, דע"כ צריכת למימר שהקב"ה בכבודו היה מוליך עמוד הענן, כדכתיב, (שמות יג, כא) 'וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך עכ"ל.¹¹

פנימיות המלחמה – שלום

וכידוע, ענן שורשו ביסוד המים, וטבע המים שאינם נלחמים, היפך טבע האש שהוא – מלחמה.¹² ולכך באו עננים ע"י אהרן שמדתו שלום.¹³ והיינו שהענן נלחם שיהא 'שלום'. ולא מלחמה כפשוטו.¹⁴

והבן מאוד מאוד, שזהו פנימיות המלחמה,¹⁵ שלכך במלחמה פותחים תחלה בשלום.

ראשית המלחמה שלום, כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין

¹¹ ועין זוה"ק (ה"ב דף נא): וז"ל ויסע עמוד הענן מפניהם מאן עמוד הענן דא, רבי יוסי אמר דא הוא עננא דאתחזי תדיר עם שכינתא, עכ"ל. ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל, וענני כבוד היו על ידי אהרן, כבר אמרנו לך כי על ידי אהרן היה החבור של הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כמו שתמצא בכל מקום כאשר היה נגלה השכינה בתחתונים – היה על ידי ענני כבוד, ע"ש.

ועין במנחם ציון (בשלח) וז"ל כי מה שהיה נקרא הולך הוא משום שהשי"ת בכבודו ובעצמו הוליכו לפניהם, ע"ש. וע"ע באריכות ביושר דברי אמת (בשלח, רש"י בד"ה לנחותם הדרך)

¹² כגון (עובדיה א, יח) "והיה בית יעקב אש וגית יוסף להבה וגית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לגית עשו פי ה' דבר". ועוד הרבה בחז"ל.

¹³ עין בעקידת יצחק (במדבר שער פא), וז"ל ולזה נאמר עליו ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ') כי הנה העם כלו האנשים והנשים והטף הרגישו כי בחסרונו חסר להם ענין השלום מהיות על זה השיעור מהשמירה ולזה ספרו והלילו עליו כלם, ע"ש.

¹⁴ ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל מפני כי כבר התבאר מענין אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות ביחד (אבות פ"א מ"ב), לכך היה אהרן מקשר את ישראל ומאחדם יחד. וכן בעבודה במשכן ובמזבח, שהוא אחד, אל השם יתברך שהוא אחד, ובזה היה עושה שלום וקשור בין ישראל ובין אביהם שבשמים. וזהו תכלית הקשור והאחדות שהיה על ידי אהרן וכ"ו, ע"ש.

¹⁵ ועין אוצר עדן הגנוז (ח"ד סימן א)

¹⁶ ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, הנה כבר יודיעו בזה שהמלחמה אינה נרצית להם בעבור הדבר אשר הוא לוחם ולא בעבור דבר העושק ונלוז אשר בה כ"א בעבור בקשת הטוב והמנוחה אשר בסוף, ע"ש באריכות.

מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל.
וכן אחרית המלחמה - שלום. וזה נגלה בפרט במלחמה האחרונה, שאחריתה משיח - שלום^{נח}.

מלחמה מכח ארון ברית ה'

כתב בפנים יפות (במדבר כא, ב) וז"ל בתחילה הוליך אותם הענן דכתיב (שמות יג, כא) "וה' ה' ה' לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ", אבל כשנסתלק ענן הכבוד הלכו דרך ארון ברית ה' שהלך לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה עכ"ל^ט.

ואף בארון ברית ה' יש בו כח מלחמה^ה, כמו שנתבאר לעיל^{סא} 'אור - ו', מלחמה של שער הנו"ן שהיא המלחמה בעמלק^ב בכל דור ודור. ובפרט בדור האחרון, מלחמה מכח הארון.

הַצְצָרוֹת בַּמִּלְחָמָה

נאמר בפסוק (במדבר י, ט)

וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצָצְרוֹת וּנְזַכְרְתֶּם לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

וכן כותב במלחמת מדין (שם, לא, ו)

וַיִּשְׁלַח אֶתְּכֶם מֹשֶׁה אֶלֶף לַמָּטָה לְצַבָּא אֲתֶם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָלֵי הַקָּדָשׁ וְחֲצָצְרוֹת הַתְרוּעָה בִּידוֹ:

^{נח} ועין במסכתות קטנות מסכת דרך ארץ (פרק שלום) וז"ל, ר' יוסי הגלילי אומר אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר (ישעיהו ט, ה) אָבִיעֵד שֶׁר־ שְׁלוֹם, עכ"ל.

^י 'עין בשפתי כהן (במדבר ז, כט) וז"ל שלום בגמטריה זהו משיח עכ"ל.

^{נט} רבי אליהו מזרחי (במדבר כא, א) וז"ל, כששמע הכנעני שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, ואינו נוסע ישראל עכשו אלא אחרי הארון בלבד, שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון, בא להלחם עמהם, עכ"ל.

^ס כמפורש בפסוק (במדבר י, לה) "וַיְהִי בְּנִסְעַ הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמְהוּ ה' וַיַּפְצֹל אֶיִבֶיךָ וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֵיךָ". וניתן לשמוע את השיעור - 'חנוכה 080 שער הנו"ן תשפ"ב' שמוסבר בארוכה עומק שער הנו"ן שמאיר מכח הארון. (מספר השיעור בקול הלשון #32438857)

^{סא} המבט הפנימי 004 - ספר מלחמות השם.

^{סב} ניתן לשמוע את השיעור - 'פורים 032 ברור ארבע מצוות פורים תשע"ג' שמוסבר מלחמה בהמן (עמלק) מגילוי שער הנו"ן. (מספר השיעור בקול הלשון #1132544)

והִרְעַתְּם בְּחִצְצוֹתָם: על כל דבר שמייצר, כדי להתעורר ולעורר רחמים

מובא ברמב"ם (הלכות תעניות פ"א ה"א) וז"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י, ט) **עַל־הַצֶּרֶל הַצֶּרֶךְ אֲתֶכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחִצְצוֹתָם**, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו, עכ"ל.

ועוד כתב קרוב לכך בספר המצות (מצוה נט) וז"ל, וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנצעק לפני השם יתעלה והוא אמרו (שם) **וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֶּרֶל הַצֶּרֶךְ אֲתֶכֶם וְגו', עכ"ל.**

וכתב המגיד משנה (שם) שמקור הרמב"ם הוא מדברי הספרי (במדבר פ"סקא עו) –

וז"ל, ר' עקיבא אומר אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרפת בים מנין ת"ל **עַל־הַצֶּרֶל הַצֶּרֶךְ אֲתֶכֶם** על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור, עכ"ל.

והיינו בכל עת הצורך יחד עם מצות צעקה, יש מצות הרעה בחצוצרות. וזאת על מנת להתעורר ולעורר רחמים^{טו} לפני השם יתעלה.^{טז}

הַצֶּרֶל הַצֶּרֶךְ אֲתֶכֶם: הוא היצה"ר, הוא מלאך המוות

ובשורש, זו מלחמה רוחנית כמ"ש (זוה"ק ח"ג, קצח ע"ב) **לסטרא אחרא מה אצט ריך – תרועה, דכתיב (במדבר י) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם וְהִרְעַתְּם וְגו' לתברא חיליה ותוקפיה.** וזה בכל מלחמה ובכל צרה.

ובשורש זהו מלחמה כנגד מלאך המוות, כדברי הזוה"ק (ח"ב דף קצו ע"ב) **וְכִי־ תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֶּרֶל הַצֶּרֶךְ אֲתֶכֶם וְגו' ודייקנא על הצר דא מלאך**

^{טו} עין תפארת יונתן (במדבר לא, ו)

^{טז} עין ברש"ר הירש (שם) ולמען מתק לשונו נצטט את כל דבריו וז"ל, לא נאמר כאן בפשטות: **"וְהִרְעַתְּם וְגו' וְנִשְׁעַתְּם וְגו';** אלא נאמר: **"וְנִזְכְּרְתֶם וְגו' וְנִשְׁעַתְּם וְגו'.** מוכח מלשון **"וְנִזְכְּרְתֶם"** שעד כה לא היתה זכירה. ה' עזב אותם, הניח אותם לנסיבות הטבעיות, וחולשתם הטבעית כלפי האויב החזק מהם הביאה אליהם את הצרה. ולפיכך המחשבה הראשונה של הקריאה הבוקעת אל ה' היא: שוב ופנה אלינו, שים עיניך עלינו, עמוד לימיננו! והתשובה המיוחלת תהיה אחר כך רק תוצאה ישירה של תשובת ה' לעמו. והואיל וההלכה מורה שתקיעה קודמת לכל תרועה, הרי גם תרועה זו של קריאה לעזרה פותחת בתקיעה. והנה כבר ראינו שהתקיעה הפותחת את תרועת מסע המחנות קוראת לאומה לפנות למנהיגה ולתת דעתה למצוותו; וכן גם תקיעה זו איננה אלא קריאה לה' שישוב וישא פניו אלינו; כל עצמה איננה אלא תפילת תחנונים: זכרנו! והתקיעה המסיימת את התרועה מבטאת את הבקשה: היה עמנו גם אחרי שהושעתנו, אל תשוב ותעזובנו, התהלך עמנו! עכ"ל.

המות עכ"ל. ואמר ר"ל (ב"ב טז.) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות^{טז}.

על־הצ'ר הצ'ר: מלחמת גוג ומגוג

אולם בספרי אמרו (שם פסקא עו) "על־הצ'ר הצ'ר", במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שבתורה, ת"ל וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם אִמְרַת צָא וּרְאֵה אִיזוֹ הִיא מִלְחָמָה שִׁישְׂרָאֵל נוֹשְׁעִים מִמֶּנָּה וְאִין אַחֲרֶיהָ שְׁעִבּוּד אִין אַתָּה מוֹצֵא אֵלָא מִלְחַמַת גּוּג וּמִגּוּג, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (זכריה יד, ג) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵקֵם מֵהוּ אוֹמֵר וְהָיָה ה' לְמִלְחָמָה עַל־כָּל־הָאָרֶץ וּגְוִסוּ.

וכן כתב בעל הטורים (במדבר י, ח) וז"ל "תבאו מלחמה" בגימטריא מלחמות גוג.

הצ'צרות: כלי מלחמה וכלי שמחה

והנה חצוצרות, מחד הם כלי מלחמה כמו שמצאנו במלחמת מדין, אולם מאידך הם כלי שירה, כמפורש בפסוק (דברי הימים א, יג, ח) וַדָּוִד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לְפָנָי הָאֱלֹהִים בְּכֹל־עֹז וּבְשִׁירִים וּבְכַנְרֹת וּבְנִבְלָיִם וּבְתַפִּים וּבְמִצְלִיתִים וּבְחַצְצְרוֹת.^{טז}

וכן במקדש היו מריעין בחצוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשירה, ומקרא מלא דבר הכתוב (במדבר י, י) וּבִלְיֹם שְׂמֵחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי הַדְּשִׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחַצְצְרוֹת עַל עֲלֵיתֵיכֶם וְעַל זַבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וּגְוִסוּ.^{טז}

^{טז} וכן כתב הצרור המור (פרשת אמור) וז"ל, דייקא שהוא מלאך המות הוא יצר הרע הצורר תמיד לאדם ואינו נשבר אלא בקול שופר. וזהו והרעותם בחצוצרות וזכרתם, עכ"ל.

וע"ע באלשיך (במדבר י, ט) שדייק כן בלשון הפסוק וז"ל, הנה רבותינו ז"ל (ספרי בהעלותך לט) פירשו, הצר הצורר אתכם על כל מיני צרות, כמפורש גם בהרמב"ם ז"ל הלכות תעניות (פ"א ה"א). וראוי לדעת למה ייחס הדבר אל הצר ולא אל הצרה, ויוכללו כל מיני צרות וכו', וזה יאמר פה הצר, הוא המשחית הצורר אתכם, כד"א ותמוגנו ביד עונינו (ישעיה סד ו). כי תחלה תלחם עמו ותכניעהו. וע"ש.

וע"ע בפנים יפות (במדבר י, ט) שפירש וז"ל, והיינו דאמר הכא וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם פִּירוּשׁ שֶׁהַמִּלְחָמָה הוּא עִם כַּחוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁבִיד הַצּוֹרֵר כְּדִי שִׁיִּצְאוּ מִן הָאוִיב וַיִּחְזְרוּ לְמִקְוָמָם, וְהֵינּוּ דַקְאֵמֵר וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם וְלֹא אֵמֵר וְנוֹשְׁעֵתֶם סָתֵם, אֵלָא שֶׁהַתְּשׁוּעָה הִיא לְיִשְׂרָאֵל שְׁכַחוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁהִיוּ בִיד הָאוִיב הֵם נוֹשְׁעִים וְחוֹזְרִים לְמִקְוָם הַקְּדוּשָׁה, עכ"ל.

^{טז} ועין במשך חכמה במדבר (במדבר י, ט) שמביא את לשון הספרי ומבאר אותו, וז"ל נראה דדריש מדכתיב "בחצוצרות" בפתח, הוי כאילו בהחצוצרות הידועים [רש"י סוף פרק קמא דחגיגה]. ומכאן על החצוצרות שעשה משה, והם נגנזו במותו, כמו שהובא ברש"י (פרשת וילך ל, כח). וכן במלחמת גוג אז יתגלו ויתקעו בהן ישראל, ופשוט.

^{טז} ובלשון רש"י (נחמיה יב, מא) וז"ל, בְּחַצְצְרוֹת - הוּא תוֹקְעִין מִתּוֹךְ שְׂמֵחַת עַכ"ל

^{טז} ועין זוה"ק (ח"ג קנה ע"א) וציוני בהעלותך ד"ה עשה לך.

ועוד החצוצרות משמשים ככלי להקהל את העם, כמ"ש (במדבר י, ז) וּבַהֲקָהֵל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעְנָה. סט מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה

כח האיסוף שבחצוצרת מעלה את אש המלחמה לאש של שמחה

וביאר הריקאנטי (פרשת פקודי) וז"ל, והמסעות בחצוצרות, כי זה מעורר דין עליון וזה מעורר דין השפל הוא הקשה לרוב עד מאוד שמעורר בקנאה, ולזה תוקעין בחצוצרות כי מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה עכ"ל.

והיינו חצוצרות מלשון חצי צורה^ט. בקלקול זהו 'צרות הם זו לזו', מלחמה של חצי צורה בחצי ההפכי, צר – צר. ובתיקון נעשה אחדות לצורה אחת שלמה. וכאן גנוז השמחה שבחצוצרות^ט.

וזהו כח החצוצרות במלחמה, שיש בהם כח לאסף ולאחד את העם^ע. וכח זה מבטל את אש המחלוקת ומעלה אותו לאש של שמחה. כדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א) הידועים וז"ל, אמר רבי אבא בר כהנא וכו' דורו של אחאב עובדי ע"ז

ט ובאמת בכל הקהל יש בו שמחה.

ע"ש המשך דבריו וז"ל, ועל פי התקיעות לנצח, ועל זה הסוד גנוז משה, כי הם ממדתו, ואם נשארים היו מחריבים את העולם, ואדם מושל ברוחו אשריהו, עכ"ל.

א כתב העבודת ישראל (פרשת בהעלותך) וז"ל הנה קבלנו מאדומו"ר הגאון מוהד"ב זלה"ה צירוף חצוצרות חצי צורות (עין במגיד דבריו ליעקב אות כד), דהיינו שהיו מרמזים על כנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד לבדו כביכול כבודו לפי רצונו הנורא יתברך כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנסת ישראל, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש רוח ונשמה לבוואה יתברך עד שהכל נכלל באחדות, עכ"ל.

י' עין באוהב ישראל (פרשת בהעלותך) שהסביר דברי המגיד שקאי על משה רבינו, ע"ש.

י' ע"ע בחיים וחסד (בהעלותך אות קיז)

עב לפ"ז מתישבת קושית המגיד משנה (הלכות תעניות פרק א הלכה א) על הרמב"ם וז"ל

וראיתי לרבינו בספר המצות שלו שמנה תרועה זו ותקיעה שבשעת הקרבנות במצוה אחת ותמה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכתוב. ונראה שדעתו ז"ל שהמצוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות במקדש בעת הקרבנות ובעת הצרות בין במקדש בין בגבולין ואין ראוי למנותן בשתי מצות ועוד צ"ע. ולפי הנ"ל מבואר שהם דבר והיפוכו, וכל הפכים שורשם אחד, כנודע.

ע" וככה ניתן לבאר את התרגום יונתן על הפסוק (במדבר לא, ו) וז"ל וְשָׂדֵר יִתְהוֹן מִשֶּׁה אֶלְפָּא לְשִׁבְטָא לְחִילָא יִתְהוֹן וְיַת פְּנִיחָא בְּרִי אֶלְעִזֵּר פְּהִינָא לְחִילָא וְאֹרִיָּא וְתַמְיָא דְקִדְשִׁיא לְמִשְׁיִלָא בְּהוֹן וְחֻצוֹצְרוֹת בְּבָא בְּיַדִּיהָ לְמַכְנֵשׁ וְלְמִשְׁרֵי וְלְמִיטְל מְשֻׁרִיתָא דִּישְׂרָאֵל, עכ"ל. שלכאורה יש לשאול מה עניין 'לאסוף ולחנות ולהסיע מחנה של ישראל' למלחמת מדין. אלא לפי מה שנבאר אתי שפיר, שדייקא מכח האסוף הגנוז בחצוצרות מנצחים במלחמה.

ע" עין ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פרשת מטות) וז"ל, ענין עסק החצוצרות שהוא לכנופיה ולאסוף וכו' וכן במלחמה העיקר שיהיו ישראל כאיש אחד בלב אחד ושיתקונו גם הפושעי ישראל כשהיו באגודה אחת כמו החלבנה שנותן ריח טוב כשהוא יחד עם עשרה סממני הקטורת ואז על ידי זה מתגברים על האומות העולם. וע"ש באריכות דבריו.

היו וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין.

וכפי שהובא לעיל כח האחדות שגנוז בחצוצרות בעיקר נגלה במלחמת גוג ומגוג^ע.

שאחריתה - כלשון הנביא (זכריה יד, ט) -

"וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד", אחרית ותכלית המלחמה - גילוי אחדותו יתברך, והיא היא כח הנצחון.

לְחֶמֶת סִיחֹן וּמוֹאָב

כתיב בספר במדבר (פרק כא) על מלחמת ישראל בסיחון -

(פסוק כג) וְלֹא-נָתַן סִיחֹן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֵבֶר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת-כָּל-עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יְהִצֵּה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

צורת המלחמה כנגד סיחון - בשורש המאוחד

ופירש רש"י (שם) ע"פ המדרש רבה (יט, כט), וז"ל

וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל - אילו היתה חשבון מלאה יתושין, אין כל בריה יכולה לכבשה, ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן אלו שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד, ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש, אלא נשים וטף, עכ"ל^ע.

נמצאנו למדים שצורת המלחמה כנגד סיחון, לא הייתה רק באנשים - פרטים. אלא מלחמה בשורש, והשורש מאוחד.

וכן מצאנו בדברי הפסיקתא זוטרטא (לקח טוב) (שם, כד)

ויַפְתּוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי-חֶרֶב. הכו כל חיל סיחון כאיש אחד שנאמר וַיַּפְתּוּ, עכ"ל.

^ע וכן דייק המלבי"ם מלשון הפסוק (במדבר י, ט) "וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם" וז"ל שלשון תשועה במובנה המדויק הוא התשועה הגמורה שזה ההבדל בין תשועה והצלה, וכמ"ש התיצבו וראו את ישועת ה' וכו' כי אשר ראיתם את מצרים וכו', וזה יהיה במלחמת גוג ומגוג שאין שעבוד אחריה, ור"ל שגם במלחמה זו תריעו בחצוצרות ונושעתם, עכ"ל. וע"ע במשך חכמה (הובא לעיל).
^ע וע"ע ברבי אליהו מזרחי (שם)

ויתר על כן מצאנו בדברי רבותינו, שעצם המלחמה עצמה הייתה בשורש – בשר של סיחון, וז"ל הילקוט שמעוני (פ' חקת רמז תשסד) א"ל הקדוש ברוך הוא (דברים ב, כד) רָאָה נְתַתִּי בְיַדְךָ אֶת־סִיחֹן, עד עכשיו לא עשו מלחמה ואמר ליה נתתי בידך, אלא נטל הקדוש ברוך הוא לשרי סיחון ועוג וכפתן והשליכן לפני משה אמר ליה כל זמן שהיו אלו קיימין והיו עמהם היו נוצחין, עכשיו הרי הן מסורין בידך עמוד ועבור שנאמר (שם) קוּמוּ סֵעוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְגָּן, עכ"ל.

עיר חשבון משל מואב הייתה

ועל עיר חשבון שישראל כבשו מיד סיחון נאמר –

(במדבר כא, כו) כִּי חֶשְׁבֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הָיָה וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשֹׁן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אֲרָצוֹ מִיַּד עַד־אֲרָגָן:

ופירש רש"י (שם) וז"ל,

והוא נלחם – למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר (דברים ב, ט) אֶל־תִּצַּר אֶת־מוֹאָב, וחשבון משל מואב הייתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישׁ־ראלע, עכ"ל.

המלחמה עם סיחון נחלק לשני חלקים – א. סיחון ב. ממון שהיה שייך למואב

והבן שבמלחמה עם סיחון היו ב' חלקים. א. מלחמה עם סיחון. ב. מלחמה על ממון שהיה שייך למואב.

והנה תיבת מואב מורכבת מ; מ – אב , והינו אב – השורש, אחדות. ולכן מכח ממון מואב (עיר חשבון) שהיה ברשות סיחון, נתקבצו כולם למקום אחד, היינו נתחברו לשורש שהוא אחד, וכן המלחמה עצמה הייתה בשורש, בשר שלהם. וזהו מלחמה מכח מואב, מלחמה באב – בשורש.

אולם מכח סיחון המלחמה היא בבחינת 'אמא' (נשים) כמ"ש (ב"ב עח:) עיר סיחון – שמהלך אחר שיחה נאה, בבחינת אמירה רכה לנשים^ע, וכמ"ש (קידושין מט:) ל' קבין של שיחה ירדו לעולם ט' נטלו נשים ואחד כל העולם כולו.

^ע ומקורו מדברי הגמרא (חולין ס:) וז"ל כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב וגו' מאי נפקא מינה? דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, אל תצר את מואב, אמר הקדוש ברוך הוא: לייתי סיחון – ליפוק ממואב, וליתו ישראל – וליפקו מסיחון; והיינו דאמר רב פפא: עמון ומואב טיהרו בסיחון, עכ"ל.

ובלשון אחרת והיינו הך, המלחמה בסיחון הוא היפך מלחמה במואב. המלחמה במואב הוא מלחמה בשורש, ולהיפך מלחמה בסיחון, הוא במלחמה בענפים שנ־גררים. ומשום כך נחלקה המלחמה לשנים, תחלה הכו את כל הגברים הלוחמים, בחינת אב, ואח"כ הכה כל הנשים והטף, בחינת אמא^ט, והבן.

תכסיסי מלחמה של ישראל כנגד מואב וסיחון

וכן בישראל הנלחמים, מחד עבודתם להדבק בשורש, בהקב"ה, וזהו כנגד מואב. ומאידך כנגד סיחון עבודתם להגרר אחריו ית"ש, בבחינת 'משכני אחריך נרוצה'.

וכן כנגד מואב העבודה היא בטחון - דבקות בשורש. וכנגד סיחון - מלשון שיחה - העבודה היא תפילה^פ.

מְלַחֶמֶת עוֹג - גוֹג

כתיב בספר במדבר (כא, לג)

וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרָע:

וכן בספר דברים (ג, א - ב)

וַנִּפֶן וַנַּעַל דֶרֶךְ הַבְּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן לִקְרֹאתֵנוּ הוּא וְכָל-עַמּוֹ לְמִלְחָמָה אֲדָרָעִי:

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בַיַּדְךָ נִתַּתִּי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְאֶת-אֲרָצוֹ וְעַשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן

מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:

^ט בחינת מהלך אחר שיחה נאה, נשים וטף. (עין ב"ב עה:)

^פ וכן מרומזו במפלתם לפני בני, כמו שדייק התפארת שלמה (פרשת בלק) וז"ל 'וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגר מואב וגו' יל"ד למה לא נאמר לסיחון מלך האמורי או מלך חשבון למה קיצר ואמר לאמורי. גם מה ראה הוא יותר מזולתו ולמה תלה הכתוב בו וכו' וז"ש וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, שעשו הכנות וכוונות התפלה וטהרת הלב. לאמורי. פי' לאמור דברי תפלה ובקשה להשי"ת.

אַל־תִּירָא אֹתוֹ: כמה טעמים ממה משה רבינו נתיירא

מצאנו כמה טעמים בדברי רבותינו ממה נתיירא משה רבינו;

רש"י פירש (במדבר כא, לד) ע"פ דברי הגמרא (נדה סא.) וז"ל אַל־תִּירָא אֹתוֹ – שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד, יג) וַיֵּבֵא הַפְּלִיט, הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וחבריו בעשתרות קרנים, שנאמר (דברים ג, יא) כִּי יִקְעֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאֵר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים, עכ"ל.^{פא}

ובמדרש (במדבר יט לב) מצאנו טעם אחר, וז"ל ולמה נתיירא אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתלכלכו בעבירה אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא כולן השלימו בצדק, עכ"ל.

ועוד יש לפרש כפשוטו, שנתירא משה רבינו מחמת רוב גבורתו של עוג^{פב}. וכן משתמע מדברי הילקוט שמעוני (תהלים רמז תתפג) וז"ל, אמר רבי יוחנן אורך רגליו היו שמונה עשרה אמה, עוג היה תולש הר וזורקו על ישראל, א"ל אל תירא משה, עכ"ל. וכן בהמשך דברי המדרש רבה (שהובא לעיל) וז"ל אל תירא אותו שלא עמד גבור בעולם קשה הימנו, עכ"ל.^{פב}

^{פא} עין בגמרא (נדה סא.) וז"ל ויאמר ה' אל משה אל תירא. מכדי, סיחון ועוג אחי הוו, דאמר מר: סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו. מאי שנא מעוג – דקמסתפי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי? א"ר יוחנן אר"ש בן יוחי: מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ואמר רבי יוחנן: זה עוג 'שפלט' מדור המבול. אומנם עין במדרש רבה (במדבר יט, לב) וז"ל כי רק עוג מלך הבשן 'נשאר' מיתר הרפאים והוא נשאר מן הגבורים שהרגו אמרפל וחבריו, עכ"ל. (ורש"י אויל כפשטיה דקרא (דברים ג, יא) כִּי יִקְעֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאֵר מִיַּתֵּר הַרְפָּאִים. וצ"ל שס"ל לרש"י שלשון 'נשאר' ו'פלט' זה היינו הך.)

^א במדרש תהלים (מזמור קלו) מבואר שכך היה שמו וז"ל אמר ר' שמעון בן לקיש משום בר קפרא פליט היה שמו, שנאמר ויבא הפליט (בראשית יד יג), עכ"ל.

^{פב} כתב הרמב"ן (שם) וז"ל, לשון רש"י מדברי רבותינו (במדבר יט לב). נתעוררו גם בזה, מדעתם שלא יירא משה רבינו מזרוע בשר, כי עמו ה' אלהינו וכל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, והוא המזהיר את ישראל אל תיראו ואל תערצו מפניהם (דברים לא ו), והוא המאשים אותם ביראתם כענין שנאמר במרגלים (שם א כט ל) ואומר אליכם לא תערצו ולא תיראו ממהם ה' אלהיכם הוא ילחם לכם, אבל נתיירא משה מפני הזכות שידע לו, עכ"ל. וכן דייק המרומי שדה (נדה סא.) מלשון הפסוק, וז"ל; ממה שאמר הקדוש ברוך הוא אל תירא אותי, והכי מיבעי לומר אל תירא ממנו, אלא ודאי לא ירא משה מעוג וגבורתו, אלא שהיה ירא מזכותו של איזה צדיק שהיה אתו והיינו אברהם אבינו, עכ"ל. (וע"ז ברבינו בחיי (במדבר כא, לד) ובסוים דבריו כתב וז"ל נמצאת למד שלא היתה יראתו של משה רבינו ע"ה על כחו וגבורתו ועל גובה קומתו רק מזכותו, שהרי רצונו של הקדוש ברוך הוא אינו דבק באדם לפי הגבורה והכח כי אם לפי הזכות, שכן אמר הכתוב: (תהלים קמו, י – יא) "לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו", עכ"ל. ודברי פי חכם חן)

^{פג} ומצאנו עוד טעמים בחז"ל, כגון באלשיך (שם) שכתב וז"ל, אמרו רבותינו ז"ל (והר ח"ג דף קפד) כי עוג שימש את אברהם, ונימול על ידו. ועל כן היה ירא משה, פן יעמוד לו זכות את ברית.

זכותו של אברהם - שבישר שנשבה לוט

והנה 'זכותו של אברהם' מבואר בגמרא (נדה סא.), היה שבא לומר לאברהם שנשבה לוט בן אחיו, ועי"ז ניצול לוט לבסוף ע"י אברהם¹³. אומנם כוונת עוג הייתה לרעה, שבדעתו היה שיצא אברהם להילחם וייהרג.

וכן מובא להדיה בדברי המדרש (אגדה) וז"ל ולמה נקרא שמו עוג על שם עוגות מצות, שאותו עת שנשבה לוט, פסח היה, ובא עוג והגיד לאברהם, שנאמר (ברא-שית יד, יג) ויבא הפליט לאברהם העברי, והוא לא עשה אלא לרעה, כך אמר בלבו, אברהם עשה עם לוט אחיות והוא אהבו, וכשישמע שנשבה לוט מיד יצא להלחם עמהם ויהרג ואני אקח את שרה אשתו, עכ"ל. והרי אע"פ שכוונתו הייתה לרעה עדיין חשש משה לזכותו¹⁴. וכן האריך ימים מחמת זכות זו, כמ"ש במדרש רבה (שם) וז"ל כשבא משה לעשות מלחמה נתיירא הימנו אמר אני בן ק"ך שנה וזה יותר מחמש מאות אלולי שהיה לו זכות לא היה כל השנים האלו, עכ"ל.¹⁵

על כן אמר לו הוא יתברך אל תירא אותו. והוא, כי המה ראו אומרו אתו, זה פעמים. על כן דרשו על אות ברית, שאותיות אתו, כאותיות אתו. והוא אות של ברית קדש, עכ"ל. (ועין בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) וז"ל זקן ביתו של אברהם היה עבדו אליעזר וכו' והוא עוג מלך הפשן, עכ"ל. ואכמ"ל.)

¹ ברמב"ן (במדבר כא, לד) וז"ל עוג אסף כל חילו אדרעי, והיא עיר בקצה גבולו והיו ישראל יכולים לנטות מעליו כאשר נטו מעל עשו, והשם אמר לו אל תירא אותו ולך אצלו והתגר בו מלחמה כי בידך נתתי אותו, עכ"ל. וקצת משמע מפירושו, שתכלית מלחמה זו 'אל תירא אותו', באה לקניין היראה הטובה, וביטול היראה הנפולה.

² 'המלבי"ם (דברים ג, ב) פירש וז"ל בעוג לא בא תחלה שום דבור שילחמו אתו והוא בא לקראתם למלחמה פתאום, לכן אל' ה' אל תירא אותו, עכ"ל.

³ ועוד עתיד משיח לצאת ממנו. (כמ"ש לעיל המבט הפנימי 001)

⁴ עין בשפתי חכמים (במדבר כא, לד אות פ) וז"ל ויש לומר מכל מקום כיון שזכות הצלה באה על ידו שניצל לוט היה משה ירא שמא תעמוד לו אותו זכות, אף על פי שנתכוין לרעה. כדאמרין בזכות הקרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות, אף על פי שנתכוין לרעה, הואיל והקריבם לכבוד הקדוש ברוך הוא, עכ"ל.

⁵ אולם עין בצל"ח (נדה סא.) וז"ל דמשה היה מתירא אמר שמא תעמוד לו זכות אברהם, דהוא סבר דעוג עשה זה לשם שמים ומתירא ממנו, והשיב לו הקדוש ברוך הוא אל תירא דהא בידך וכו', כלומר אתה סבור שעוג עשה זה לשם שמים, זה אינו, אלא כך אמר בלבו שאברהם יהרג במלחמה וישא הוא שרה, ולכך אני נותן אותו בידך מדה כנגד מדה, דהוא רצה להרוג את אברהם ויהרגנו בנו של אברהם. ממילא מתשובתו שהשיב לו הקדוש ברוך הוא לצדיק אתה יודע שעוד לרעה נתכוין, עכ"ל.

⁶ וברבינו בחיי (במדבר כא, לד) הובא דעה שהיו שני 'עוג', וז"ל ויש שפירש שעוג זה אינו אותו של אברהם עצמו אבל היה ממשפחתו ומזרעו, ומשה נתיירא ממנו שלא תעמוד לו זכות אבי אביו שהיה בזמן אברהם וכו' אבל אנו אין לנו אלא מה שקבלו חז"ל בעוג זה שהוא ממש אותו עוג של אברהם, עכ"ל.

⁷ עין בתרגום יונתן (במדבר כא, לד) שאריכות הימים של עוג לא הייתה בגלל 'זכותו' אלא בגלל

זכותו של אברהם – דבק בו הארת המצות (עוגות)

ובעומק יותר, כח זכותו הוא, שבא לאברהם אבינו בפסח דייקא. ומשום כן נקרא שמו עוג – לשון עוגות מצות^פ. כלומר שדבק בו הארת עוגות מצות, וזהו שורש כח זכותו.

ובדקות יותר, כתיב (בראשית יד, יג) "ויבא הפליט". ואמרו (מדרש רבה שם) נתן הקב"ה שכר "רגליו" וחייה כל אותן שנים, והיננו שכר "רגליו", תרתי משמע, חד, שהלך ברגל לאברהם – ברגליו של גופו, ועוד ניתן לפרש 'רגליו' – בזמן הרגל, פסח. ומכח כך זכותו.

וזהו עומק מ"ש במדרש תנחומא (פרשת חקת) וז"ל, ויפנו ויעל (במדבר כא, לג), יש אומרים מלחמת סיחון באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מלחמת עוג, [כמד"א] ופנית בבקר (דברים טו ז), וכתיב ויפנו ויעלו, גזירה שוה, מה להלן אחר הרגל, אף כאן ויפנו ויעלו אחר הרגל, עכ"ל. והיינו שעוג בא ברגל; לאברהם, וסמוך לו להילחם עם ישראל, ומשם כח חיותו.

הגיבור בתולדות ימות עולם – גוג ומגוג

ובמלחמות ימות עולם, הגיבור ביותר הוא עוג. אולם באחרית הימים ימצא גיבור רב ממנו, והוא מלחמת גוג ומגוג^פ. (והבן שגוג – עוג קרובים זה לזה)

שהיה מחרף ומגדף את אברהם ושרה שאין להם ילדים, ולכן השאיר אותו הקדוש ברוך הוא הרבה דורות בעולם, כדי שיצטער כשיראה את זרעו של אברהם ושרה ע"ה. וז"ל התרגום, וְהָיָה כִּי יִרְאֶה אֲבִרָם מִשָּׁה יַת עֹג יָע וְאַרְתִּית מִן קְדְמוֹי עָנִי וְאָמַר דִּין הוּא עֹג רְשִׁיעָא וְהָיָה מְחִסִּיד יַת אֲבִרָם וְשָׂרָה אֲבִרָתָן לְמִימַר אַתּוֹן מְדַמְנִין לְאַלְגִּין שְׁתּוּלִין עַל פְּרָקְטוּנִין דְּמִיִּין בְּרַם פִּירִין לִית הֵינּוּן עֲבָדִין בְּגִין פִּן אַמְתִּין לִיה קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמַחְוִיא לְדַרְיָא וְיַחְמִי מִן בְּנֵיהוֹן אוּכְלוּסִין סְגִיאִין לְאַתְמַסְרָא בְּיַדְהוֹן, עכ"ל.

^פ כדברי התוספות בנדה (אס.) וז"ל, שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסח ועל שם זה נקרא עוג, עכ"ל. והערוך לנר (שם) כתב להסביר טעם הדבר, וז"ל צריך טעם למה ע"פ מקרה בעלמא זו נקרא שמו, ולענ"ד י"ל שע"ז נתפרסם רשעתו, דהכי איתא (במדרש רבה פ' דברים) ויבא הפליט אר"ל משום בר קפרא פליט הי' שמו ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם עסוק במצות בעגות הפסח ולא בא לשם שמים אלא לשם נוי' של שרה, אמר בלבו הרני מבשר אותו והגדוד הורגו ונוטל אני את שרה אשתו עכ"ל. הרי שהמדרש הוצרך להשמיענו שלא בא לשם שמים לזכות את אברהם במצות פדיון שבויים, וידענו זה ע"י שמצא אברהם עוסק במצוה לעשות עוגות לפסח והרי זה נקרא עוסק במצוה דושמרתם את המצות ואפילו מאן דדרי חיטי לפסחא אמרינן בחולין (ו א) דנקרא עוסק במצוה א"כ אם כוונתו לש"ש לא הי' צריך להגיד לאברהם עד אחר כלות מצותו דעוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל בלבו הי' טמון נכלתו שיהרג אברהם, ונתיירא אם ישהה לא ישיג עוד הגדוד ולא יהרג. ולכן בשם עוג גלה הקדוש ברוך הוא רשעתו אשר הי' טמון בלבו ואשר לא נודע רק ליודע מחשבות, עכ"ל.

^פ ועין בתרגום המיוחס ליונתן, על הפסוק (בראשית יד, יג) וַיְבֹאֶל הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְגו' וז"ל

וכתב המלבי"ם (יחזקאל מה, יח) וז"ל, בחג המצות תהיה התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג עכ"ל^{פס}. (שנה זו - תשפ"ד)

וכן מובא בטור (או"ח הלכות פסח סימן תצ) וז"ל אמר רב האי שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן ונצחת גוג ומגוג בתשרי ומש"ה בניסן מפטירין העצמות היבשות ובתשרי ביום בא גוג, עכ"ל.

והבן שהשורש לכך הוא בעוג (שהרי עוג - גוג, שורשים קרובים) שבא בהתחלה לאברהם בפסח, ואח"כ להילחם עם ישראל בא בתשרי.

בלעם - מלחמה בפה

כתיב בפרשת בלק (במדבר כד, יא)

יֵאָדָּם הִנֵּה הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּס אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ עֲתָה לָכֶּה קְבֵה-לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וַיִּגְרֹשְׁתִּיו:

וביאר חכמינו במדרש (במדבר רבה פ' בלק) את עומק כוונתו של בלעם, וז"ל "הנה העם היצא ממצרים ויכס את עיני הארץ. עתה לכה קבה-לי אתו", להודיע ששונא יותר מבלק, שבלק לא אמר קבה אלא ארה וזה קבה בפירוש, הוא אמר ואגרשנו מן הארץ, והוא (בלעם) אומר ויגרשתי - מן העוה"ז ומן העוה"ב, עכ"ל.

מלחמה רוחנית - כח הפה

ונתבונן להבין מה הוא שורש המלחמה בין בלעם וישראל.

הובא ברש"י (במדבר כב, ד) ומקורו מן המדרש^{כז}, וז"ל ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו להם אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו

¹ ואתא עוג דאישתזיב מן גובריא דמיתו בטובענא ורכב עליוי תיבותא והוה גנא על רישיה וכו'. שמר שמע מדבריו שגם כוחו של עוג נעוץ בגוג (לשון גג) ולכן דייקא ככה נפלט וניצל מי מי המבול. פס' וכתב עוד המלבי"ם (יחזקאל לח, ב) וז"ל והם (גוג) יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישבו ישראל בארץ ישראל וישבו בשלוה, לבא עליהם, וזה יהי ע"י התעוררות מעם ה', עכ"ל.

² פרשת בלק, (כב, ו) ועתה לכה-נא ארה-לי את-העם הזה כי עצום הוא ממני אוּלֵי אוֹכַל נִכְהֵבוֹ ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מבריך ואשר תאיר יואר:

³ במדבר רבה (פרשת בלק). והמשך דברי המדרש, עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור, מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהן מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, עיי"ש.

נבא עליהם באדם שכחו בפיו, עכ"ל.

והרי מבואר להדיה בחז"ל שכוח בלעם – בפיו, ומשום כך שכרו בלק להילחם עם ישראל שבראשם עומד משה. שכוח משה בפיו – 'דבר לדור'.

נמצאנו למדים, שמלחמה זו, אינה מלחמה כדין כל המלחמות, אלא בכח הפה – בשורש הרוחני³². שני חלקים ב'פה'

והנה הפה מתחלק לשני פעולות; א. דיבור ב. אכילה

ובמשה רבינו נמצא שני עניינים הללו; הראשון, 'דבר אחד לדור'³³. והשני, שבזכותו ירד המן הנאכל בפה³⁴.

ולעומת משה רבינו שיש בו ב' דברים הללו, כחו בפיו, וכן מכחו יורד המן, עומד בלעם. כדברי התפארת יהונתן (במדבר, כד, ה) וז"ל, פתורה – הוא שולחני³⁵, דכמו שמשה הוריד המן ע"י קדושה, כך בלעם בטומאתו הוריד לחם מן השמים ע"י שבעה כוכבי לכת, וזהו (ישעיהו פרק סה) הַעֲרֹכִים לַגֹּדֶל שְׁלֹחָן, וזהו נמי והמן כזרע גד הוא, עכ"ל.³⁶

³² ועין בגור אריה (פרשת חקת), וז"ל במדרש (תנחומא בשלח, ט), למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת אין כחו אלא בפיו, כך כח יעקב אינו אלא בפיהם, שנאמר (בראשית כז, כב) "הקול קול יעקב והידים ידי עשו". וביאור ענין זה, כי התולעת לקטנותו אינו פועל בגופו, שהוא גשמי, כי אין כחו בו. ומפני שאין גופו גדול – כחו בפיו, ושם יוצא הקול והרוח הבלתי גשמי. כך ישראל אין כוחם כח גופני, שהרי לא נתן להם השם יתברך כח זה, רק כוחם בלתי גשמי, הוא הקול והרוח שהוא בלתי גשמי, וזה כח ישראל. ולפיכך אמר הכתוב "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", ביאור זה כי יעקב סגולתו הקול, והוא הרוח והוא הבלתי גשמי, וזהו כחו, כי זה כח יעקב, שהם דבקים בו יתברך שאינו גוף, עכ"ל.

וכח הפה במלחמה, הן כח פה תורה, כמ"ש במלחמת יהושע (יהושע ה, יג – יד) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא שָׁמַע בְּרִיחוֹ וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָנְהָאִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וְכִזְוֹ וַיֹּאמֶר לֹא פִי אֲנִי שֹׂרֵץ צְבָאִיהָ עֵתָהּ בְּאֵתִי וְגו' ונתבאר בגמ' (מגילה ג.) שבא שר צבא ה' על שביטלו תורה. (וע"ש תוספות ד"ה עתה באתי – פי' ריב"ן על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא)) [וע"ע במבט הפנימי 004]. והן כח הפה בתפלה, לצעוק בשעת מלחמה [וע"ע במבט הפנימי 003].

³³ ע"פ הגמ' סנהדרין (ח.) כתיב כי אתה תבוא, וכתיב כי אתה תביא, אמר רבי יוחנן: אמר לו משה ליהושע: אתה והזקנים שבדור עמהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: טול מקל, והך על קדקדם, – דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור.

³⁴ במדבר רבה (פרשת במדבר פרשה א סימן ב) וז"ל המן בזכות משה, תדע לך שהוא בזכות משה כיון שנסתלק משה (יהושע ה) וישבת המן ממחרת, עכ"ל.

³⁵ מדרש תנחומא (פרשת בלק) וז"ל וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה (שם שם / במדבר כ"ב / ה.) שם עירו, ויש אומרים שולחני היה שהיו מלכי אומות העולם נמלכים בו, כשולחני שהכל מריצים לו, עכ"ל.

³⁶ ועין זוה"ק (ח"ג דף קצב.) וז"ל פתורה שמא דאתרא הוה כמה דאת אמר (דברים כג) מפתור ארם נהרים לקללך, אמאי אקרי הכי בגין דכתיב (ישעיה סה) העורכים לגד שלחן, ופתורא הוה מסדר תמן כל יומא דהכי הוא תקונא דסטרין בישין מסדרין קמיהו פתורא במיכלא ובמשתייא ועבדין

ובלשון פנימית יותר, כנגד המן ש'נבלע' באיברים, עומד בלעם מלשון בליעה דקלקול - 'בלע עם'.¹³

בלעם האכיל את ישראל בלחם טמא

ולא רק שהוריד לחם טמא מן השמים, אלא גם כן הכשיל את ישראל במאכל טמא. וכמו שמבאר החתם סופר (בראשית מה, כג) וז"ל וטומאת בלעם שרבע אתונו, והכשיל בכנות נכרים וטומאתו בפת גוי. "וַיִּלֶךְ שָׁפַי" (במדבר כג, ג), ר"ת שמן - פת - יין, שגזרו משום בנותיהן, וכו' ע"כ שלח יעקב לתקן זה, עשר אתונות כנגד אתנן של בלעם (שמעשה אישות נקרא 'אכילה'צח), נושאות בר לחם ומזון, ר"ת בלם חסר עין עיי"ש. והעין היא עין רעה של בלעם שהיה סתום העין. ואמרו (זוה"ק ח"ג, ר' ע"ב) אֶל־תִּלְחֶם אֶת־לֶחֶם רַע עֵינַי (משלי כג, ו) דא בלעם, דבריך להו לישראל.¹⁴

ובעומק יותר, מבואר במקורות רבים¹⁵, וביניהם לשון נעים זמירות ישראל (תהלים נו, ב) "חַנְּנֵי אֱלֹהִים פִּי־שָׁאֲפֵנִי אֲנֹשׁ פִּלְ־הַיּוֹם לֶחֶם יִלְחָצְנִי", שתִּיבַת לֶחֶם וּמִלְחָמָה מֵאוֹתוֹ שׁוֹרֵשׁ¹⁶. ולפ"ז מתבאר שבלעם בא ללחום עם ישראל גופא מכח לחם דקלקול.¹⁷ ולכן הכשיל (נלחם) את בני"י במעשה דאישות (אכילה - לחם) עם בנות נכרים, כנ"ל.

מלחמת אחרית הימים מכח עצת בלעם

נאמר בנבואת בלעם על אחרית הימים (במדבר כד, יד) "וְעֵתָהּ הַנְּנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אֵיעֶצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעַם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים":

וביאר בספר עטרת ישועה (ויחי אות יח) וז"ל, ונדודע דברית הלשון הוא פגם הברית,

חרשין ומקטרין לקמי פתורא ומתכנשין תמן כל רוחין מסאבין ואודעין לון מה דאינון בעאן וכל חרשין וקוסמין דעלמא על ההוא פתורא הוו, ובגין כך אקרי שמא דאתרא ההוא פתורא, דהכי קורין בארם נהרים לשלחן פתורא, עכ"ל. וע"ע בשפת אמת (פרשת בלק שנה תרסא) וז"ל ועיקר ברכתן של בני"י בעוה"ב והוא בחי' שבת דאיתא כנס"י יהי' בן זוגך שהם כלים לקבל שורש הברכות. וזה בחי' מרע"ה שהוריד התורה ולחם מן השמים שכן המן הי' בבחי' זו. אבל בבלעם כתיב פתורה אשר על הנהר הוא לחם הגשמי כמו עורכין לגד שולחן שהוא הבא דרך המזלות. וכתיב על הנהר כמו עומד על היאור הרשעים מתקיימים על אליהם. כמ"ש במד' שם. וכתיב מדרכיו ישבע סוג לב. ומעליו איש טוב זה בחי' לחם מן השמים למעלה מן המזל כמ"ש אין מזל לישראל, עכ"ל.¹⁸ ע"פ הגמ' סנהדרין (קה.) וז"ל בלעם - בלא עם, דבר אחר: בלעם - שבלה עם, עיי"ש.¹⁹ כלשון יוסף הצדיק לאשת פוטיפר (בראשית לט, ז) כִּי אִם־תִּלְחֶם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וכו'. וע"ש ברש"י.

¹³ ועין זוה"ק ח"ג קצה' ע"א, בתורה וכו' עד תא חזי.

¹⁴ ועין בשפתי צדיק בלק, אות ד', וכנדודע לחם מלשון מלחמה, עידן קרבא. וע"ע ברש"י תהלים לה, א. וע"ע בתורת משה, לחת"ס לערב יוה"כ ד"ה זו יעלה.

¹⁵ פרש"י על אתר לחם - לשון מלחמה.

¹⁶ ועין מגלה עמוקות (בלק ד"ה והנה מזמור), שכתב שבלעם הוא בבחינת נבל כי ישבע לחם עיי"ש.

ע"כ מצינו בעצה של בלעם לכה איִעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעַם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, כי "בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים" עולה לשון מכריע, היינו לקלקל ברית הלשון, ועי"ז גם ברית המעור, וזאת היתה עצת בלעם עכ"ל.

ותן את לבך להבין מהנעשה כעת במלחמה של אחרית הימים בעיניים אלו; לשה"ר (פה' דקלקול) – שנעשה ריבוי של דיבור שלא היה מאז ומעולם! פגם המעור (אכילה' דקלקול) – כפי שלא היה מתולדות עולם! ריבוי מאכלים (לחם דקלקול) – כפי שלא היה מימי קדם! וכל זה, מכח עצת בלעם הרשע!

והבן עוד שמשה רבינו נקבר דייקא (דברים לה, ו) מול בַּיִת פְּעוֹר, כמבוא ברש"י (על אתר) לכפר על מעשה פעור. (משה לעומת בלעם, כנ"ל)

אולם השתא שנתגלה עצת בלעם ביתר שאת ויתר עוז, עבודת השעה להינצל מעצת אותו הרשע הוא לא להסתפק בגילוי תורתו של משה בלבד^א אלא גם כן להתחבר לעומק תורתו של משיח, שהיא היא שער הנון^ב.

שׁוֹתְפוֹת בְּמִלְחָמָה

מצאנו בפרשת מטות, דין ודברים בין משה רבינו ולבני גד וראובן קודם כנסתם לארץ ישראל, בעניין 'שותפות במלחמה'. וכך נאמר בפסוק (במדבר לב ו – ז) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גַד וְלְבְנֵי רְאוּבֵן הָאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבֵּר אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם ה':"

הָאֲחִיכֶם יְבֹאוּ לְמִלְחָמָה – עֲלִיכֶם גַּם לְהִלָּחֵם

וביאר האברבנאל (שם) וז"ל השיבם מרע"ה האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה ר"ל האם הוא דבר ראוי והגון שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ותירשו אתם הארץ הנכבשת שהם כלם ירשו אותה, והמה ילכו לעשות מלחמה ולכבוש ארץ לירושתם.

ואם חשבתם שהיתה ארץ כנען רעה ואוכלת יושביה ולכן תרצו לברוח ממנה. או שפחדתם מהכנעניים וחוזק עריהם ולכך תיראו ממלחמותיהם. וְלָמָּה תִּנְיָאוּן ר"ל

^א וכלשון חז"ל (נדרים לה.) וז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים, עכ"ל.

^ב ועין בהרחבה בלבבי משכן אבנה ח"ט "תורת משה ותורת משיח". וכמו שהתבאר לעיל (מבט הפנימי 004).

תשברו את לב בני ישראל שבשמעם דבריכם יאמרו גם הם שאינם חפצי לעבור אל הארץ שנתנה ה' להם, והוא מתנה משובחת ביד הנותן אותה, ואין לירא מן העמים כי ה' ילחם לכם, עכ"ל.

וקרוב לכך פירש הרש"ר הירש (במדבר י, ט) וז"ל, מי ש"בא למלחמה", מקבל על עצמו את סכנות הקרב אחרי שנסתבך במלחמה. המלחמה באה בלא התגרות מצידו, ועל כרחו הוא נכנס לסכנה. משום כך שואל משה: "האחיכם יבאו למלחמה" - ובניגוד לכך: "ואתם תשבו פה!" כמוכם גם אחיכם היו רוצים לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. אך המלחמה היא הכרח, היא הגיעה אלינו, ואחיכם נאלצים להיכנס לתיגר - ואתם תשתמשו מן החובה?!, עכ"ל.

כלומר משה רבינו בא בטענה לבני גד וראובן, האם יתכן שאחיכם יצאו למלחמה, ולעומתם אתם תשבו במנוחה ושלווה!?

הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה - שותפות ביגיעה ועול

אולם מצינו מהלך שונה להסביר את טענת משה רבינו לבני גד וראובן. כמו שמבוא באלשיך (שם) וז"ל כלומר, באמורכם כי באה נחלתכם אליכם הדין עמכם, רק מה שאמרתם אל תעבירנו הוא בלתי ראוי, כי האחיכם וכו'. ואף שאמרתם הארץ אשר הכה ה', שרמזתם כי ה' הוא הלוחם לכם. ולא תתייחסו לכפויי טובה, כי לא הם נלחמו בעדכם כי אם ה'. זה אינו כלום, כי ההתייבבות בפני האויבים והלוחמים לא דבר רק הוא, אף שהנצוח בודאי לה' הוא כנודע. כי לא לחנם שאל חזקיה מהקב"ה, ואמר, איני כאסא ששאל ואמר שהוא יצא למלחמה אך לא ילחם, אמנם אשב תוך ביתי ואתה תעשה מלחמה^ק (פתיחתא דאיכא רבתי ל). כי הביאה למלחמה גם היא תתייחס לטורח וצער ואימה וטלטול. וזהו אומרו האחיכם יבאו למלחמה לומר הן אמת כי לה' המלחמה אך לא יבצר מהיות מרוע מוסר. כי האחיכם יבאו למלחמה ויתייצבו שם נגד האויבים, ואתם תשבו פה ולא תראו המלחמה כלל, עכ"ל.^ק

^ק איכה רבה פתיחתות (אות ל) וז"ל, עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנא' (מלכים ב' יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור, עכ"ל.

^ק ועין באור החיים (במדבר לב, ו) וז"ל, מה שנתכוונו לטעון כנגד העתיד שאין טורח בדבר, כי ה' הוא עושה נפלאות גדולות לבדו, אמר להם (משה) הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה פירוש אמת כי ה' הוא הנלחם להם, אבל על כל פנים צריכין להזדמן במלחמה, והוא מה שדייק יבואו למלחמה ולא אמר האחיכם ילחמו לומר שעל הביאה בלבד הוא תמה, ויש בזה סתירה על טענת מלחמה שעברה וגם טענת מלחמה הבאה בארץ שעל כל פנים כל איש ישראל יש להם יגיעה בדבר, ולמה יבקשו הם יגיע כפם של ישראל, וגמר אומר ואתם תשבו פה, נתחכם לומר שהגם שהבטחת ה' היא מושגת שאמירת הגבוה כמסירת הדיוט ואין כאן יגיעה, הלא תשכיל ביאת ישראל למלחמה בערך

ולפי פירושו עיקר טענת משה רבינו הייתה על בני גד וראובן, שהם לא משתתפים עם הציבור בעול וצער, ולא מסיבה שהם נצרכים להצלחת המלחמה, והבן.

והעולה מכל הנ"ל, כל הדין ודברים אם 'להשתתף במלחמה' או לא, הוא אך ורק כאשר ברור 'כשמש בצוהריים' ללוחמים (בגוף) שהלוחם באמת הוא רק 'ה' איש מלחמה^{ק"ו} והוא (הנלחם) עומד לפני ה' כמ"ש (יהושע ד, יג) פָּאֲרַפְעִים אֶלְף חֲלוּצֵי הַצָּבָא עָבְרוּ לִפְנֵי ה' לְמַלְחָמָה, ופירש (שם) המלבי"ם וז"ל לִפְנֵי ה' לְמַלְחָמָה. כי גם זה היה מן התנאי (שהתנה בפ' מטות) שיעברו לפני ה', ר"ל לשמו, ולא כבוטחים על גבורתם, עכ"ל. והמלחמה נעשית כפי שהלוחם מצווה^{ק"ז}. אולם במלחמה שנעשית ע"י מי שאינו בר לבב להבין ולהשכיל את האמת, ועוד שהוא עושה מלחמה בהיפך גמור לרצון הלוחם האמיתי; בתערובת אנשים ונשים^{ק"ח}, ואיסורי כרת ועוד. אין מצוה כלל להשתתף בה, אלא איסור גמור.

ויתר על כן, כל השותף במלחמה נעשה שותף – לאיסור, ולכפירה^{ק"ט} – של כוחי ועוצם יד^{ק"א}.

ישיבתכם פה ותראו כי יש הרגש ליגיעת ביאת המלחמה, ואם כן למה תרצו ליטול דבר שהיא יגיעה של ישראל כיון שאין אתם יגיעים עמהם בביאתכם למלחמת הארץ, עכ"ל.

ק"ו ועיין בהרחבה המבט הפנימי 002

ק"ח והלא מילתא פשיטא היא!

ק"ט ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג, טו) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וְלִתֵּת אִיְבֹיְךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קֹדֶשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֲרֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ: וכן הזהיר את ישראל הרעיא מימנא על כך במפורש, כמובא במדרש (במדבר רבה ט, ט) וז"ל אמר להם משה לישראל, בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהרו שלא יהיה בכם עון ניאוף שאם יש עון זמה ביניכם הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם, ואתם נמסרים ביד שונאיכם הה"ד (דברים כג) פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ וְגו', וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֲרֹת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַחֲרֶיךָ, מהו פִּי ה' אֱלֹהֶיךָ, אמר להם משה לישראל הוּ יודעין שאין הקדוש ברוך הוא מייחד שמו בישראל שהוא נקרא אֱלֹהֶיךָ אלא בזמן וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קֹדֶשׁ וְאוֹתָהּ שֶׁעָה הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינָתוֹ בִּינִיכֶם וְהוּא מְצִיל אֶתְכֶם מִיַּד אוֹיְבֵיכֶם וְמוֹסֵר שׁוֹנְאֵיכֶם הַה"ד מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילְךָ וְגו'. וע"ע באבות דרבי נתן (פרק לח)

ק"י וכפי שהורחב לעיל (המבט הפנימי 002) שבשורש כל המלחמות רק הקב"ה נלחם, והוא יתברך נלחם לגלות יחודו יתברך – אין עוד מלבדו.

ק"א ולמאן השלמת העניין, מן הראוי להביא את השו"ת דלקמן;

שאלה: האם צריך שהיה הכרת הטוב גם לאלו שנמצאים במלחמה בפועל (בגוף), לכאן איך שייך הכרת הטוב לאלו שמפילים אותנו למקומות הנמוכים האלו של יצרא דע"ז ויצרא דעריות כשמי-דרגת המלחמה הזו לא קשורה אלינו כלל?

תשובה: שאלה נכונה מאד. ונסביר בקצרה ממש – בהסתכלות החיצונית האדם מסתכל הסתכלות של קצוות, כן – לא, חייב – פטור, מותר – אסור, אבל בהסתכלות הפנימית זהו תערובת, כלומר, אנחנו תופסים שכל דבר מורכב מחלקים, ואמנם בגדרי דין דבר שמעורב בו טוב ורע, יש אופן שעל אף שיש בו נקודות של טהרה, אבל לדינא הוא טמא, כיון שאוליגן בתר רוב חלקיו לכן הוא מוגדר כטמא, אבל כשאנחנו מתייחסים לתפיסה הפנימית של הלב, – ברור שאנחנו מת-עסקים כאן עם דבר שהוא בתפיסה של ערב-רב (ה.ה והבן טוב טוב, כשמם כך הוא מהותם, שרש כוחם – 'לשתף) לערבב' אחב"י עמהם, היל"ת), ובתפיסת ערב-רב – הרוב הוא רע והמיעוט הוא טוב, אבל עדיין

[להרחבת הנושא מומלץ לעיין בשיעור 'בלבכפדיה עבודת השם - בחור'. בו

יש הכרת הטוב על המיעוט.

וכדוגמא בעלמא, אדם הלך עם שלושת בניו לנהר, ושלושתם טבעו, ובא מישהו והציל את שלש-תם, ולאחר מכן הרג שתיים מהם ואחד הוא השאיר, האם יש הכרת הטוב לאותו אדם? - בהגדרה החיצונית, אין לו שום הכרת הטוב אליו שהרי הוא הרג לו שתי ילדים, אבל ההגדרה הפנימית אומרת, אמנם יש פה תביעה עצומה על זה שהוא הרג לו שתי ילדים, אבל יש לו גם הכרת הטוב על הילד השלישי שהוא הציל לו.

זה המבט הנצרך בדרא בתראה, ואם לא נסתכל במבט הזה, הרי שלא נצליח להתעסק בדרא בתראה עם כלום, כי כל ההתעסקות בו היא עם ערב-רב, והרי שאנחנו מאבדים כל מבט נכון איך לקלוט את תפיסת המציאות, התפיסה שצריכה שתהא היא שכל דבר כאן הוא מורכב, אין כאן דבר שכולו רע ואין כאן דבר שכולו טוב, - ואמנם בגדרי "ד" אמות של הלכה, בהלכה ההגדרה היא ש'אולינן בתר רוב' אם בדין כפשוטו של "אחרי רבים להטות" או של דיני ביטול רוב או בשאר דיני רוב שישנם, ובהגדרה רחבה יותר, כל חפץ שמורכב מטוב ורע, אם הרוב שבו הוא רע, הרי שהוא אסור לדינא.

אבל כשבאים להתייחס במבט הפנימי של הנפש, אנחנו מגדירים שיש כאן חלקים טובים וחלקים רעים, ועל אף שהרוב המוחלט הוא רע - ערב רב - אבל יש בו גם נקודות טובות.

ודוגמא נוספת - הרי החובת הלבבות אומר שכל היסוד של כיבוד אב ואם הוא הכרת הטוב, ולפי"ז אדם שגדל בבית שאביו היכה אותו, השפיל אותו ועשה בו את כל המעשים שלא ייעשו, האם אדם כזה צריך שיהיה לו הכרת הטוב לאביו או לא? - התשובה היא, זה באמת מצב מורכב, מצד אחד בוודאי שיש לו טענות על מה שאביו עשה לו שלא כדין, אבל מצד שני בוודאי יש לו הכרת הטוב. - וזה מבט שצריך לקלוט - ואפשר לתת דוגמאות מכל דבר בבריאה כי הרי בהכל מונח תפיסה של ערב-רב.

וכמוכן, אין הכוונה שכשיש הכרת הטוב לאדם מהערב-רב, זה סיבה שהוא "דבק בו", כי בזה הרי הוא נדבק לערב-רב, אלא הכרת הטוב כמו שהוגדר רבות במקומות אחרים, עניינה היא להכיר את הדבר כמות שהוא, ומכח כך הוא מכיר את חלקי הטוב שבו, זה הגדר של הכרת הטוב, - אלא שבאופן שלאחר ההכרה בטוב, זהו טוב שראוי להידבק בו, הוא נדבק בו בבחינת "האומר לדבק טוב", אבל אם זהו ערב-רב, הוא לא נדבק בו, ולכל היותר מדין ההכרת הטוב הוא נותן לו שפע בבחינת "שדי בתר כתפוהי" בבחינת אחוריים, ובאופן הזה הוא מתחזר לו טובה, אבל לא באופן של "אומר לדבק טוב" כי כאן זה לא טוב אלא 'ערב-רב' שהוא רע.

והרי שעל השאלה האם על החלקים של הטוב שנמצא בתוכו צריך הכרת הטוב, התשובה הברורה צריכה להיות - כן.

ועל השאלה האם למעשה להתחבר איתם, כשהשאלה היא ביחס לכלל מציאות ההנהגה כרבים, התשובה הברורה היא - לא. וכשהשאלה היא ביחס לכל יחיד ויחיד, האם לעזור לכל יחיד ויחיד שעזר לו אפילו אם הוא עשה לו רע יותר ממה שהוא עשה לו טוב, התשובה היא כן.

צריך להבין שהדברים הללו כל כך עדינים וכל כך מורכבים שזה גורם לידי כך - או שבני אדם הולכים לקצה אחד ופורשים כלל מענין של הכרת הטוב, ובהכל הם 'נגד', או שרחמנא ליצלן אנשים הולכים לצד השני ומתחברים, אבל המבט האמיתי הוא שצריך הבנה מורכבת שזה בחינת 'מעשה מרכבה' שהאדם תופס כל דבר בכל מרכיביו שזה הבנה מאד מאד עדינה.

וכמו שאומרת הגמ' הידועה בבבא בתרא 'אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר', כך גם בכל הדברים האלה, מצד אחד צריך להבין את האמת, אלא שהבעיה שלרוב הבני אדם אין את האוון מלין תבחן' לקלוט את המורכבות, וגם לאחר שהם יראו את הדברים הללו שנתבאר, הם עדיין יסיקו מהם מסקנא לצד אחד - או שהם יפלו לצד הזה או שהם יפלו לצד השני - העדינות של

מוסבר בהרחבה, שבכל מלחמה – שיסודה מסר¹ – מתגלה הג' עבירות החמורות שדינם ב'יהרג ואל יעבור'. ועל כל אחד בעידנא דמלחמה לבדוק את עצמו בעמקי נפשו איפוא וכיצד אותם עבירות מתגלות, ושם עליו ללחום את מלחמת ה' צבקות!]

ניצחון במלחמה בדרך טבע ובדרך נס

נאמר בפסוק (תחילת פרשת כי תצא)

פִּי־תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבוּיֹ:

ויש לעמוד על כמה דיוקים העולים מתוך דברי הפסוק;

- א. פתח בלשון יחיד 'פִּי־תִצָּא', שמשמע שמדובר במלחמה שהיחיד נלחם בה.
- ב. כתוב 'וּנְתַנּוּ' לשון יחיד, אחר שנכתב אִיבֶיךָ – לשון רבים.
- ג. אומרו וְשִׁבִיתָ שְׁבוּיֹ ולא נאמר בלשון רבים וְשִׁבִיתָ אותם.

פִּי־תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ – הוא היצה"ר

וביאר רבותינו (האלשיך שם) שעל אף שפשוטו של מקרא מדובר על מלחמה כפשוטו, בא הפסוק ומרמז לנו 'שלא דברה תורה אלא כנגד היצה"ר² – שעמו המלחמה השורשית והפנימית, אצל כל יחיד ויחיד לפום דרגה דיליה.

ונבאר בהרחבה, עניין המלחמה החיצונית (טבעית) והמלחמה הפנימית (בדרך נס – וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ).

הנה נודע מאוד, שיש מלחמה עם אויב חיצוני, כגון עמלק, ז' עמים וכן כל הצר אתכם. ויש מלחמה פנימית עם האויב הפנימי – הוא היצה"ר. וכלשון הידוע של החובות הלבבות (שער יחוד המעשה, פ"ה) וז"ל ובן אדם, ראוי לך לדעת, כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך,

הדברים היא מופלגת מאד והיא באמת לא שייכת לרוב בני האדם שאין להם את העדינות לקלוט את המורכבות, לא בשכל וכמובן לא בתפיסת הלב, וכמובן גם לא איך להוציא את זה לפועל בהנהגה באופן מעשי, אבל זוהי האמת כמות שהיא.

¹מתוך שיעור בלבכיפדיה עבודת ה' – בחור

²ק"ב עין בדברי הגמ' סנהדרין (פס): שהמשילה את ניסיות אברהם אבינו למלחמות. וכתב שם המהרש"א וז"ל ענין המלחמה בנמשל הוא קטרוגו של שטן, והוא השטן הוא היצה"ר, והגבור הוא אברהם שכבש את יצרו ונצחו כמה שאמר איזה גבור הכובש כו' עכ"ל.

והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, שתהיינה ברצונך, האורב לעתות פשיעתך, ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהביך, רץ אל רצונך בנראה מרמיזותיו וקריצותיו, והוא מורה אותך בחציו הממיתים לשרשך מארץ חיים וכו' ואמרו על חסיד, שפגע אנשי שים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם: שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה. אמרו לו: ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר והייליו, עכ"ל ועיי"ש בהרחבה.

ניצחון המלחמה החיצונית תלויה במלחמה הפנימית

ויש לדעת יתר על כן שגם ניצחון במלחמה החיצונית תלויה ועומדת בניצחון המלחמה הפנימית. וכן מצינו שטעו בכך המעפילים, בחושבם שניצחון במלחמה חיצונית תלויה בכוחם הטבעי לבד.

וכך נאמר בפוסק (דברים א, מא - מב) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵינוּ חָטֵאנוּ לָהּ אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוֵּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲגְרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחַמְתּוֹ וַתַּהַיְנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחַמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:

וביאר המלבי"ם (שם) וז"ל היו עדיין בטעותם שמלחמה זו תהיה מלחמה טבעית ושחטאו (כך סברו, שזה חטאם) במה שהאמינו למרגלים פִּי־עוֹ הָעָם ולא שמעו לדברי כלב שאמר עֲלֵה נַעֲלָה וַיִּרְשְׁנוּ אֹתָהּ ר"ל שכח ישראל מספיק לנצח את הכנעני גם מצד הטבע ועז"א אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כי ננצח אותם בדרך מלחמה בכחנו: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי, אז אמר ה' והודיעם שבדרך מלחמה א"א שינצחו, רק אם ה' בקרבם ינצחו בדרך נס וכמ"ש (לקמן פרק ט') שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֹתָהּ עֲבָר הַיּוֹם אֶת־הַיְרֵדָן לְבֹא לְרֶשֶׁת גּוֹלִים גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנָּה וְגו' עַם גְּדוֹל וְרַב וְגו' וַיִּדְעַת הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ הוּא־הָעֹבֵר לִפְנֵיךָ אֲשֶׁר אֶכְלָה הוּא יִשְׁמְדֶם וְגו' אבל עתה שאינני בקרבם לא תעלו אל ההר ואף לא תלחמו עכ"ל.

ועתה גם יובן מה שדויק מהפסוק דלעיל, שנאמר וַיִּנְתְּנוּ לַשּׁוֹן יָחִיד, אחר שנכתב אֵיבֶיךָ - לַשּׁוֹן רַבִּים. שכאשר מנצחים את האויב, משתלשל הניצחון גם לכל אֵיבֶיךָ החיצונים^{ק"י}.

^{ק"י} ועין בכלי יקר (דברים כא, י) וז"ל כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ וְגו'. אויביך ביו"ד לשון רבים ואחר כך אמר וַיִּנְתְּנוּ, והוה ליה לומר -ונתנם. על אויביך, כנגד אויביך הוה ליה לומר. ובילקוט (רמז תתקכד) מסיק בשם הספרי וזה לשונו על אויביך כנגד אויביך ונתנו ה' אליהך בידך אם עשית

הִירָא וְרַךְ הַלֶּבֶב – מתירא מעבירות שבידו

ועוד מצאנו שמעיקרי התנאים להיות ראוי לצאת ללחום ב'מלחמה החיצונית (טבעית)' הוא כדרשת חז"ל (ילקוט שמעוני שופטים רמז תתקכג) על הפסוק (דברים כ, ח) מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרַךְ הַלֶּבֶב יִלָּךְ וַיֵּשֶׁב לְבֵיתוֹ. רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב שהוא מתירא מעבירות שבידו. וסיבת הדבר, שהרי כל הכח ללחום בחוץ הוא רק מכח המלחמה הפנימית, והנצחון בה נובע מכח הנצחון הפנימי. וכעת שעבירות בידו ולא ניצח במלחמה הפנימית, כיצד יהיה לו את הכח ללחום במלחמה החיצונית ולנצח!?

וַנְתָּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בִידְךָ – הקדוש ברוך הוא שעוזר לו

השוא שהתבאר מהיכן שורש כח הניצחון למלחמה החיצונית (טבעית), הלא היא המלחמה הפנימית, נתבון ונבין מהיכן שורש הניצחון של המלחמה הפנימית. ועל כך אמרו חז"ל (סוכה נב:): אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לז, לב) צוּפֵה רָשָׁע לְצַדִּיק וּמִבְקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ, ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו – אינו יכול לו, שנאמר (שם, לג) ה' לֹא־יַעֲזֹבֵנוּ בַיָּדוֹ וְלֹא־יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ, עכ"ל. ובלשון הפסוק (דלעיל) וַנְתָּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בִידְךָ וְשִׁבִיתָ שְׁבִיךָ. שְׁבִיךָ דייקא בשלון יחיד, דהוא הוא היצה"ר, שממנו כוחם של האויבים החיצונים ללחום עם ישראל היל"ת!

שורש כל הניצחונות במלחמה שלא תהיה – דרך נס

נמצאנו למדים, שבמלחמה זו – הפנימית – אינו מנצח בדרך טבע אלא בדרך נס – הקב"ה עוזר לו. ומכח כך אף במלחמה החיצונית הבאה מכח המלחמה הפנימית, הנצחון בה משורשת בדרך נס, והבן.

ובלשון אחרת והיינו הך, פנימיות כל המלחמות בשורשם הוא – הבורא יתברך שנלחם לגלות יחודו יתברך^{ק"י}. ולכן כל שאר המלחמות שהם רק הענפים, מוכרח שכח הניצחון בהם יגיע מנקודת השורש – 'אין עוד מלבד'^{קס"ו}.

כל האמור בענין סוף שה' אלהיך נותנו בידך. ונראה שקשה לבעל מדרש זה וַנְתָּנוּ ונתנם הוה ליה לומר, אלא ודאי שמדבר באויב אחד פרטי שהיה בכלל אויבך הרבים שהזכיר כבר, ומי הוא זה ואיזה הוא, אין זה כי אם צר ואויב פנימי והוא שטן הוא יצר הרע המקטרג ביותר בשעת הסכנה במלחמה, עיי"ש.

ק"ד ועין מבט הפנימי 002 בהרחבה.

קס"ו ומן הראוי להביא, דברי דוד מלכא משיחא בתהלים (כ, ח) "אֵלֶּה בָּרַכְבּ וְאֵלֶּה בְּסוּסִים וְאֲנַחְנוּ בְּשֵׁם־ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר". וכתב הרד"ק (שם) וז"ל אֵלֶּה בָּרַכְבּ וְאֵלֶּה בְּסוּסִים, האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים, והיו בוטחים בהם (דרך טבע), כמו שנאמר (ישעיה לא, א): ויבטחו על רכב כי רב.

רוך לבב וגבורה במלחמה – שלוה נפשית

כאשר עם ישראל קרבים למלחמה ועומדים סמוך לספר, ניגש הכהן משוח מלחמה, ומדבר דברים קשים אל העם;

וְאָמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לְמִלְחָמָה עַל־אֵיבֵיכֶם אֶל־יַרְךָ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹנוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אֵיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: (דברים כ, ג - ד) קטז

אין כלל ממה לירא - פי ה' אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם

ודרשו חכמינו בתלמוד (סוטה מב.) דבר דבר על אופניו, שהכהן אומר ארבע דברים כנגד ארבע דברים שהאויבים עושים וז"ל אל־יִרְךָ לְבַבְכֶם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אֶל־תִּירָאוּ - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין (רש"י - חיילות), אֶל־תַּחֲפֹנוּ - מקול קרבות, אֶל־תַּעֲרָצוּ - מפני קול צווחות. פי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום. פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, בני עמון באו בנצחוננו של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, ואתם אי אתם כן, פי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם וגו' - זה מחנה הארון, עכ"ל. כלומר הכהן מזהיר את עם ישראל לא לפחד ולא לירא מכל מיני טכסיסי מלחמה שהאויב עושה, אלא להשים ביטחונם בה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם. קיז

בְּשֵׁם־ה' אֱלֹהֵינוּ נִזְכִּיר, כשנזכיר שמו ונקראהו אנחנו ננצח, ואנחנו ברגל ננצח הרכב והסוסים (ד"ר נט), עכ"ל. ונאמר בפסוק שאחריו (ט) הִמָּה כָּרְעוּ וְנָפְלוּ וְאָנְחָנוּ קָמְנוּ וְנִתְעוֹדְדוּ! קטט (היות שאנו סמוך ונראה ליום הדין הבא עלינו, נעתיק את פירוש ה'אהוב ישראל' על הפסוק וז"ל ונגש הכהן גו' אֲתֶם קָרְבִּים הַיּוֹם, היינו בראש השנה. על־אֵיבֵיכֶם הוא מלחמת היצר הרע להכניעו ולעשות תשובה על כל החטאים והעונות. ולזה הוזהיר לנו תורתנו הקדושה אל־יִרְךָ לְבַבְכֶם, היינו שלא תעציבו ולא תדאיבו שני היצרים שבלבבכם היצר טוב והיצר הרע במה שלא תעשו תשובה רק מיראה ויבוא מזה מורך ותוגה לשני יצריכם וכנ"ל (בדבריו), רק תראו לעשות תשובה מאהבת ה' יתברך ואז יהיה היצר טוב שמח בשלימות. פי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם. תיבת פי פורש בכאן בלשון אלא, היינו לעשות תשובה רק מאהבה לה'. אשר הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם בכל עת ועושה לכם נסים ונפלאות עד אין מספר להלחם עם אויביכם, עכ"ל עיי"ש.].

קיז ובירושלמי (סוטה פ"ה ה"ג) דרשו את הפסוקים בתהלים (יח, יג - טו) מִפְּנֵי נִגְדוּ עֵבְרוּ עָבְרוּ בְּרִד וְגַחֲלִי־אֵשׁ: וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעָלְיוֹן יִתֵּן קוֹל בְּרִד וְגַחֲלִי־אֵשׁ: וַיִּשְׁלַח חֲצִיו וַיִּפְצֵם וַיִּבְרָקִים רֶב וַיִּהְיֶם: שכנגד מה שהאויבים עושים יש להקב"ה לעומתם. וז"ל, כנגד טומאויות שלהן, עָבְרוּ כנגד הכיית' שלהן, בְּרִד כנגד בליצטרי' שלהן. וְגַחֲלִי כנגד טרמנטן שלהן, אֵשׁ כנגד הנפט שלהן. וַיִּרְעַם משמים כנגד הפיזים שלהן. וְעָלְיוֹן יִתֵּן קוֹל כנגד קול הקרנות שלהן. וַיִּשְׁלַח חֲצִיו כנגד החיצים שלהן. וַיִּפְצֵם מלמד שהיו מפזרין אותן. אמר רבי בא בר כהנא מלמד שהיו עשוין תיבות תיבות והיו החיצים מפזרין אותן. והברקים מכניסין אותן. בְּרָקִים כנגד החרבות שלהן. וַיִּהְיֶם הממם ועירבבם והפיל סגנם שלהם. רבי אומר אין לשון הזה וַיִּהְיֶם אלא לשון מגיפה כמה דאת אמר (דברים, ז כג) וַיִּהְיֶם מְהוּמָה גְדֹלָה עַד הַשְּׁמַדִּים:

לְמַלְחָמָה עַל-אֵיבֵיכֶם – מִתּוֹךְ גְּבוּרָה שְׁקוּלָה וְרֵאוּיָה

אולם האברבנאל (שם) ביאר שהכהן בא להזהיר על 'הקצות', כלומר להילחם בגבורה הראויה ובאופן הראוי בלי פחד, יראה, ולא מתוך פזיזות, וז"ל הזהירים "אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם", וענינו אצלי שהחוטא במלחמה, יהיה חטאו אם בקצה ההסתכנות ואם בקצה הפחד ומורך הלבב, לפי שפעמים רבות יכשלו האנשים במלחמות להסתכנותם ולעברם החק הראוי מהגבורה יותר מדאי, ופעמי' לרוב הפחד ורכות הלבב. ולזה הזהירים ואמר על ב' הקצות שהם רעים בעצמם כי הראוי הוא הגבורה שהוא האמצעי. אמר על קצה הפחד אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם אֶל-תִּירָאוּ לפי שרכות הלב באדם הוא שלא יוכל בטבעו לראות מכת חרב ושפיכת דם ויתעלף בראותו זה. והיראה היא הפחד מהמות. הנה על שני אלה אמר (א) אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם (ב) אֶל-תִּירָאוּ וגומר. וכנגד קצה ההסתכנות אמר אֶל-תִּחַפְּזוּ וְאֶל-תִּעַרְצוּ. רוצה לומר, אל תמהרו בעניני המלחמה יותר מהראוי. כי המהירות הרב במלחמות פעמים רבות תביא סכנה עצומה. וגם כן וְאֶל-תִּעַרְצוּ כלומר לא תעשו עצמכם חזקים עריצים ותקיפים במלחמות יותר מהראוי. כי הקצוות בכל הדברים מזיקי'. וקצה ההסתכנות הוא רע כקצה הפחד ומורך לבב, עכ"ל עיי"ש. ק"י

ק"י ועין בתולדות יצחק (שם) וז"ל ונראה לומר אל ירך להכות לאחריהם, אלא הכו בהם בלא רכות הלבב ובלא רחמנות, אל תיראו משיכו בכם, ולפי שאומר במקומו שהלוחם אין ראוי לו שיריב בתחלה בחפזון אלא במתון, ואחר יגדל ואחר כך עוד בחזקה מאד, לזה אמר אל תחפזו, ולפי שאומר שם גם כן שאין ראוי ללוחם שיהיה תכליתו להרוג אלא שיעשה מלחמה מפני מעלת הגבורה, ולנו עדת ישראל צריך שנלחם מפני מצות [להלן פסוק טו] לא תחיה כל נשמה או לבטל ע"ז מהם, לזה אמר וְאֶל-תִּעַרְצוּ ויהיה מלשון רשע עריץ, ואמר לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם, לומר שמי שימות במלחמה תהיה נפשו נושעת מדינה של גהינם וכן דרך אומות העולם לומר במלחמותיהם, עכ"ל.

וע"ע בשם משמואל (שם) וז"ל נראה כי מלבד שצורך מצוה זו מובן בפשיטות, שחיזוק הלב למל-חמה הוא צורך גדול, עוד יש בזה ענין פנימי. ויתבאר עפ"י מאמר כ"ק הרבי ר' בונם זצלה"ה מפרשיסחא בפסוק (משלי יט, כא) רַבּוֹת מַחְשָׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעֵצָה ה' הִיא תְּקוּם, שבפשיטות אינה מובנת הרבותא שעצת ה' היא תקום נגד מחשבות בו"ד, אלא הפירוש הוא שמחשבות בו"ד נגד רצון השי"ת הן עצמן סיבה ומוליכין אל המטרה שעצת השי"ת היא תקום. דהנה פעולות האומות בארבעה דברים אלה שעושים הם להבהיל ולבלבל את דעת שכנגדם, וסילוק הדעת הוא סילוק הכח הן בגשמיות הן ברוחניות כאמרם ז"ל במדרש (במדבר פ"ט ג') דעה חסרת מה קנית, וזהו שעושים ארבעה דברים הללו כדי שיחפזו אלו שכנגדם, ולשון חפזון הוא מהירות היפוך ישוב הדעת. ולעומת זה דיבר הכהן אליהם ארבע אזהרות אלו שהביאו אימוץ הלב בקרבם שלא יתבהלו ולא תתבלבל דעתם, וכ"ו. אבל עוד היתה בזה כוונה יותר פנימית, דהנה ידועים דברי זוה"ק שממה שהאדם בורח מחיצוניות בא לעומתו בקדושה, ועל כן כשהאומות היו מתאמצים לסלק מהם בחי' הדעת, וישראל אזרו חיל בסיוע דברי הכהן וסילקו מעליהם כל מחשבות המבלבלות והמבהילות זכו לעומתן לבחי' הדעת השלימה, וכ"ו. והנה ידוע שדעת היא המבדלת בין דבר לדבר וכמ"ש (משלי ג, כ) בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ וְאָמְרוּ ז"ל (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דעת הבדלה מנין, וע"כ בהופיע דעת עליון שוב אין מקום לקטרוג שרי האומות. אך ידוע שמדות העליונות מתעוררין ועושין פעולתן למעלה על ידי עשיית ישראל דוגמתן למטה, וע"כ כשישראל זוכין לבחי' הדעת למטה ע"י מה שמתחזקים שלא להתבהל ושלא להתבלבל מחמת ארבעה הדברים הנ"ל

וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - להיכנע לא-ל היחיד

וכיצד ניתן להגיע למדרגת 'שלוות הנפש' בשעת מלחמה, דהרי אין לך שעה שבו ה'פחד' שורה יותר מאשר 'עידנא דקרבא' שהאדם נאבק על חייו.

ומשום כך פתח הכהן את דבריו ב"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" קיט, כמו שביאר הרש"ר הירש (שם פסוק ג') וז"ל, כל יהודי אומר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" בכל יום תמיד, ערב ובוקר, ובמלים אלה הוא מעורר את נפשו להיכנע לא-ל היחיד על כל המסקנות הנובעות מכך; ואותה מחשבה ואותה כניעה תבטל בשעת הקרב את החשיבות של כל גדולה וגבורה אחרת. היא תחדיר באדם את התודעה שהוא עושה את רצונו של ה' ויכול להיות בטוח בעזרתו, וכך מתמלא לב האדם כח ואומץ, שלווה וגבורה.

ארבע האזהרות האמורות כאן - אֶל-יָרֵךְ לְבַבְכֶם וגו' - נתבארו כך במסכת סוטה (שם), הן מזהירות את הלוחמים שלא יושפעו על ידי רעש המלחמה ושאון האויבים הבאים להפחיד ולהמם, אלא יכוונו את לבם לה' וכך ישמרו על קור רוח ושלווה נפשית מול סערת הקרב, עכ"ל.קכ

אַתֶּם קָרְבִּים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עַל-אֵיבֵיכֶם - ידע שעל יחוד השם הוא עושה

שעושין אומה"ע כנ"ל עי"ז מתעוררת מדת הדעת העליונה ונתגלה ההבדל שבין ישראל לאומות, וממילא נסתלק קטרוג שרי האומות למעלה, והאומות נופלות במלחמה למטה:

והנה הגורם והסיבה לכל זה הם ארבעה הדברים שעושין האומות, להפחיד ולהבהיל ולבלבל את ישראל, ולולא זה לא היו ישראל זוכין כל כך לבוא לבחי' ישוב הדעת לעורר את מדת דעת העליונה, והי' עכ"פ מקום לקטרוגים, וכמאה"כ לפי הפירוש הנ"ל רבות מְחַשְׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעַצַּת ה' הִיא תְקוּם, היינו שאותן מחשבות עצמן שבלב איש הן הגורמין ומסכבין שעצת ה' היא תקום, עכ"ל עי"יש.

[והזמן גרמא להביא את המשך דבריו (שם) וז"ל ונראה שדוגמתו הוא ענין אלול לפני ר"ה, שבר"ה שרי האומות באין ומקטרוגים כבמדרש, ונוקקים להתעוררות מדת דעת העליונה עי"י ישוב הדעת של ישראל למטה, וזהו ענין התקיעות כמ"ש (תהלים פ"ט ט"ז) אשרי העם יודעי תרועה תוקעי לא נאמר אלא יודעי, היינו התישבות הדעת, בזה מעוררין את מדת דעת העליונה ומסתלק הקטרוג. וזהו ענין חודש אלול ותקיעותיו להכין לבבם בהתישבות הדעת לסלק כל טירוד ובלבול הדעת ולהרגיל א"ע לכוון בתפילה, וכעין שכתוב והי' כקרבכם אל המלחמה ונגש כהן ודבר אל העם, וברש"י סמוך לספר טרם נגשו לשדה המלחמה, וכדוגמתו ר"ה הוא המלחמה עם שרי האומות, שבאין ומקטרוגין ואלול הוא סמוך לספר] קיט ועין תולדות יעקב יוסף (פרשת שופטים) וז"ל ודבר אל העם שמע ישראל, כי יחוד קריאת שמע הוא סוד ד' אותיות הוי' כנודע, וזכות זה גם שאתם קריבים היום למלחמה אל ירך לבבכם אל תניאראו ואל תחפזו ואל תערצו, זכר ד' סוגים, וכפירוש רש"י יעו"ש, והוא ד' בחינות שיש בשם בן ד' אותיות, וכאשר נבאר. וז"ש כי ה' ההולך עמכם להלחם לכם וגו', כי שם הוי' ההולך עמו תמיד לקיים שויתי ה' לנגדי תמיד כשהוא צדיק, הוא ילחם לכם להושיע אתכם, עי"יש.

קי ועין ברמב"ן (דברים שם) שביאר את הזהרת הכהן על 'גבורה טבעית' וז"ל יהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמר שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק ששיבו לבם אל השם ויבטחו בישועתו ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. (ועיין בהרחבה המבט הפנימי 012)

מלחמה

ובלשונו הזהב של הרמב"ם בהלכות מלכים (ז, טו) וז"ל מִי־הָאִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב (דברים כ, ח) כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מְקוֹה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה (ירמיהו יד, ח) וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אֶל־יִרְךָ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחְפְּזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר (דברים שם) וְלֹא יִמָּס אֶת־לֵבָב אָחִיו כְּלָבָבוֹ, והרי מפורש בקבלה (ב"ב כא:): ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר (שמואל א, כה, כח - כט) כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֲדָנָי בֵּית נְאֻמָּן כִּי־מִלְחָמוֹת ה' אֲדָנָי נִלְחָם וְרָעָה לְאֶת־מִצָּא כַךְ וְגו' וְהִיתָה נַפְשׁ אֲדָנָי צְרוּרָהוּ בְּצָרוֹר הַחַיִּים אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, עכ"ל.

שלום בשעת מלחמה

במבט הפנימי לעיל (006) הוסבר בהרחבה שפנימיות ותכלית המלחמות מימות עולם הוא –ה'שלום'. בפרט במלחמה האחרונה שבו יבוא משיח צדקינו בסופה, ויפרוס 'סוכת שלום עלינו'. ומשום כך 'פותחים בשלום'.

במבט הפנימי שלפנינו נבאר שגם במהלך המלחמה עצמה נדרש לכלול בתוכה את מידת השלום קבא.

וקראת אליה לשלום – אין פותח אלא בשלום

כתוב בספר דברים (כ, י - יב)

כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּךָ וּפְתַחְתָּ לָּךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמִס וְעַבְדוּךָ: וְאִם־לֹא תִשְׁלַם עִמָּךְ וְעָשִׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָת עָלֶיהָ:

בפשטות נראה שהפסוק מדבר על השלום שקודם למלחמה – וקראת אליה

לְשָׁלוֹם, והקריאה לשלום באה על מנת למנוע מלחמה^{קכב}. וכן לכאורה נראה מדבריו של ר' יוסי הגלילי שאמר (מסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה יד) וז"ל גדול הוא השלום, שבשעת מלחמה אין פותח אלא בשלום שנאמר כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם, עכ"ל.

שָׁלוֹם - בנתיבות המלחה

אולם מצאנו בחז"ל, שאף בשעת המלחמה עצמה נצרך השלום, כמובא בספרי (דב-רים פרשת שופטים פיסקא קצט) וז"ל וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם, גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום, גדול שלום שאפילו במלחמתם של ישראל צריכים שלום, עכ"ל. וניתן לדייק מדברי הספרי, שלא נאמר גדול השלום ש'קודם המלחמה', אלא דייקא בחרו חכמינו לומר; גדול השלום 'במלחמתם', דהיינו שבמהלך המלחמה עצמה - גדול הוא מעלת השלום ודו"ק.

וכן מצאנו עוד בדברי המדרש (תנחומא פרשת צו סימן ה) וז"ל כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (דברים כ י), לִכְךָ דְרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶגַעַם וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם (משלי ג יז), עכ"ל. כלומר שמילת 'כל' בא לרבות, שגם בנתיבות המלחמה צריך שהיו בהם - שלום.

שָׁלוֹם - ולכן אין להרעיבה, להצמיאה, ולהמיתה מיתת תחלואים

והיות שנדרש בשעת המלחמה מידת השלום, מתרבים דינים שונים באופני הלחימה. כמ"ש במדרש תנאים (דברים פרק כ) וז"ל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ ולא להרעיבה ולא להצמיאה ולא להמיתה מיתת תחלואים, עכ"ל.

ועת שָׁלוֹם - בכל העתים

זוג אחד מהכח 'עיתים ששלמה המלך מונה בקהלת (קהלת ג, ח) הוא - עַת מִלְחָמָה וְעַת שָׁלוֹם. והרחיבו חז"ל (קהלת רבה פרשה ג) להסביר וז"ל עַת מִלְחָמָה בשעת מלחמה וְעַת שָׁלוֹם בשלום, עכ"ל. והרי שלא אמרו עת שלום בשעת שלום, כדוגמת בן זוגו - עת מלחמה 'בשעת' מלחמה, אלא אמרו וְעַת שָׁלוֹם - בשלום. והטעם לכך הוא, היות ששלום נצרך בכל העיתים, לרבות בעת מלחמה. וכן כתב להדיה הצרור המור (פרשת נשא) וז"ל אמר עַת מִלְחָמָה וְעַת שָׁלוֹם. ר"ל שיעשה שלום לנו עם כל העתים, עכ"ל.

ועת שָׁלוֹם - השכינה הקדושה, והיא תנצח את ה'עת מִלְחָמָה'

קכב כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל.

ובעומק יותר, ביאר הרמח"ל (מאמר הגאולה ד"ה וענה) את פנימיות ה'עַת מְלַחְמָה וְעַת שְׁלוֹם', וז"ל במקום שנמצא השלום הנה בצד הקדושה^{קכג}, נמצאת כנגדה המלחמה בצד הטומאה, ועל זה הסוד נאמר עַת מְלַחְמָה וְעַת שְׁלוֹם, כי לילית היא 'עת מלחמה' והשכינה הקדושה היא 'עת שלום' עכ"ל.

ותן דעתך, שמחד ב'עַת מְלַחְמָה', העת שייך לטומאה. ומשום כך אנו מנסים להחליש את הטומאה והאיסורים הנובעים ממנו. על ידי שמתירים את האיסורים, כגון אשת יפת תואר שהותרה, וכן הותר להם במלחמה^{קכד} לאכול קדלי (כתלי) דחזירא (חולין, יז.)^{קכה}.

אולם מאידך העבודה היא לגלות את הקדושה הטמונה בתוך המלחמה עצמה. ולכן נצרך שלום במהלך המלחמה עצמה. והסבר העניין הוא, שהרי בשלום נמצאת השכינה הקדושה (כדברי הרמח"ל לעיל), וכאשר מגלים את מידת השלום במלחמה מתעוררת השכינה הקדושה במלחמה, והיא היא גופא מכניעה ומנצחת את מלחמה.

עַת שְׁלוֹם בְּעַת מְלַחְמָה – סוד כללות ההפכים

וכנודע שורש הכל ותכלית הכל היא כללות ההפכים, שהוא סוד עץ החיים. כמ"ש הרמח"ל (אדיר במרום, מאמר רישא וסיפא ד"ה ובתוך הגן) וז"ל, שהוא (עץ חיים) כללות כל ההפך עכ"ל. וזהו סוד השלום בשעת מלחמה, לכלול ההפכים^{קכז}. ועי"ז המלחמה נכללת בשלום, היפך עץ הדעת, שיש בו טוב ורע נפרדים, מלחמה נפרדת מן השלום. וזו סוד הקדושה^{קכז}.

^{קכג} ועין ויקרא רבה (פרשת צו) וז"ל ר' מני דשאב ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי גדול שלום שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל חותמין בשלום בק"ש פורס סוכת שלום בתפלה עושה שלום בברכת כהנים (כמדבר ו) וישם לך שלום, עכ"ל.

^{קכד} אולם עין ברמב"ם הלכות מלכים (פ"ח, ה"א), ועי"ז ברמב"ן (דברים ו, ט). ולביאור מחלוקתם עין בחת"ס (חולין שם) ואכמ"ל.

^{קכה} עין שם משמואל (פרשת מצורע) וז"ל הא דהתורה התירה עי"ז כיבוש אפילו כתלי דחזירי יש לומר דאפי"ז בכתלי דחזירי יש נמי חלקי היתר שנתערבו, אבל חלקי האיסור רבין עליהם ואסירי, אך עי"ז כיבוש שחלקי הסט"א שבהם נעשים כבושים תחת יד ישראל, שוב מתגברין חלקי הטהרה שהיו בהן שהיו עד הנה כבושין תחת חלקי הסט"א שהיו מתגברין עליהם מחמת רובן, ויקץ כישן ומצא מין את מינו וניער, ומעתה חלקי הטהרה גוברין על חלקי הטומאה ומותרין, עכ"ל.

^{קכו} ועין צרור המור (פרשת אחרי מות) וז"ל יש עתים לטובה ועתים לרעה. עתים לשלום ועתים למלחמה. עתים לאהבה עתים לשנאה. לפי שהיא להט החרב המתהפכת, עכ"ל.

^{קכז} עין שפע טל שער א' פ"ב ד"ה ומה שאמרנו וכו'

מְלַחְמָה – השחתה

מְלַחְמָה – מלשון 'מִלַּח'

כתוב (דברים כ, יט) כִּי־תִצְוֶה אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־ תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְנַדַּח עָלֶיהָ גְרוֹן כִּי מִמֶּנּוּ תֵאָכֵל וְאִתּוֹ לֹא תִכָּרֵת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לְבָא מִפְּנֵיךָ בַּמִּצּוֹר:

והנה כל מלחמה יש בתוכה כח 'השחתה', וע"ש כן בעומק נקראת מלחמה מלשון - 'מלח'.

וכן פירש הרמב"ן את הפסוק (שמות ל, לה) מִמֶּלַח טָהוֹר קָדֵשׁ, וז"ל; אונקלוס תרגם מערב, ירצה לעשות ממולח נמוח, שיעשה הסמים כולם שחוקים מאד ומעורבים יפה יפה עד שיהיו נמחים ולא יוכר סם מהם, מלשון כִּי־שָׂמִים כְּעֶשֶׂן נְמָלְחוּ (ישעיה נא ו), וכן וּבְלֹנֵי מְלָחִים (ירמיה לח יא), אַרְצָן פְּרִי לְמִלְחָה (תהלים קו לד), כולם ענין השחתה וכליה. ^{קכח}

ע"ש כן המילה 'מלחמה' מורכבת משורשי אותיות 'מלח', שהוא לשון השחתה וכליה.

לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ – שלא תהיה אַרְצָן פְּרִי לְמִלְחָה

ויתר על כן כתב הרד"ק (ספר השורשים אות מ' ערך מלח) וז"ל, כִּי־שָׂמִים כְּעֶשֶׂן נְמָלְחוּ, ענין השחתה וכליה, וכן וּבְלֹנֵי מְלָחִים, בלויין וישנים. ומזה עוד (עומק נוסף במלח - מלחמה) אַרְצָן מְלָחָה וְלֹא תִשָּׁב (ירמיה יז, ו) וּמִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ מְלָחָה (איוב לט, ו) אַרְצָן פְּרִי לְמִלְחָה (תהלים קו, לד), פירוש, ארץ גזרה ושממה שלא תצמיח, כלומר שנגזרה מן היסוד עכ"ל.

ולדברי הרד"ק מבואר הייטב ציווי התורה לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ. שהתורה מצווה את הלוחמים להגביל^{קכט} את כוח ההשחתה המצוי במלחמה. ולכך נאמר לֹא־ תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ^{קל}, שלא יהא מקום המלחמה בבחינת אַרְצָן פְּרִי לְמִלְחָה (שנגזרה

^{קכח} וע"ע בפירש המצודת ציון (ישעיהו נא, ו) נְמָלְחוּ - ענין השחתה וכליון כמו וּבְלֹנֵי מְלָחִים (ירמיה לח), ועוד בפירושו בירמיהו (לח, יא) מְלָחִים - ענין השחתה כמו כִּי־שָׂמִים כְּעֶשֶׂן נְמָלְחוּ (ישעיה נא).

^{קכט} וכן מצאנו שראשית הפסוק כבר רומז בתוכו על 'מידת השלום' המגביל את כח ההשחתה (עין עוד על זה לקמן). כן מובא במדרש תנאים (דברים כ, יט) וז"ל, כִּי־תִצְוֶה אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים לְמָה נֵאמָר, לפי שהוא אומר כי תקרב אל עיר להלחם עליה, שומע אני כיון שפתח לה יום אחד בשלום יתחיל וילחם בה, ת"ל כִּי־תִצְוֶה אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים, מגיד שהוא תובע שלומה שנים שלשה ימים עד שלא ילחם בה וה"א (ש"ב א א) וישב דוד בצקלג ימים (רבים) [שנים], עכ"ל.

^{קל} וע"ע ברמב"ן (דברים כ, יט) טעם אחר מדוע אסרה התורה להשחית את עצה, מטעם מידת הבטחון. וז"ל שהזהירה תורה לא תשחית את עצה לכרות אותם דרך השחתה שלא לצורך המצור, כמנהג המחנות. והטעם, כי הנלחמים משחיתים בעיר וסביב הארץ אולי יוכלו לה, כענין שנאמר (מ"ב ג יט) וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו, ואתם לא תעשו כן

מן היסוד, ודרו"ק. קלא והכח המעכב את התפשטות המלחמה שלא יהיה השחתה גמורה – בחינת 'שנגזרה מן היסוד' (כלשונו של הרד"ק), הוא שנהפך סדר צירוף האותיות מ'מלח' מלשון מלחמה (השחתה), ל'חמל' – חמלה. ועוד נהפך סדר צירוף האותיות ל'מחל' – מחילה, בחינת שלום שבתוך המלחמה קלב.

שַׁחַת ה' אֶת־סֹדֶם אוֹלָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת־אַבְרָהָם

וכח מלחמה (השחתה) גמורה, בבחינת 'שנגזרה מן היסוד' נגלתה בסדום. כמ"ש שַׁחַת ה' אֶת־סֹדֶם (בראשית יג, י), ובפירוט יתר בהמשך הפסוקים (שם יט, כד – כה) וְהַמְטִיר עַל־סֹדֶם וְעַל־עַמְרָה גִפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיַּהַפֵּךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת־כָּל־הַכְּפָר וְאֶת־כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַח הָאֲדָמָה: וְנֹאמַר בְּהִפְיֹכַת סֹדֶם וְצִמַח הָאֲדָמָה דִּיִּקָּא הֵיפֵךְ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ. והטעם שבסדום נגלה כוח השחתה הגמורה, היות ששם נמצא מלח סדומית. 'מלח' – מלחמה של השחתה.

אולם אף בסדום לא נגלה השחתה גמורה ממש, אלא מתוך הארת השלום בחמלה ובמחילה. והטעם הוא משום שאברהם פתח בתחילה לשלום בעבור יושבי סדום, כמ"ש (שם, יח, כג – כד) וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם קַלֵּג וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפֶּה צְדִיק עַם־רָשָׁע: אוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְגו' ומשום כך נאמר (שם יט, כט) וַיְהִי בְשַׁחַת אֱלֹקִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם. שמכח כך שפתח לשלום, האיר אור השלום אף לאחר מכן, בזמן ששַׁחַת ה' אֶת־סֹדֶם, וניצל לוט משם.

וַשְׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר הַנְּדַחַת, וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם

אולם בעיר הנדחת מצוה להחריבה מן היסוד כמ"ש (דברים, יג, יז) וַשְׂרַפְתָּ בְּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כְּלִיל לֵה' אֱלֹקֶיךָ וְהִיְתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד. והיות שכה 'ההשחתה' כל כך רב, נצרך אור רחמים מיוחד במלחמה זו. כלשון הפסוק (שם, יח) וַנִּתֵּן־לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ קַלֵּד.

להשחיתה, כי תבטחו בשם שיתן אותה בידכם, עכ"ל.

קלא ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, ובמדבר (דברים רבות פ' ה') על ותגזר אומר ויקם לך (איוב כ"ב) אמר שזה אחד מהדברים שגזר עליהם משה והסכים על ידו הקדוש ברוך הוא אמר לו שילחם עם סיחון ועוג והוא לא עשה כן אלא וישלח מלאכים ממדבר קדמות דברי שלום לאמר אמר הקדוש ברוך הוא לך אמרתי להלחם עמו ואתה פתחת בשלום חייך שאני מקיים גזירתך כל מלחמה שיהו הולכים לא יהו פותחים אלא בשלום שנ' כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (דברים כ'). והכוונה שזה מה שיתחייב מהדעת השלום האנושי ויסקים עמו הדעת האלהי מהטעמי' שכתבנו אשר שניהם נתבארו בפרשה היא כי אם נמצא שצוה ל'אֶת־שְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְנִדְחָ עָלֶיךָ וְגו' (שם) כל שכן שראוי לישמר שלא יבאו נזקים והשחתות באנשים בכל מה שאפשר למונעם, עכ"ל.

קלב כמו שנתבאר בארוכה לעיל (המבט הפנימי 014). וכן עצם יציאתו למלחמה, ואי השתמטות ממנה היא ממידת השלום ועין אור יחזקאל (חלק 'מידות', טאמר המלכת את חבריך, ד"ה ציור לדבר).

קלב ועין ברש"י (בראשית יח, כג) וז"ל וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם – מצינו הגשה למלחמה (ש"ב י יג) ויגש יואב וגו', הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה, עכ"ל. – ובדקות אברהם אבינו בא לכלול את מידת השלום בתוך המלחמה עצמה. (כמו שהוסבר בהרחבה לעיל, המבט הפנימי 014)

קלב עין באור החיים (דברים יג, יח) וז"ל וַנִּתֵּן־לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶיךָ. כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל

אַשֶׁת יִפֶּת־תּוֹאֵר - מְלַחְמָה בְּזוּהָמָא

במבט הפנימי לעיל (014) הוסבר שאחד מהאופנים שנלחמים ב'טומאה', ומחלישים אותו, זהו על ידי שהתורה 'מתירה' את 'האסור'. אחד מן אותם 'היתרים' הוא 'אשת יפת תואר'. נתבונן הפעם להבין את שורש ה'רע' המונח ב'אשת יפת תואר', ומדוע פרשת 'אשת יפת תואר' מתעוררת דווקא ב'כִּי־תִצָּא לְמִלְחָמָה'.

תוקף היתר אֶשֶׁת יִפֶּת־תּוֹאֵר - אפילו אשת איש

פרשת 'אשת יפת תואר' נאמרה בריש פרשת כי תצא (דברים כא, י - יא), וזה לשון הפסוק:

כִּי־תִצָּא לְמִלְחָמָה עַל־אֵיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיַדְךָ וּשְׁבִיטָתְךָ שְׁבוּיָו: וְרָאִיתְּ בַּשָּׂבִיָּה אֶשֶׁת יִפֶּת־תּוֹאֵר וְחָשַׁקְתָּ בָּהּ וּלְקַחְתָּ לָךְ לְאִשָּׁה:

וּדְרָשׁוּ בַגְמֵרָא (קידושין כא:): מַהמִּילָה אֶשֶׁת־קַלָּה - וּאִפִּילוּ אֶשֶׁת־אִישׁ.

והרחיבו לבאר במדרש (תנחומא בובר) פרשת שמיני סימן יב), שהיתר 'אשת איש' לא רק נכלל בתוך היתר 'אשת יפת תואר', אלא גופא את איסור 'אשת איש' בא פרשת 'אשת יפת תואר' להתיר. וז"ל המדרש, שלא יטען יצרך לומר כי דברים טובים אסר הקדוש ברוך הוא לישראל, אמר הקדוש ברוך הוא כל מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדוֹקְלִי, אסרתי לך אשת איש, התרתי לך אשת יפת תואר, עכ"ל.

והבן יתר על כן, שאין התורה באה להתיר 'אשת איש' בדומה ל'אשת איש', כדוגמת 'בשר חזיר' - כלשון המדרש (שם) וז"ל אסרתי לך בשר חזיר, התרתי לך לשון דג ששמו שיבוטא שדומה לחזיר, עכ"ל. אלא ב'אשת איש' ממשקליו.

העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת, לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים שפייע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוולד בהם מכה המעשה, עכ"ל.

קלה ועין בחזקוני (דברים כא, יא) וז"ל, אשת יפת תואר פרש"י אפי' אשת איש (ומקור דבריו מהגמרא), וא"ת מנא לן למדרש הא, אלא י"ל לא מצינו 'אֶשֶׁת' שאינו דבוק וה"ל למכתב אשה יפת תואר, והשתא דכתב אֶשֶׁת ש"מ למדרש אשת איש הוא דאתא.

קלו אולם עין במדרש (תנחומא ורשא) פרשת שמיני סימן ח) וז"ל אסרתי לך אשת איש התרתי לך גרושת איש, אסרתי לך נכרית התרתי לך אשת יפת תואר, עכ"ל.

קלו וכבר הקשו הראשונים, ובראשם תוס' (קידושין כא: ד"ה אשת) דהרי אין אישות לעכו"ם, וא"כ איך שייך בו 'אשת איש' דשרי לן רחמנא. וי"ל ש'אשת יפת תואר' היא 'אשת אשה' דומיה דחווה לאה"ר (וע' לקמן), דלכא נמשך אחר בעלה, משום הכי נקראת 'אשת איש' (ועין בחזקוני דברים כא, יא). והבן עוד שכל מעשה הנחש התחיל מכה שראה אותם עוסקים במעשה 'אישות' (רש"י בראשית ג, א), ועוד, האישה לבסוף נענשה ב'אֶל־אִישׁךָ תִּשְׁתַּקֵּךְ וְהָיָא יִמְשַׁלְּךָךְ" (בראשית ג, טו). ודו"ק.

אחרי שהשכלנו להבין את מה באה התורה להתיר ב'אשת יפת תואר' – איסור אשת איש – נשתדל לברר מה הוא עומק כח הרע' המונח ב'אשת איש'. אולם לשם כך נקדים כמה הקדמות.

שורש המלחמות ברע – הוא היצה"ר

הנה שורש כל המלחמות הם מלחמת; טוב ברע ורע בטוב. ומי הוא שורש הרע, אם לא היצה"ר בכבודו ובעצמו אשר אפילו בוראו קראו 'רע' (ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מהק"ח). ונצטוינו לעולם ללחום כנגד אותו 'רע', כפי שפירש רש"י את דברי הגמרא (ברכות ה.). אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. וז"ל, שיעשה מלחמה עם יצר הרע, עכ"ל. וביאר הגר"א (אמרי נועם שם) וז"ל נצרך מלחמה הוא שיהיה רודף את בשונא עד שיכניעהו לגמרי, ואם לא יעשה כן ויעמוד מלרדוף, יתחזק השונא ויתחיל לרדוף הראשון, עכ"ל. כלומר המלחמה בו היא מלחמה מתמדת עד שיכניעהו לגמרי. קלט

ובדקות, שורש המלחמה הוא דייקא ברע ולא בטוב. כמ"ש בספר המלמד (שער לא, ד"ה ואם כן) וז"ל, יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע (ישעיה, מה, ז), וקראו שלום מפני שהוא שלם ואוהב ורודף שלום, ר"ל היצר הטוב, אך היצר הרע בעל מלחמה לעולם, וכן כתיב עת מלחמה (מכח היצה"ר) ועת שלום (מכח היצה"ט), עכ"ל. קמ

האשה היא היצה"ר, שהוטל בה זוהמא

והמלחה השורשית ביצה"ר מתגלה באשה, כדברי הרבינו בחיי (ויקרא ב, יא) והאשה היא יצה"ר, כי כן מציינו באדם הראשון כשחטא אמר (בראשית ג, יב) "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי", רצה לומר יצר הרע שיצרת בי, עכ"ל עיי"ש. וכמ"ש חז"ל במדרש (פסיקתא זוטרתא בראשית ב, כא) על הפסוק (שם) וַיִּסְגֹּר בְּשַׁךְ תַּתְּנֶנָּה. אמר ר' חנינא בריה דרב אבא עד כאן לא כתוב סמ"ך, מלמד שנברא שטן (שטן – סטן) עמה.

וסיבת הדבר שנמצא באשה כח היצה"ר, הוא מהנחש הקדמוני שבא על חוה

קלח ח"ל (שם) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני בראתי לכם יצר הרע שאין רע הימנו, עכ"ל. ושורש הרע במלכי

קלט ועין ברמ"ז (שמות [דף] רכא ע"ב) וז"ל, טוב ורע, ואז יש מלחמה בעולם, כי שני ההפכים מתקוטטים זה בזה, הסולת עם

קמ ועין עוד במבט הפנימי (012) שהורחב בנושא – המלחמה עם היצה"ר.

[שהייתה 'אשת איש'] והטיל בה זוהמא קמא. ואותו זוהמא דבקה באשה - והיא שורש כח יצר הרע שבה קמב, והבן קמג.

ועתה מובן שלכן כאשר משתלשל הדבר ויוצאים למלחמה גשמית, נתחדש פרשת 'אשת יפת תואר', כי שם מונח שורש המלחמה - בזוהמא קמיד.

ולכך אמרו חז"ל זוה"ק (יתרו, פג): דְתַנִּינָן, אִמְאֵי אֶסְמִיךְ פְּרִשְׁתָּא דָא, לְבֵן סוֹרֵר וּמוֹרָה. אֶלָּא בְּוִדְאֵי, מֵאֵן דְּנִסְיֵב הָאֵי אֶתְתָּא, בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה יָרִית מִיְנָה. מֵאֵי טַעְמָא. מִשּׁוּם דְּקָשָׁה לְמַעְבְּרַ זוּהֵמָא מִיְנָה, וְכָל שְׂכָן הָהִיא דְּאֶתְנַסִּיבַת בְּקַדְמִיתָא, דְּדִינָא בְּדִינָא אֶתְדַבֵּק, וְאֶסְתְּאֲבַת בָּהּ, וְקָשְׂיָא זוּהֵמָא לְמַעְבְּרַ מִיְנָה, עכ"ל. והיינו שכן זו, זהומא זו, מתעורר במלחמה ומכח כך יוצא בן סורר ומורה. קמיה

ואותו תוקף הרע - זוהמא, באה התורה והתירה, על מנת להחליש את כח הטומאה. אמנם דבר ברור דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולא דמיא אלא למי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו עד שיאורו עיניו קמז, ולכן לכתחילה נצרך בשעת מלחמה להתרחק מזוהמה זו, מן הכיעור וכל הדומה לו, כי הוא מתעורר בשעה זו. קמז

קמא שבת קמו.

קמב ועין בית הלוי (בראשית ג, כב) וז"ל, והנה אמרו חז"ל (ע"ז כב) כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, דהכוונה דהוזהמא נכנסה אל תוך האדם והאדם מעצמו יש לכה החומר שלו הנטיה והתשוקה להרע ושוב א"צ לאחרים שמחוץ לגופו שידיחוהו, עכ"ל. כ"כ הנפש החיים (ש"א, פ"ו בהערה)

קמג ויתר על כן בעכו"ם שלא עמדו רגליהם בהר סיני. נמצא שלא פסקה מהם זוהמת הנחש כלל.

קמד אולם אשה לאו בת מלחמה היא, כמ"ש בספר החינוך (מצווה תרג - זכירת עמלק) וז"ל בזכרים, כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים, עכ"ל. ע"ע במנחת החינוך (שם) שהקשה על דבריו, וע' ברדב"ז (הלכות מלכים פ"ז ה"ד) שכתב וז"ל ואפשר דבמלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, עכ"ל. כלומר זה הוא צורת המלחמה של 'אשה', אבל אינם נלחמים בפועל עם הרע.

קמה ועין במהרש"א (שבת קמו.) וז"ל מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו', עכ"ל.

קמו מקור הלשון הוא מיומא (פ"ה מ"ו)

קמז ובשיעור בלבביפדיה עבודת השם 'בחור', הוסבר טעם נוסף מדוע 'עריות' מצויות בשעת מלחמה. משום שמתעורר זמן שהוא 'מסירות נפש' - להרוג או ההיפך, ולכן מתעוררים גם הג' עבירות שחייבים למסור נפש עליהם. עיי"ש .

שורש מִלְחָמָה – בלחם הנאכל ובאות ברית קודש

הַעַם הַיִּצְאָא מִמִּצְרַיִם – אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה

מצאנו שדור יוצאי מצרים הוגדרו כ'אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה'. כנאמר בפסוק (יהושע ה, ד) וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־מַל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיִּצְאָא מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כֹּל אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה מָתוּ בַמִּדְבָר בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: ועוד כתוב (שם, ו) כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הִלְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָר עַד־תֵּתֶם כָּל־הַגּוֹי אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים מִמִּצְרַיִם:

אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה: בהיותם במצריים, ביציאתם ממצרים, ובגאולתם השלמה

ממצרים

וטעם הדבר, להיות גלות מצרים מורכבת מב' חלקים. א. עצם ההימצאות במצרים – גַּר יְהִיָּה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם (בראשית טו, יג) ב. שיעבוד למצרים – וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם (שם).

ושיעבוד זה היה באופן של מלחמה, כמ"ש (שמות א, ח – י) וַיִּקַּם מִלֶּךְ־חֲדָשׁ עַל־מִצְרַיִם וְגו' וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הַזֶּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ: הִבֵּה נִתְחַכְמָה לּוֹ פֶן־יִרְפֶּה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שִׁנְאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:

הרי ששורש השעבוד היה מפני החשש של "וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ", ולכן טכססו המצריים עצות שכבר עתה נלחם בו – בבנ"י – על מנת שלא התרבו ויתממש החשש. וזהו מלחמה בתוך מצרים עצמה עמהם.

וכן יציאתם ממצרים היה באופן של מלחמה, כמ"ש (שם, יג, יח) וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וביאר הרבינו בחיי (שם), וז"ל על דרך הפשט, יצאו ישראל ממצרים חלוצים כאנשי צבא היוצאים למלחמה, עכ"ל. ולכך נקראו ביהושע (הבוא לעיל) כָּל־הַגּוֹי אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיִּצְאִים מִמִּצְרַיִם.

ועוד, בשלמות יציאתם ממצרים, שהיה במעמד קריעת ים סוף, לשון הפסוק (שמות יד, יג) כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרִאתָם עוֹד עַד־עוֹלָם. ובאותו מעמד נאמר (שם יד) ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחְרְשׁוּן. הרי ששורש גאולתם משעבוד מצרים היה גם כן באופן של מלחמה.

והמשיך כח זה של אֲנֹשֵׁי הַמִּלְחָמָה גם בהיותם במדבר, במלחמות הרבות שהיו במדבר, כגון מלחמת עמלק, עמון ומואב, וסיחון.

מלחמה מלשון לחם

הנה מלחמה הוא מלשון לחםקמח הנאכל.קמט ובפרטות בנוגע לאנשי המלחמה. היה ב' שורשים ללחם הנמצא במדבר; א. לחם הפנים, שהיה במשכן ב. המן, לחם מן השמים.

והנה לחם הפנים כשמו כן הוא - מדרגת 'פנים'; כאדם המסביר פנים לרעהו^{קכ}, והוא היפך מלחמה. אולם מצד הלחם מן השמים - המן, ששורשו מכח מדרגת משה^{קכא}. ועל משה אמרו (סנהדרין ו:): וז"ל משה היה אומר 'קוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, עכ"ל. כלומר משה מדרגתו 'דין', לעומת אהרן - שלום.^{קכב}

ועוד מצאנו שלמן היה גדר של 'פוסק', המברר את הדין^{קכג}. כמ"ש (יומא עה). אמר להם משה לבוקר משפט. למחר (בירידת) המן, בירר למי שיך העבד, ובירר בין איש לאשתו מי סרח על מי עיי"ש. וכיון שאכלו לחם (מן) זה בהיותם במדבר, נשרש בהם כח המלחמה של איש לרעהו^{קכד}. וכאשר נופל כח זה, הוא מתגלה כמלחמה בפועל, והבן.

מלחמה באות ברית קודש

ושורש נוסף למלחמה באדם הוא כח המילה, שמילת האדם היא ניצוץ של מלחמה כנגד כח הרע שבו, ועצם פעולת הכריתה היא מלחמה פורתא, בחינת קטלא פלגא מעין קטלא כולא. וכאשר ח"ו נפגם אות ברית קודש, נופל כח המלחמה לקלוקל, ונעשה מלחמה בפועל. אולם אם נלחם בפנימיות הברית מעלה כח המלחמה לקדושה^{קכה}.

קמח עין רש"י תהלים (לה, א) לחם - לשון מלחמה. וע"ע רש"י תהלים (נג, ב) לחם - לשון מלחמה. ובמצודת ציון שופטים (ה, ח) לחם - מל' מלחמה. (וע"ע במבט הפנימי 010, שהוסבר שבלעם בא ללחום כנגד המן) קמט ומשום כך הרחיבו רבותינו שבכל לחם מונח 'עידן קרבא' בחינת 'מלחמה', עין בזה"ק בלק קפח ע"ב. קכ ביאור מהו פנים, עין הכתב והקבלה, (שמות כה, ל) וז"ל ענין פנימיות הפך החיצון, להיותם מונחות בקדש פנימה, עכ"ל. וע"ע בפירושו על הפסוק (שמות כ, ג) "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹקִים אֲחֵרִים עֲלֵפְנֵי". וזהו פנים, שמגלה פנימיותו לרעהו. קכא במדבר רבה פרשה א סימן ב (פרשת במדבר) וז"ל, המן בזכות משה, תדע לך שהוא בזכות משה כיון שנסתלק משה (יהושע ה) וישבת המן ממחרת, עכ"ל.

קכב ועוד מצאנו ששורשו הרחני של המן הוא לכו לחמו בלחמי (משלי ט, ה) כמ"ש ר' צדוק (פרי צדיק לערב יום הכפורים) וז"ל המן היה מוזן רחני בבחינת לכו לחמו בלחמי רק כשירד לעולם הזה נעשה מוזן גשמי, עכ"ל. קכג ועין במהרש"א (יומא דף עה). ויהיה פי' והוא פורע גד לָגֵן (שמות טו, לא) שהיה מלבן ומברר מה שבחורין כו' דהיינו דבר הספק לדיין מי זכאי ומי חייב.

קכד וכן מצאנו שמכות אכילת המן זכו לקבל את התורה, וכמבואר בקדושת לוי (ויקרא לפסח) וז"ל, חכמינו ז"ל אמרו (תנחומא בשלה, כ) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, והטעם כמבואר בווהר הקדוש (ח"ב קפג, ב) שעל ידי המן שהיה ממקום גבוה זכו להשגת התורה, עכ"ל, והיינו בחינת מלחמתה של תורה, אולם מלחמה שיש עמה שלום, שהרי ע"י המן נעשה דין, ועי"ז נעשה שלום בין איש לרעהו. קכה ולנעוץ סופם בתחילתם, נביא את דברי הספורנו (שמות א, י) וז"ל, וְנוֹסֵף גַּם-הוּא עַל-שָׂאֲנוּ. כי בהיותם נבדלים

מִלְחָמָה עַל יְדֵי מֶלֶךְ

כתיב (שמואל א ת, ד-ה) וַיִּתְקַבְּצוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זִקְנֵת וּבְנֶיךָ לֹא הָלְכוּ בְּדַרְכֶיךָ עִתָּה שְׂמִימָה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ כְּכָל-הַגּוֹיִם: וְעוֹד הוֹסִיפוּ בְנֵי לֹמֵר (שמואל א ת, כ) וְהָיִינוּ גַם-אֲנַחְנוּ כְּכָל-הַגּוֹיִם וְשֹׁפְטֵנוּ מִלְּפָנָיו וַיֵּצֵא לְפָנָיו וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ:

ולהבין את בקשת בני משמואל הנביא "שְׂמִימָה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ כְּכָל-הַגּוֹיִם וְכו' וַיֵּצֵא לְפָנָיו וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ". וכן מדוע "וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל" (שמואל א ת, ו), ויתר על כן דברי הקב"ה לשמואל (שמואל א ת, ז) לֹא אֶתְּךָ מֵאֶסוּ כִּי-אֲתִי מֵאֶסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם.^{קנ}

מֶלֶךְ – וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ

וביאר המלבי"ם^{קנ} (שם, פסוק כ) וז"ל וַיֵּצֵא לְפָנָיו וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ, שילחם נגד הצר. ודייקו לאמר את מִלְחַמְתָּנוּ, שלא יהיה כעריץ אשר ייחס המלח-מות אליו וילחם מלחמות לבעבור השררה והכבוד, והארצות שיכבוש יקרא על שמו, רק ילחם מלחמות שלנו לצרכינו, ואשר יכבוש יהיה שלנו, שזה גדר המלך הנתון תחת דת ומשפט שכל מגמתו הוא הצלחת העם ולתקן עניניהם בין במדינה בין נגד הצר הצורר, עכ"ל.

וכך אמרו (סנהדרין כ:): תניא, רבי אליעזר אומר: זקנים שבדור – כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מֶלֶךְ לְשֹׁפְטֵנוּ, אבל עמי הארץ שבהן קלקלו, שנאמר וְהָיִינוּ גַם-אֲנַחְנוּ כְּכָל-הַגּוֹיִם וְשֹׁפְטֵנוּ מִלְּפָנָיו וַיֵּצֵא לְפָנָיו (וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ).

ופרש"י (שם, ד"ה עמי הארץ) וז"ל דאילו זקנים שאלוהו לשופטם ולרדות הסרב-נים שבהם, אבל עמי הארץ תלו עליו מלחמותיהם שאמרו ויצא בראשינו וַנִּלְחֶם

ממנו במילה ובלשון ובדעות העברים, באופן שלא יכלו המצרים לאכול את העברים לחם (בראשית מג, לב) הם לנו לאויבים בלי ספק, ויגלו שנאתם או בעת צרות המלחמה, עכ"ל. ועין עוד באברבנאל (פרשת שמות) וז"ל שגזרו עליהם אנשים ילינו בשדה והנשים בעיר, כדי למעטן מפריה ורביה, עכ"ל. כלומר המצרים באו להלחם בכנ"י מכות אות ברית קודש. קנ הרבה קולמוסים נשתברו להבין את עומק בקשת בני, ומדוע שמואל כ"כ הרבה להוכיח אותם בדברים הקשים כגידיים, כגון; (שמואל א י, יט) וְאַתֶּם הַיּוֹם מֵאֶסְתֶּם אֶת-אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר-הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם מִכַּל-רְעוּתֵיכֶם וְצַרְתִּיכֶם וְתֹאמְרוּ לוֹ כִּי-מֶלֶךְ תִּשֶׂים עָלֵינוּ. והלא כן צווינו בתורה (דברים יז, טו) שֹׁם תִּשֶׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אֲחֶיךָ תִּשֶׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ. במבט הפנימי הנוכחי באנו לבאר נוקדה אחת ומרכזית – מלחמה על ידי מלך. ואי"ה עוד יופיעו להלן היבטים נוספים בנושא 'מלך'.

קנ במאמר המוסגר לטובת המעין. למלבי"ם יש מהלך דיליה להסביר לאורך כל הפסוקים את המשא ומתן שהיה בין בני משמואל. ובספוק כ' (המוצטט השתא) המלבי"ם מסביר את דברי בני ששאלו כהוגן, ולא כמו ששמואל חשב לעיל בפסוק ח'. ואכן בפסוק הבא (כא) שמואל קבל את דבריהם – וַיִּשְׁמַע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל-דְּבָרֵי הָעָם וַיִּדְבָּרָם בְּאָזְנֵי ה'. אנו לא באנו אלא להסביר את דברי בני בבקשתם "וַנִּלְחֶם אֶת-מִלְחַמְתָּנוּ", וכמו יבואר לקמן עומק כוונתם.)

את־מִלְחַמְתָּנוּ, עכ"ל. וכן הוא ביד רמה (שם) וז"ל, בזקנים שבאותו הדור כהוגן שאלו שבקשו מלך לשפטים ולרדות את הסרבנים שבהן במקל, ועמי הארץ שבהן קלקלו שבקשו להם מלך להלחם מלחמותיהם ולא בטחו במקום, עכ"ל. קנ"ב

והעולה מדבריהם ש'קלקלו' בזה שביקשו מלך שילחם מלחמותיהם, שזהו חסרון בטחון בקב"ה. שהרי הבורא יתברך הוא הוא הלוחם מלחמתם, כלשון הפסוק (שמות יד, יד) ה' יִלָּחֵם לְכֶם, וכן (שמות טו, ג) ה' אֵישׁ מִלְחָמָה. קנ"ט

בקשת מִלְחָמָה – להעבידם עבודה זרה

וזהו עומק דברי הספרי (שופטים פ"ט פ"א קנו ד"ה ואמרת אשימה) ק"ו וז"ל, רבי נהוריי אומר לא בקשו להם מלך אלא להעבידם עבודה זרה שנאמר (שמואל א ה, כ) וְהִינֵנוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וּג'ו', עכ"ל.

והיינו שורש ע"ו, סילוק הקב"ה והעמדת כח חילופי ח"ו במקומו. ובהעמדת מלך להלחם במקום מלכו של עולם, יש ניצוץ של ע"ו, והבן. קס"א

וכלשון הרד"ק (שם שם, ה) וז"ל, שאמרו כְּכָל־הַגּוֹיִם והם לא היו צריכים כְּכָל־הַגּוֹיִם אם היו שומרים דרך ה', כי הוא לוחם את מלחמותם. והם אמרו וַיֵּצֵא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְחַמְתָּנוּ לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לשמואל (שמואל א ה, ז) לֹא אֶתְךָ מָאָסוּ כִּי־אֵתִי מָאָסוּ מִמֶּלֶךְ עֲלֵיהֶם וכו'. קס"ב

כְּכָל־הַגּוֹיִם – שמלכיהם עושים מלחמות

ובאמת דרך אזה"ע שמלכים עושים מלחמות. כמו שמצאנו שפעם הראשונה שמופיע 'מלחמה' בתורה, הוא מלחמה שהייתה בין מלכים. כמ"ש (בראשית יד, א - ב) וַיְהִי בִימֵי אַמְרָפֶל מֶלֶךְ־שֹׁנַעַר אַרְיֹן מֶלֶךְ־אֶלְסַר כְּדָרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ־עֵילָם

קנ"ב וכן מבואר בבית הבחירה למאירי (סנהדרין שם) וז"ל, זקנים שבאותו הדור ששאלו מלך לשמואל כהוגן שאלו שלא אמרו אלא שימה לנו מלך לשפוטנו כלומר לרדות את הסרבנים, ועמי הארץ שבהם קלקלו ואכלוה פגה שאמרו והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו וארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו, עכ"ל.

קנ"ט ועיין במבט הפנימי (011/002) להרחבת הנושא.

קס"ב בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף כט עמוד א ד"ה כי תבוא אל הארץ.

קס"א ועיין באברבנאל (שמואל שם) ד"ה הדעת הראשון שהקשה כמה קושיית על הדעה המובא בספרי, ונצטט מעט מתוך אריכות דבריו וז"ל, והדעת הוה הוא רחוק מאד, כי אם היה כן לא היה הקדוש ברוך הוא ממלא שאלתם ולא היה מספיק בידיהם וכו' ועוד שכאשר אמר יתברך לשמואל ועתה שמע בקולם אך כי העד תעיד בהם והגדת להם משפט המלך, למה לא זכר דבר מהע"ז אשר יעבדון, עכ"ל. וסיים בהסבר דברי הספרי וז"ל רוצה לומר שהיו עוברים התנהגה האלקית והנהגת שמואל ומבקשים הנהגת המלך, וזה היה ענין הדמוי שדמהו לע"ז, עכ"ל.

קס"ב ע"ע בפירושו על הפסוק (הושע י, ג) כִּי עָתָה יֵאמְרוּ אֵין מֶלֶךְ לָנוּ כִּי לֹא יֵאָנוּ אֶת־ה' וְהַמֶּלֶךְ מִה־יַעֲשֶׂה־לָנוּ: וז"ל, עתה בגלותם מארצם יכירו ויאמרו כי אין מלך לנו פי' כאלו אין מלך לנו, כי אין בו כח להצילנו מיד אויבינו כמו שחשבנו כששאלנו לנו מלך ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו, והא-ל ית' היה מלכנו ולא היינו צריכים מלך והוא היה מצילנו מיד אויבינו כאשר היינו עושים רצונו, וכיון שלא יראנו את ה' ועזבונו תורתו מה יעשה לנו המלך אשר שאלנו, הרי הוא אין בו כח להצילנו אחר שקצף בנו הא-ל יתברך כי חטאנו לו וזה יתוודו ישראל בגלותם, עכ"ל.

וְתִדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם: עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בְּרַעַל מֶלֶךְ סֹדִם וְאֶת־בְּרֶשַׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׂנֵאֵב מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֵר מֶלֶךְ צַבִּיִּים צְבוּלִים וּמֶלֶךְ בְּלַע הַיֵּא־צָעֵר:

אולם להבדיל בין אור לחושך בין ישראל לעמים, נאמר (דברים כ, ד) פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לָכֶם עִם־אֲבִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם. ועל זה בא שמואל הנביא בטרוניה על בנ"י.^{קסג}

דעת הרמב"ם

אולם דעת הרמב"ם שכן ראוי שיהא מלך בישראל. שקרא להלכות מלכים (ספר שופטים) הלכות מלכים ומלחמותיהם. וכתב שם (פ"ד ה"י) שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות, שנאמר (שמואל א, ח, כ) וּשְׁפֹטְנוּ מִלְּפָנָיו וְיֵצֵא לְפָנָינוּ וְנִלְחֵם אֶת־מִלְחַמַּתְנוּ.^{קסד}

אִישׁ מִלְחָמָה

מבט הפנימי הנוכחי נעמוד על פירוש שם תואר 'אִישׁ מִלְחָמָה', וכן שורשו למעלה בקודש.

כתיב (שמואל א טז, יח) וַיֵּצֵן אַחַד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשָׁי בֵּית הַלֵּחִי מִי יָדַע נֶגֶן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנִבּוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאֵר וְה' עִמּוֹ: ועוד כתיב (ישעיהו ג, ב) גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה.

הובא בדברי רבותינו כמה פירושים לשם תואר 'אִישׁ מִלְחָמָה', ונמנה כמה מהם; א. בתלמוד מצאנו (חגיגה יד. ובסנהדרין צג:) זה שיודע לִישָׁא וּלִיתָן במלחמתה של תורה. ב. במדרש (רות רבה, (לרנר) פרשה ד' ד"ה איש גבור חיל), בתלמוד. ג. ועוד אמרו (אוצר מדרשים (אייזנשטיין) חופת אליהו, עמוד 163) שיודע לפלפל.

^{קסג} ועיין ברבינו בחיי (דברים יז, טו) וז"ל, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שיהיה מלך בישראל אלא הוא, כי הוא יתעלה המלך ההולך בתוך מחניהם משגיח על פרטיהם, אין להם צורך במלך אחר, כי העם הנבחר אשר אדון הכל מלכו מה יעשה במלך בשר ודם, ולכך הקשה בעינו יתעלה כששאלוהו לשמואל הנביא, עכ"ל.
^{קסד} ועיין באברהם יגל (שם) וז"ל, וגרסינן בפ"ב דסנהדרין (ע"י) [עמי הארץ] שאלו שלא כהוגן ופירש"י ז"ל משום דתלו עליו מלחמותיהם נ"ל דרבינו מפרש כיון דאמרו דיעשה מלחמה בכל הגוים והיינו להרבות להם ממון ע"י ביזת המלכים שעושין, אבל אין המלך עושה מלחמה אלא כדי שתתפרסם אלהותו ויתברך ויתעלה שמו דהיינו מלחמת ה' דכתב רבינו ז"ל ועיין בס' מקראי קודש ז"ל דף כ"ד ע"א, עכ"ל.

בְּתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה

אמנם כפשוטו, 'אִישׁ מִלְחָמָה' קאי על מלחמה בפועל - בעולם המעשה. וכן פירש הרד"ק (שמואל שם) וז"ל, 'יודע בעיניני המלחמה, והורגל בה עכ"ל. ויתר על כן 'אִישׁ מִלְחָמָה', אינו רק מכח גבורתו הגופני, אלא מי שהיותו איש בעל תחבולות, כדברי הרלב"ג (שמואל שם) וז"ל, 'אִישׁ מִלְחָמָה; מי שהוא יודע להמציא תחבולות עם אויביו וינצחם, עכ"ל^{קס}. ומקרא מלא דיבר הכתוב (משלי כד, ו) בְּתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה. והיינו איש מלחמה בשורשו, במחשבה.

וכח תחבולה זו שורשה בתחבולתה של תורה, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין דף מב.) על הפסוק (משלי כד, ו) בְּתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה וז"ל, אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: במי אתה מוצא מלחמתה של תורה - במי שיש בידו חבילות של משנה, עכ"ל^{קס}. ומשם משתלשל הדבר למלחמה בפועל עם הרע.^{קס}

ומטעם זה נקרא מנהיג הספינה - רב חובל, היות שהוא נלחם בתחבולות עם גלי הים הסוערים. כמ"ש בפסיקתא רבתי (אחרי מות פסיקא מז) וז"ל, פתח רבי תנחומא ברבי אבא, כי בְּתַחְבּוּלוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ מִלְחָמָה (משלי כד, ו), התחבולות מיתרגם (יונה א, ו) וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֲבִילִים^{קס}, עכ"ל^{קסט}.

ה' אִישׁ מִלְחָמָה

וביתר עומק, שורש כח 'איש מלחמה' הוא ממנו יתברך, ומקרא מלא הוא; (שמות טו, ג) ה' אִישׁ מִלְחָמָה, ועוד (שמואל א יז, מז) כִּי לֹהֵ הַמִּלְחָמָה. ונגלה שם תואר זה בים בפרט, כפי שהורחב במדרש (תנחומא בבור) פרשת יתרו סימן טז) וז"ל, שנראה להם הקדוש ברוך הוא בים כגבור עושה מלחמה, עכ"ל. ובדקות בקרית ים סוף נגלה הוא יתברך לא רק כגבור - אִישׁ מִלְחָמָה, אלא

^{קס} וכ"כ המלבי"ם (שמואל א טו, יח), וז"ל, ואיש מלחמה, יודע בתחבולות מלחמה. וע"ע בפירושו למשלי (כד, ו), וז"ל, כי בתחבולות תעשה לך מלחמה ותשועה ברוב יועץ, כבר הזכרתי (שם יב, יד) שלמלחמה אין די בעצה אחת לבד כי גם האויב יש לו עצה, וצריך תחבולה שהוא קישור עצות רבות ואח"כ, שנגד כל עצה שיעמיד האויב היה לו עצה אחרת כנגדו, עכ"ל.
^{קס} מהרש"א (מסכת תגיגה יד) וז"ל, ואיש מלחמה כו' היינו גם שאין בידו וכחו גבורתו, מ"מ אחרי שידוע בתחבולות מלחמה הוא מנצח חבירו, כן מי שידוע לישא וליתן כו' גם שאין בידו שמועות, מתוך חריפתו שידוע במלחמתה של תורה יבא על אמתתה.
^{קס} עין זוה"ק (ויצא קס ע"א) וז"ל, אמר ר' חזקיה במה, פתח ואמר (משלי כ"ד) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה וגו' מאן מלחמה דא מלחמה דההוא סטרא בישא דאצטריך בר נש לאגחא ביה קרבא ולשלטאה עלוי ולאשתזבא מניה וכו' עיי"ש. והיינו תחבולות - ערמוניות, וזהו שורש המלחמה ע"י הנחש שהיה ערום ערמומי, וכנגדו נצרך להלחם בתחבולות.
^{קסט} וכן פירש האבן עזרא (יונה א, ו) ויקרב, רב החובל - הגדול שהיו חובלי' הוא מרימי התבלים חבלי התורן, ורבי משה אמר מגזרת תחבולות.
^{קסט} ווולת כך נקראת מלחמה תחבולה, כי הדרך במלחמה להרוג ולחבול.

יתר על כן התגלה ב'בתחבולות תעשה-לך מלחמה'^{קע}, כמפורש בפרשת בשלח כל התחבולות שנעשו במלחמה זו, והבן מאוד.

גבור – הכובש את יצרו ואיש מלחמה – בתורה

ועל מנת להלחם במלחמה כראוי, נצרך להיות, איש מלחמה בשורשו בתורה. מלחמתה של תורה (כפי שהובא לעיל); בתלמוד, בפלפול, ובעל תחבולות בחבילות של משנה. וכן גיבור בנפשו, כמ"ש (אבות פ"ד מ"א) איזהו גבור הכובש את יצרו, בחוזק ותחבולה^{קעא}. וכן גבור ורגיל במלחמות מנעוריו ובעל תחבולות בדרכי המלחמה. אולם במקביל בעל נפש עדינה ודקה.^{קעב} וכן יש בכוחו ללחום ע"י אמונה ותפלה. כמשה, שנלחם בתפלה במלחמת עמלק.^{קעג}

בית-הלחמי: תיקון לחם – מלחמה

כתיב (שמואל א טז, א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-שְׂמוּאֵל וְכוּ' מֵאֵל קָרַנְךָ שָׁמֹן וְלֶךְ אֲשַׁלְחֶךָ אֶל-יְשֵׁי בֵּית-הַלְחָמִי כִּי-רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ; וְעוֹד נֹאמֵר (שם שם, יח) רָאִיתִי בְּן לִישֵׁי בֵּית הַלְחָמִי יֹדֵעַ גִּגֹן וְגִבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה;

נתבונן במבט הפנימי הנוכחי להבין ולהשכיל שם המקום – בית הלחמי.

ישי בית-הלחמי

רש"י (שם) פירש מלשון 'לחם' וז"ל, בית הלחמי – בבית לחם, עכ"ל. וברד"ק (שם יז, נח) מצאנו טעם נוסף לשם בית הלחמי, וז"ל, נקרא בית הלחמי לשני דברים;

^{קע} עיין בפסיקתא זוטרטא (ולקח טוב) שמות טו, ג) וז"ל, יש גבור ועליו כלי זיין, אבל אין בו כח, ולא טכסיס מלחמה, אבל מי שאמר והיה העולם הוא איש מלחמה והכל נאה לו. ובמלבי"ם (שם) וז"ל ה' איש מלחמה ה' שמו. בזה חתם דבריו שבמה שסוס ורוכבו רמה בים, ועי"כ נכנסו מצרים אל הים בזה הראה שהוא איש מלחמה, ר"ל שידוע טכסיס מלחמה ותחבולתיה, אולם הכלי זיין אשר בידו שם נצח אינו ע"י מטובבי הטבע [שהנהגתו ע"י אמצעים יכונה בשמות אלהים שדי צבאות וכדומה] רק ה' שמו ע"י שם הויה שבו יעשה נסים גלויים ונפלאות אשר לא נבראו.

^{קעא} עיין ה' שמו ע"י שם הויה שבו יעשה נסים גלויים ונפלאות אשר לא נבראו. וז"ל, כל עובד את ה' הוא תמיד במלחמה פנימית, כי תאוות נפש הבהמית משתוקקות תמיד למלא תאוותם בבעילות ומאכלות אסורות וכדומה, ומצד נפש המשכלת הרוחנית יתגבר עליהם עפ"י התורה וכובש אותם בל' פירצו לעשות כחפצם, לכן מתוארים הצדיקים בשם גבורים, ה' עמך גבור החיל (שופטים ו), עכ"ל.

^{קעב} עיין תפארת ישראל (בועז, קידושין פ"ד אות א) וז"ל, כנראה בכל העוסק במלאכה דקה ונקייה, יהיה גם הרגשתו דקה, כמנגן וצייר וכדומה, טבעו רך ורחמני, וכו'. משא"כ טבת, ציד, ואיש מלחמה, טבעם אכזרי מדעוסקים במלאכת אכזרי, וכדאמרין [במשנתינו] רוב טבחים שותפו של עמלק, ר"ל אכזריים, עכ"ל. ובדוד המלך מצאנו שהיה בו שילוב של שניהם, כדברי המלבי"ם (שמואל שם) עיי"ש.

^{קעג} פסיקתא זוטרטא (ולקח טוב) שמות יז, יב) וז"ל ויהי ידיו אמונה. שב' ידיו שוות כאחת, עומדות ומתאמצות בתפלה, עכ"ל. ע"ע נועם אלימלך (בראשית פרשת ויגש ד"ה דאיתא במדרש) וז"ל, הגשה למלחמה הגשה לתפילה (בר"י צג, ו), יש לומר הפירוש דהנה הצדיק תגור אומר ויקם (איוב כב, כח), הקדוש ברוך הוא גזור והצדיק מבטל. ובאיה סיבה יכול לבטל, הוא מחמת הגבורה שבו, שהוא גבור ואיש מלחמה ללחום מלחמת ד', עיי"ש.

על שם מקומו בית לחם, ועל שם שהיה איש מלחמה, עכ"ל^{קע}. וביתר הרחבה כתב בספרו ספר השורשים (ערך עלם) וז"ל, יִשְׂרָאֵל בְּיַת הַלְחָמִי, כלומר מבית הלחם הוא, ואיש מלחמה היה, ומפורסם וידוע היה בגבורה, לכך היו קורין אותו בְּיַת הַלְחָמִי (מלשון מלחמה), עכ"ל.

וזש"כ להלן (שמואל א טז, יח) רָאִיתִי בֶן לְיִשְׂרָאֵל בְּיַת הַלְחָמִי יֵדְעֵנִי וְגִבּוֹר חָיִל וְאִישׁ מְלַחְמָה. והיינו שכח גִּבּוֹר חָיִל וְאִישׁ מְלַחְמָה ירושה לדוד מבית אביו - ישי בְּיַת הַלְחָמִי, והבן^{קע}.

בית הלחמי הוא שורש התיקון ל'בזעת אפיק תאכל לחם'

המלחמה הראשונה והתמידית^{קע} שנאמרה בתורה היא קללת אדה"ר (בראשית ג, יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם. כלומר שנדרש מהאדם להילחם עם האדמה על מנת להוציא פריה^{קע}. ובית הלחמי הוא שורש התיקון לבחינת מלחמה הנמצא בלחם. וכן כתב הקהלת יעקב (ערך שולחן) וז"ל, שולחן גימטרייה (שצד) דוד בן ישי וח' אותיות. ועל כן אמר דוד (תהלים כג, ה) תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן^{קע} שהוא מספר דוד בן ישי. וזהו דוד בן ישי הלחמי, הוא בית שממנה יוצא לחם, עכ"ל. והיינו כלחם הפנים הנמצא על גבי השולחן, שהוא שורש התיקון ללחם שנדרש בשבילו - מלחמה^{קע}.

ומעין כך מובא בספר הליקוטים (האזינו, על הפסוק "כי שם ה' אקרא", ד"ה וזהו מה), והוסיף לבאר שאותו תיקון תוקן ע"י עובד. וז"ל, ואמר דוד המלך ע"ה על אדה"ר, (תהלים צב, ה) כִּי שִׁמְחַתְּנִי ה' בְּפַעֲלֶיךָ. שהוא אדה"ר שנתן לו ע' שנה, שאם לא כן לא היו לו חיים כלל, ולא יצא דוד לעולם. עד שבא עובד ותיקן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ (בראשית ב, טו) שנאמר לאדה"ר, ולכן נקרא עובד (וכן תיקן את קין שהיה עובד אדמה). ותחת מה שנאמר לאדה"ר בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם, לכך נקרא ישי בְּיַת הַלְחָמִי, עכ"ל^{קפ}.

^{קע} ועין עוד דברי הרד"ק להלן (שמואל ב כא, יט) וז"ל, מבני לחמי ר"ל מהגבורים המתיחסים לבית לחם, עכ"ל.

^{קעה} וביאור נוסף מהו הלחמי, עין חמדת ימים (שבת קודש פ"ה, אות טו), וזרע קודש (אמור ד"ה ולכן כל מיני שפע).

^{קעו} עין רבינו מיוחס (בראשית ג, יט) וז"ל, תאכל לחם עד שובך אל האדמה. כלומר כל ימי חייך כך תהיה נהוג, עכ"ל.

^{קעז} וז"ל הרש"ר הירש (בראשית ג, יט), כל הצער של חיי העצבון מתבטא בתיבת "לחם". המזון נקרא "טרף", - על שם שנטרף מידי הטבע; והוא נקרא "לחם", - על שם שיושג תוך מאבק סוציאלי, במלחמת הכל בכל. אילו יכול האדם להתפנות לרוחו, ולא רק ללחם חוקו, לא היה אדם נלחם באדם, ולא היה משקל רב למושג הקניין. אולם, חיי האדם תלויים בפרוסת הלחם, והוא זוכה בה רק ב"עצבון"; ומשום כך, משטרף את המזון מידי הטבע, הוא נלחם על קניינו עם האדם; ויש שיילחם בטרם יטרף, - שמא יקדמנו אחר במקור הטבע, עיי"ש.

^{קעח} תלמוד בבלי (יומא עו.) תניא, איסי בן יהודה אומר: מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה, עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נגד צררי. (כלומר שְׁלֹחַן שאמר דוד הוא בבחינת טו', עיין לקמן)

^{קעט} מדרש הגדול (שמות כה, כג) ועשית שלחן. השלחן זכר למן, דכתיב תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן נגד צוררי (תהלים כג, ה)

^{קפ} ועין עוד שם רות ד"ה ויהי בימי שפוט השופטים.

עומר לגלגלת

ושורש לחם דתיקון שנגלה תיקונו ע"י עובד, הוא המן. שהמן ירד מהשמיים, ללא מלחמה של 'בְּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם' קפא. ונרמזו במן עצמו 'ישי', כדברי הזרע קודש (אמור, שם) עֹמֵר לְגַלְגֶּלֶת (הנאמר במן), עומר עם האותיות עולה בגימטרייה ישי.

ובא בנו דוד, והשלים את תיקון בְּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם – 'עֹמֵר לְגַלְגֶּלֶת'. על ידי שנלחם עם גלית המתנגד לגלגלת קפב. וזהו סוד תפארת דברתו במלחמה, כמ"ש (שמואל א יח, ז) הִכָּה שָׂאוֹל בְּאֶלְפָיו וְדָוִד בְּרַב־בָּתָיו. ויתר על כן, הכה דוד את גלית דייקא בגלגלתו – עֹמֵר לְגַלְגֶּלֶת. ואותו הכאה נעשתה באבן קלה וללא טורח.

ומעין כך – ללא טורח ויגיעה – ניצח משיח בן דוד בן ישי הלחמי את כל אובי ה'. קפג ויקוים דברי דוד משיח ה' לגלית (שמואל א יז, מז) וַיִּדְעוּ כָּל־הַקְּהָל הַזֶּה כִּי־לֹא בַחֲרָב וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לֹא הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיַדְנִי, בב"א. קפד

אופן חלוקת שלל המלחמה

כתיב (שמואל א ל, כב – כה) וַיֵּצֵן כָּל־אִישׁ־רָע וּבְלִיעַל מֵהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ עִם־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ יֵצֵן אֲשֶׁר לֹא־הָלְכוּ עִמִּי לֹא־נָתַן לָהֶם מִהַשָּׁלַל אֲשֶׁר הִצַּלְנוּ כִּי־אִם־אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וַיִּנְהֲגוּ: וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא־תַעֲשׂוּ כֵן אֲחֵי אֵת אֲשֶׁר־נָתַן ה' לָנוּ וַיִּשְׁמַר אֶתְנוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַגְּדֹד הַבָּא עָלֵינוּ בְּיַדְנִי: וַיִּלְכוּ וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם לְדַבֵּר הַזֶּה כִּי כָחֵק הֵיָרֵד בַּמִּלְחָמָה וּכְחֵק הַיֵּשֵׁב עַל־הַפְּלִים יִחַדּוּ יַחְלְקוּ קפח: וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמֵעַלָּה וַיִּשְׁמָה לְחֵק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

קפא רבי אברהם בן הרמב"ם (שמות טו, טו) עמר לגלגלת וג', וזה מן נפלאות המן ואותותיו המפליאות, ששורש במאכלו הגדול והקטן והחזק והחלש לכל איש עמר לגלגלת.

קפב אברבנאל (שמואל א יז) כאשר שב דוד מהכות את הפלשתי שהביאוהו לפני שאול וראש הפלשתי בידו או שאל לו על מדות אביו ותכונותיו, וזהו שאמר בן מי אתה הנער? והוא השיבו שהוא בן ישי גבור ואדם נכבד, וזהו בית הלחמי, כי בית יורה על מעלת המשפחה. (וכן כתיב במדבר א, ב) לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגַלְגֶּלֶתָם.) קפג ועין פרישה (י"ד, ס' רסד אות ז) ו"ל, ומצוה מן המובחר למול בברזל. שמעתי טעם ע"פ המדרש שכך הובטח לברזל ביום שנבקע הכובע של ברזל שהיה בראשו של גלית לפני דוד, עכ"ל. כלומר דוד תיקן את בחינת המלחמה הנמצא בלחם במעשה גלית (כנ"ל), ומעשה מילה (במקום לחם חוקי) הוא מלחמה – קטלה פלגא, כנגד היצוה"ר השורה על אות ברית קודש.

קפד לעוד בחינות בלחם – מלחמה, ניתן לעיין במבט הפנימי מס' 10 (לחם מן השמים כנגד בלעם) ומס' 17 (לחם מן השמים, מאכל לאנשי מלחמה).

קפה וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ד הי"ט) ו"ל, ומחצית הבוה חולקין אותה כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הכלים במחנה לשמורם חולקין בשוה, שנאמר כִּי כָחֵק הֵיָרֵד בַּמִּלְחָמָה וּכְחֵק הַיֵּשֵׁב עַל־הַפְּלִים יִחַדּוּ יַחְלְקוּ, עכ"ל.

חלוקת שלל המלחה - האם זה 'חֶק וּמִשְׁפָּט' (דין), צֶדֶק (צדקה) או חוק

מצאנו כמה מקורות בחז"ל שמבארים את גדרי חיוב - 'חלוקת שלל המלחמה'.

בבראשית רבה (פרשה מג סימן ט (פרשת לך לך)) מבואר שדוד המלך למד את אותו - 'חֶק וּמִשְׁפָּט' - חלוקת שלל המלחמה, מאברהם אבינו. וז"ל, אמר רבי יודן והלאה אין כתיב כאן אלא וּמַעֲלָה, וממי למד, מאברהם זקינו, שאמר (בראשית יד, כד) בְּלַעֲדֵי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֶלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הִלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֲשַׁפֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם^{קפ}, עכ"ל. וביאר רד"ק וז"ל, וְחֶלֶק הָאֲנָשִׁים - כי אני אין לי רשות לעזוב חלקם, כי הם טרחו בזה וראוי הוא שיקחו מהשלל אשר הצילו חלקם הראוי להם כפי המנהג והחוק, עכ"ל^{קפ}. נמצאנו למדים שאברהם חילק את השלל מ'דין', וממנו דוד המלך למד ועשה גם הוא.

אולם במדרש אגדה (בראשית יד, כד) אמרו וז"ל, הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם. כמה דהוא אמר פְּחֶלֶק הַיָּרֵד בְּמִלְחָמָה וגו' (שמואל א ל, כד), וזה הדין היה מאברהם, דכתיב (ישעיהו מא, ב) מִי הָעִיר מִמְּזֻרַח צֶדֶק יִקְרָאָהּ וגו', צדקה שעשה הוא עמדה לו בכל מקום שהלך. ולפי"ז נראה שחלוקת שלל המלחמה אינו 'דין', אלא צדקה, והבן.

ובפסיקתא זוטרתא (במדבר קמ ע"א) מצאנו שחלוקת שלל המלחמה הוא 'חוק'. וז"ל, וְחֶזֶתְךָ אֶת הַמִּלְחָמָה בֵּין תַּפְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים לְצַבָּא וּבֵין פְּלִי הָעֵדָה (במדבר לא, כז). נאמר באברהם (בראשית יד, כד) עֲנֵר אֲשַׁפֵּל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ חֶלְקָם, וכן הוא אומר בדוד (שמואל א ל, כד) פְּחֶלֶק הַיָּרֵד בְּמִלְחָמָה וְכֶחֱלֶק הַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלָיִם יִחַדּוּ יִחְלְקוּ. וכתוב (שם, כה) וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמַעֲלָה וַיִּשְׁמָהּ לְחֶק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה. ידענו שהיה "חוק" לישראל בא מימות משה רבינו אלא שחידש דוד ההלכה להיקבע בישראל. ונקרא על שמו חק זה, מפני שעמד בפרץ כנגד כל איש רע ובליעל ואמר (שם) ומי ישמע לכם לדבר הזה. וכן כל מצוה ומצוה שמשתכחת מישראל ובא נביא או חכם לחדשה על בוריה כאלו הוא קבלה מהר סיני שנאמר (שה"ש ו) ברה היא לילולתה, עכ"ל. והבן שמדין 'חוק' זהו החידוש מימות משה רבינו, אולם מדין חֶק וּמִשְׁפָּט זהו חידוש גמור, על ידי דוד המלך.

ונראה שאצל אברהם היה חלוקת שלל המלחמה צדקה, אצל משה היה חוק, ואצל דוד נעשה חוק ומשפט, ודו"ק.

קפו עיין בפרש"י (בראשית יד:כד) וז"ל, הנערים - עבדיה אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכם, וענר וחבריו ישבו על הכלים לשמור, אפילו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל כד) כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו. ולכך נאמר (שם פסוק כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם, עכ"ל. קפז וע"ע באור החיים (בראשית יד, כד) וז"ל, הם יקחו חלקם וגו'. פירוש לא שיהיה הרשות בידך ותכנס עמהם בשיעורין, אלא הרשות בידם לקחת אשר ישפוטו הם, כי הוא הנוגע להם, עכ"ל.

אופן חלוקת שלל המלחמה

האברבנאל (שמואל שם) ביאר את ההבדל בין החלוקות, ומתמצית אריכות דבריו עולה כך; משה (מלחמת מדין) חילק את השלל חצי ליוצאי צבא (אלף לכל מטה) וחצי לשאר העם (אף שלא עזרו כלל בדבר המלחמה). אברהם חילק חצי ליוצאי צבא וחצי ליושבים על הכלים (עַגְרֵי אֶשְׁכֵּל וּמִמָּוֶא). ודוד למד מאברהם (כמובא במדרש רבה לעיל) שעיינו היה דומה לשלל אברהם.

טעם חלוקת שלל המלחמה גם לאלו שלא נלחמו

וטעם חוק ומשפט זה, דהיינו שנעשה מחוק בלתי מובן, למשפט מובן.

ביאר המצודות דוד (שם) כפשוטו, וז"ל וַיַּחַדּוּ יַחְלִקוּ, מבלי קדימה כלל ליורדי המלחמה, כ"א לא ישמרו הם הכלים לא היה מהאפשר להלוחמים להלחם, עכ"ל.

אולם הרלב"ג (שמואל א ל, כד) ביאר וז"ל, לפי שאין זכות האדם בשלל מפני הסתכנו בירידה אל המלחמה, כי אשר ירד אל המלחמה ואשר ישב על הכלים לשמרם מהאנשים הבאים למלחמה הוא חולק עם היורדים למלחמה ואף על פי שאינו מסתכן שם. וזה דבר מבואר, ולזה אין ראוי שתאמרו שתזכו בשלל אתם לבדכם שירדתם במלחמה מצורף לזה שזה לא היה בעוצם ידכם, אבל היה בעזר אלהי בזכות כלנו אשר הלכו ואשר נשארנו, עכ"ל. ולדבריו כיון שהשלל בא בזכות כלנו, לכן חולקים בשווה.

ומהלך נוסף מצאנו ברמב"ן (ויקרא ז, ט) שכתב וז"ל, והכהן המקריב את עולת איש, והכהן אשר יכפר בו לו יהיה, כולם לא באו אלא לומר שלא יהיו לבעלים, אבל יהיו בשכר ההקרבה לכהנים הטהורים הנמצאים שם, שכלם הם מקריבים ביד או בצווי, כי היחיד מהם או השנים ושלושה המקריבים ברשות כולם הם עושים ובשליחותם, וכולם עומדים על הקרבן, כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו, עכ"ל. ונראה שאינו רק לשון מליצה, אלא שדימה משמרת כהונה שהאחד מקריב והוא עושה כן ברשות כולם ובשליחותם, כן הוא לגבי המלחמה שכולם נכנסו למלחמה, והיוצאים למלחמה בפועל עושים כן ברשות כולם ובשליחותם, וכולם עומדים עליהם לצורכי המלחמה, ולכך חולקים חלק כחלק,

ודו"ק. קפח

קפח ולעוד טעמים, עיין בספורנו במדבר ולא, כו) וְחִצֵּיתָ אֶת־הַמִּלְחָמָה. מפני שהיתה המלחמה מלחמת נקמה על מה שנעשה נגד כולם רצה שיתקיים בכלם ואכלת את שלל אויבך, כענין דוד בשלל עמלק כאמרו הנה לכם ברכה משלל אויבי

שאלות ותשובות

חבלי משיח כעת

שאלה: אמרו לי שלאחרונה הרב אמר שעד עכשיו היו צירי הלידה של חבלי משיח, וכעת אנו נמצאים ביציאת ראש הולד. האם הרב יכול להרחיב קצת בהגדרה זו, האם זה אומר שעכשיו התחילה הגאולה בפועל ולא שייך הפלה של העובר כיוון שהתחילה הלידה ולא שייך 'נפל', והאם זה אומר שהגאולה תהיה בקרוב ממש ולא בזמן רחוק כיוון שהתחילה הלידה, והאם זו חזרה ממה שהרב כתב לאחרונה שיכולה הגאולה להתאחר כמה עשרות שנים?

תשובה: להריון של תשעה חודשים, לידה יכולה לקחת כמה שעות, או כמה ימים. להריון של 'שית אלפי שנין' [ששת אלפים שנה], יכולה לקחת לידה גם עשרות רבות של שנים, אולם התחילה הלידה!

הלידה שעת סכנה לחיים או למוות, וכן השתא לחיים או ח"ו להיפך! ותחילת המלחמה ע"י משיח בן דן, וזה שאמרו (מגילה יז ע"ב) שביעית מלחמות, והוא הגאולה ע"י משיח בן דן. והתחיל בחושים בן דן שהרג את עשו, ונמשך בשמשון, ויושלים ע"י שריה, כמ"ש בזוה"ק (בלק, קצד, ע"ב).

[ובעז"ה שבוע הבא תובא הרחבה על עניינו של משיח בן דן]

עניינו של משיח בן דן

שאלה: האם הרב יכול להרחיב קצת בענין של משיח בן דן, מה מהותו ותפקידו, יש הרבה דיבורים על משיח בן יוסף ועל משיח בן דוד, הן על תפקידם וגילויים והתגלותם בנפש, וכן הרבה דיבורים על בחינת משה שהוא איחוד התרי משיחין, אבל מה עניינו של משיח בן דן?

תשובה: אמרו (ילק"ש, בראשית, מט, רמז קס) דן גור אריה, אמר רב חמא בר חנינא, זה משיח בן דוד, שיצא משני השבטים, אביו משבט יהודה, ואמו משבט דן, ובשניהם כתיב גור אריה. והשורש של משיח מצד אמו, הוא בנו של דן, חושים בן דן, חושים בלי וא"ו אותיות משיח. עיין בן יהוידע (סוטה, יג, ע"א). וקהלת יעקב (ערך משיח) בשם כנפי יונה (ח"ד, סימן כט). ומאה קשיטה (סימן עו). והובא בילקוט ראובני (מקץ, ובערך משיח, אות ו'). ועיין פרדס יוסף (בראשית, מו, כג) בשם ספר זכר צדיק.

וכתב בספר הגימטריות לר"י החסיד (פקודי, אות ו') וז"ל, יהיה דן נחש עלי דרך (בראשית, מט, יז), (בגימט') משיח, עכ"ל.

ה' (שמואל - א ל, כו) וכ"כ האברבנאל (שם) בסבה הראשונה, לחלק בין חלוקת משה ודוד). וע"ע במלבי"ם (שם) ותצית את המלקוח. שאח"כ יחצוה לשני חלקים שוים, חלק אחד יקחו תופשי המלחמה וחלק הב' יקחו כל העדה. שבאשר לא בכחם נצחו מלחמה זו רק בזכות כל העדה וע"י תפלתם, היה דין כל העדה כיושב על הכלים שמגיע להם חלק.

ועבודתו, אמרו (זוה"ק, ח"ג, קצד, ע"ב) הנושך עקבי סוס, דא עירה דהוה בהדיה דוד, דהוה אתי מדן, ובגיניה תליא גבורתיה בדוד, דכתיב (שמואל, ב, ח) ויעקר דוד את כל הרכב ויפול רכובו אחור, דא שריה, שעתיד לבא יחד עם משיח בן אפרים, והוא משבט דן, ועתיד הוא לעשות נקמות וקרבות בשאר העמים, וכשזוה יקום אז תחכה לגאולת ישראל, שכתוב לישועתן קויתי ה', ע"כ. והוא ניצוץ משיח הגנוז בנחש גימט' משיח, וזהו דן יהיה דן נחש, נחש לעומת נחש. ועיין היכל הברכה (ויגש, ד"ה חשים), כמו שנתבאר כאן.

וכתב בספר הליקוטים (ויקהל, לה, ד"ה ענין ראייה) וז"ל, ולעתיד משיח מיהודה, ושריה משבט דן, כנזכר פרשת בלק (קצד, ע"ב) וכו', בסוד יאהדונה"י, עכ"ל. והבן שיש חיבור שריה עם משיח בן דוד מיהודה, גור אריה יהודה, ויש חיבור שריה עם משיח בן יוסף - אפרים. והוא בסוד וענתה בי ה"שירה" הזאת לעד, והוא כח שבט דן שמאסף לכל המחנות, משה חיבור בשורש של תרי משיחין, קו אמצע, ודן - שריה, חיבור מדין כלי, מלכות, מאסף לכל המחנות. וסוד מלכות שנמצאת בהוד, בסוד איהו בנצח ואיהי בהוד, ושם נמצא משיח בן יוסף, ושם נמצא גם משיח ששורשו מדן, שריה. עיין פרי צדיק (חנוכה, אות כה). וקהלת יעקב (ערך משיח בן דוד ומשיח בן יוסף, וערך זיתים).

ויתר על כן, משיח ששורשו מדן - שריה, גימט' תקט"ו, מנין תפלות שנתפלל משה להיכנס לארץ ישראל, ובעומק נתפלל להתחבר עם שריה. כי משה סוד דעת עליון בדוכ', ושריה סוד דעת תחתון דנוק', כמ"ש באוצר החיים (דברים, מצות ל"ת שלא ירא הדיין מהבעל דין). והרי ששריה, משיח מדן, מצורף הן ליהודה, גור אריה יהודה, הן ליוסף בהוד, והן למשה. ועיין רמח"ל (אוצרות רמח"ל, ישעיה, ט, ה-ו).

ומכח משיח מדן יבנה בית המקדש, עיין ספר הליקוטים הנ"ל. משיח - דן, גימט' בית. והשתא שאנו נמצאים בבחינת מלחמה אתחלתא דגאולה, זהו מכח שריה משיח מדן, ותחילת המלחמה על ידו, כמ"ש ר' צדוק.

ויש להאריך במדרגה שריה, מלשון שררה, ומלשון שירה. [ועיין עוד רמח"ל, אוצרות רמח"ל (ישעיה, ט, ה). וקנאת ה' צבאות (עמוד צח). ועיין ב"ר (צח, יד) שסבר יעקב על שמשון שבא מדן שיהיה משיח].

שאלה:

האם משיח בן דן הוא כח בתוך משיח בן דוד או אדם נפרד ממשיח בן דוד?

תשובה:

יהודה - רישא

דן - סיפא

איחודם יחוד רישא וסיפא

אלו הם ב' כוחות אולם לא

נפרדים אלא מאוחדים.

יחוד רישא וסיפא !

כה תאמר לבית יעקב

(שאלות שנשאלו לאחרונה עבור בנות ישראל)

שאלה:

- א. האם אנחנו צריכים להיות מושפעים מהמלחמה?
- ב. במה עלינו להתחזק לאחר שנה של מלחמה מתמשכת?
- ג. כיצד עלינו להכין עצמינו לגאולה?
- ד. כיצד כל אחת יכולה להתחבר לנקודה היהודית שבה?

תשובה:

א. בוודאי ובוודאי שמאורע כל כך גדול צריך שיהיה לו השפעה על כל אחד ואחת.
 ב. אנו רואים שהקב"ה סיבב שאנו נמצאים במלחמה מכל הצדדים של ארץ ישראל, וזו הוראה פנימית שיש לנו מלחמה חיצונית ופנימית מכל הצדדים. מלחמה החיצונית מלמדת על המלחמה הפנימית, שכשם שהמלחמה החיצונית היא מכל הצדדים, כן המלחמה הפנימית היא מכל הצדדים, וכלשונו של המסילת ישרים, "נמצאת המלחמה פנים ואחור". זו הוראה שכח הרע הנמצא בבריאה ובדור זה בפרט, מקיף את האדם מכל צדדיו, והיינו שהרע גנוז ומתגלה היום בכל דבר, הן של חולין והן של קדושה. ולכך נצרך להכיר את מהות המלחמה ולהדבק בטוב שממלא את הבריאה, ולברוח מכל הרע שנמצא סביבותינו, הן בענייני חולין, והן באצטלא של קדושה. ובכל ענין ועינן לחפש את הזך הטהור והנקי. זו דרכה של תורה, זו הדרך לכו בה!

ג. לימדו אותנו רבותינו (גמ' מגילה יז:) שמלחמה היא התחלת הגאולה. המלחמה באה לברר את אמונותינו, לברר במי אנו מאמנים, ועל מי אנו סומכים. אנו רואים ברור שכח הצבא כשל כשלוך חרוץ להגן על יושבי ארץ ישראל בשמחה תורה, ואין בכחו להילחם עם כל אויבנו מסביב, ולכך נמשכת מלחמה זו כשנה, ועל פי דרך הטבע לפי דרכי צבא אמורה להמשך לפחות עוד כמה שנים, ה"י.

מחד זה מוליד חשש מן העתיד, חוסר יציבות נפשית, כלכלית, ביטחונית, ועוד ועוד.
 אולם מאידך זה הזמן הנכון לברר את אמונותינו, לברר את האמונה במי אנו מאמנים, ולברר את 'מדרגת הלב', האם הוא חש את אמונה זו, לא רק ידיעה שכלית אלא 'הרגשה בלב' שעל ידי זה נעשה לבו שלו ורגוע. זוהי בדיקה פנימית אמיתית מאוד!
 לצורך כך ראוי לכל תושבי ארץ ישראל לקבוע זמן ללימוד אמונה והפנמתה למעשה! זו חובת השעה! כשהכל כל כך לא יציב, הקב"ה תובע שיהיה לנו יציבות עליונה יותר, על ידי אמונה זכה וטהורה בו ית"ש. זה תענוגן של נשמות ישראל אמונה טהורה בו ית"ש שהנפש האלוקית מתענגת עליה, כמו מה שכתוב "אז תענג על ה'".

ד. על מנת שכל אחד ואחת יכלו להתחבר חיבור עמוק לנקודה היהודית שבהם, נצרך לכל אחד ואחת ללמוד להכיר את נפשו, ולחפש בתוך נפשו הפרטית איזו נקודה ביהדות חזקה אצלו באופן גלוי וניכר יותר משאר נקודות, נקודה זו משתנה מנפש לנפש. יש והנקודה החזקה זו היא 'אמונה בקב"ה', יש שהנקודה החזקה היא 'אהבת ה', או 'ראתו', ויש שהנקודה החזקה היא 'דיבור עם הקב"ה', וכן עוד אפשרויות נוספות. אולם הצד השווה אצל כולנו

שיש לנו נקודה חזקה אחת יותר משאר נקודות, שבנקודה זו אנו חשים יותר קשר להקב"ה, כל אחד ואחת לפי מדרגתו.

כאשר ברור לכל אחד מאיתנו מהי נקודתו הפרטית, עליו להקדיש לה זמן בכל יום לפי יכולתו, ולפתח נקודה זו, נקודה זו היא היסוד שעליו שיש לבנות על גבה לעת עתה את הקשר לקב"ה, וממנה להתרחב לנקודות נוספות. אולם תחילה יש לחזק נקודה זו בכמות ואיכות איש איש לפי ענינו.

נקודה זו היא השורש של הקשר שלו לקב"ה ועליו להוקירה מכל הון שבעולם. על כל אחד ואחת מאתנו לבסס ולחזק את הנקודה זו, קשר מעשי ונפשי לקב"ה, ובעזרת השם כל מי שיזכה לכך, יזכה לחיי אושר בעולם הזה, לחיי נצח בנועם ה' והדרו.

"זאני קרבת אלוקים לי טוב"

מה זה אתחלתא דגאולה עכשיו?

שאלה:

למה המצב דהשתא נקרא "מלחמה - אתחלתא דגאולה" בכתבי הרב שליט"א, איך שייך אתחלתא דגאולה ע"י מלחמה שהתחילה על ידי הציונים הערב רב? ומ"ש חז"ל מלחמות אתחלתא דגאולה זה קאי על מלחמות שנעשו ע"י שאר האומות אבל לא ע"י הערב רב, כי לא שייך גאולה ע"י רשעים, כי זה היה טענת הציונים והמזרחים בהקמת המדינה הטמאה שקראו לזה אתחלתא דגאולה וכבר אמרו לנו הגדולים הצדיקים שאין זה אתחלתא דגאולה אלא עיכוב הגאולה.

עוד קשה, שהלא עברנו שביעית וכמעט נגמר מוצאי שביעית, וא"כ כל מאמר חז"ל הזה של שביעית מלחמות ובמוצאי שבת בן דוד לכאורה אינו נוגע עד שמיטה הבאה, ועל אף שברור ופשוט שהמאמר חז"ל הנ"ל הוא לא דוקא באופן הפשוט אלא הכוונה להתלבשות פנימית של הדבר (ולדוגמא, החזון איש אמר שבן דוד בא במוצאי שביעית אין הכוונה שהגאולה צריכה לבוא דוקא במוצאי שביעית אלא הכוונה שמכח האמונה שיש לנו במוצאי שביעית אז תבוא הגאולה מכח כך גם בשנה ג' או ד') מ"מ לאחר שכל כתבי הרב עכשיו על המצב בנוי על מאמר חז"ל הנ"ל המשמעות מזה הוא שעכשיו אנו אנו מצפים לגאולה בפועל של מוצאי שביעית (ויש לנו א"כ עד ר"ה ואולי גם עד מוצאי שמחת תורה של שנה הזו שהוא הגמר של הגמר של השנה), וזה לכאורה קשה כי תמיד אמר הרב שלעולם שייך שכל הדברים האלו יתלבשו באופן פנימי ולא בפשטות של הדברים בזמן מסוים וכו' וא"כ למה באמת הרב משתמש במאמר חז"ל הנ"ל כאילו שאנו נמצאים באמת באותו זמן של שביעית מלחמות ובמוצאי שביעית.

עוד קשה, כי הרב כתב בפירוש שעל ידי מלחמה זו יבוא משיח בן יוסף ועכשיו הרב כתב ש"השתא" אנו נמצאים במלחמה הזו מתחיל על ידי משיח בן דן - אבל מלחמה זו בא"י התחילה ע"י הערב רב, וכן כתב הרב להדיא בזמן החורף שעבר.

תשובה:

מכח עמלק, המהות העדר. ולכך המצוה "מחה תמחה זכר עמלק" מכח שאר הערב רב, זהו תערובות שסותרת חלקיה אלו את אלו, ועי"ז הרע מכלה את עצמו. עמלק מתנגד בפרט לשבט דן, "ויזנב בכ כל הנחשלים אחריך" [שזהו בשבט דן בסוף המחנה] כמ"ש חז"ל. וכנגדו, משיח בן דן. שורש הערב רב, דעת דקלקול, כנודע ערב רב גימטריא דעת, וכנגדם משיח בן יוסף, יסוד, מקום גילוי הדעת, יסוד של עליון הופך להיות דעת של תחתון כנודע, ולכך פעולת היסוד נקרא דעת, והאדם 'ידע'. והעדר קודם להויה, וזהו אתחלתא דגאולה, גילוי העדר^{קפט}. וזה נעשה ע"י הערב רב. ומאיר אור המשיחים ומתפשט בתוכם, כנשמה בתוך גוף עכור ומזוהם. ועי"ז יתגלה העדר, הן מכח עמלק והן מכח ערב רב. וז"ש שביעית, בחינת שביטה - העדר. וכשיושלם ההעדר, זהו מוצאי שביעית.

קפט עיין בשיעור 'בלבכיפידה-מחשבה', בנושא 'ביצה' (תשפ"ד).

בתמצית, שם נתבאר שכל מלחמה מגלה מצב של העדר, וכל העדר קודם להויה, לכן מלחמות אתחלתא דגאולה, שהמלחמה הוא ההעדר קודם להויה שהיא המציאות שיתגלה בהגאולה.

ובדרך העבודה, נתבאר בשו"ת אחר השיעור שהחיבור למדרגת העדר קודם להויה בדרך עבודה בנפש הוא, להתחבר לאמונה, שמתגלה בתוך מלחמה, שהיא תכלית המלחמה - גלות אמונה בבורא.

הערת העורך ע"פ מהלך הדברים שנתבאר בדברי הרב: בבחינת 'קליפה הקודמת לפר', עמלק הוא תפיסת ההעדר בצד הקליפה, למנוע את הגילוי של תפיסת ההעדר בצד הקדושה העומד להתגלות. וכל המלחמות שורשם במלחמת עמלק, ולכן בכל מלחמה מתגלה העדר דקלקול שזה כפירה בבורא. וכנגדו בקדושה יש את כח של ההעדר קודם להויה, שזה בעצם אמונה בבורא, וזהו כל תכלית המלחמה, לגלות יותר אמונה בבורא, זה לעומת זה כנגד ההעדר דקלקול של עמלק.